

Бр. 1—6 Београд, Јануар — Јуни 1907. Год. V.

Рударски Гласник

ЛИСТ

ЗА РУДАРСТВО И РУДАРСКУ ИНДУСТРИЈУ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК

ПЕТАР А. ИЛИЋ,

рударски инжењер.

Revue des mines et de l'industrie
minière

DIRECTEUR: **Petar A. Ilits**
ingénieur des mines

БЕОГРАД — BELGRADE

Штампана Андре Петровића Класа Мих. бр. 24 — Imprimerie Andreas Petrovitch, First Mih 24.

1907.

САДРЖАЈ

Ревизија рудника	Страна
Рудник Краљевац и Нови Краљевац	1
Угљени Рудник Моравац	5
„ „ Ртањ	12
„ „ Јеклов	17
Рудник Сисевац — Врчић	21
Угљени рудник Мисача	23
„ „ Звездац	25
Добрањски угљени рудник	27
Угљени рудник Јелашница	40
Рудник Љута Страна — Тапавац	42
Бакарни рудник Св. Ђорђе	47
Рудник Св. Ана	53
„ Костајник — Зајача	64
Брасински рудник	72
Рудник Ђурина Срећа	72
Ребељски рудник	77
Рудник Вис	83
Реферат министру о пројекту закона	85
Пројект закона рударског	92
Рударски законик за Краљевину Србију	136

Вилане главнијих рудника у 1906 год.

1. Бакарни рудник у Бору	181
2. Тимок	182
3. Пек	183
4. Сењски рудник	184
5. Костолац	185
6. Краљевац и Нови Краљевац	186
7. Ртањ	187
8. Костајник — Зајача	187
9. Мајдан-Пек	188
10. Раденка	189
<i>Метална и угљена пијаца за прво</i> год. 1907	190
<i>Некролог</i> † <i>Франи Шистеку</i>	192

РУДАРСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА РУДАРСТВО И РУДАРСКУ ИНДУСТРИЈУ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
П Е Т А Р А. П Л И Ћ,
рударски инжењер.

РЕВИЗИЈА РУДНИКА

1903. године

Рудник Крађевац и Нови Крађевац

Угљени рудници под горњим именом издати су у повластицу Г. Апелу у околини Алексинца, и то први на 95 рудних поља 1883. год., а други на 26 рудних поља 1887. год.

1902. год продао је ове руднике Апел белгијском, акционом друштву, које има седиште у Бриселу.

Угаљ у овим рудницима припада терцијерној формацији као средњег квалитета мрки угаљ. Терцијерни басен овога угља захвата велико пространство око Алексинца и на њему су познати многи изданци угља. Пошав од Алексинца на северну страну до Суботинца — на растојању, око 10 км. отворено је неколико изданака. Даље, на северо-западној страни, у Делиграду познат је такође један угљени изданак исте врсте.

У подину овог угља налази се пешчар, а у повлати — парафински шкриљац.

Генерални правац угљеног слоја узима се од С на Ј, а пад око 50° на З. Дебљина му је око 5 метара. —

Радови Апелови задржавали су се у главноме у делимичној експлоатацији на свима тачкама изданака, тако, да под њим формалног рудника са рационалном експлоатацијом није ни било.

Данашњи повластичар отпочео је прошле године радове на темељнијој основи. Отпочео је окно »Св. Ђорђа« на западној страни угљених изданака, а на даљини око 4 км. од Алексинца.

Окно је израђено 53 м. Из ниво-а тога окна потеран је и један поткоп, у цели да пресече угљени слој, 81,50 м.

Из окна је израђена попречна галерија 27,05 мет. у истој цели, да пресече угљени слој.

У току ове године оба ова посла изведена су.

У Суботинцу је израђен поткоп са галеријама 727 мет.

На месту званом Дрењар израђен је 1 поткоп 200 и други 68 мет.

Експлоатација у Суботинцу врши се попречним преривањем, али се не односи на велику партију угља, пошто је овај ту — с једне стране преривен, а с друге је — пред поремећајем.

Руднички планови постоје према пропису.

Књиговодство се води прописно.

Јединачне цене стоје овако:

1 куб. м. у окну 3.80×2.20 . . . 257 дин.

1 » » » галерији од 27.70 до 81.10 дин.

према томе, да ли је рад у мерглу или тврдом параф. шкриљцу.

1 м.³ прерова стаје 3.50 дин.

1 т. угља » 4.20 »

Грађа. — Грађе је утрошено 400 м.³ Она је донекле набављана са Обле Главе, а после је добивено одобрење за извештај број дрвета на М. Јастрепцу, где је повластичару и државна шума —

800 х. ара уступљена на уживање. Од ове шуме постоји план ограничења, а привредни план још није довршен. Транспорт грађе стаје 10 дин. од 1 м.³ на одстојању око 20 км., а сеча износи 5 дин. од 1 м.³

Материјал је утрошен :

Динамита I кл.	580 кгр.	
Баруга	100 »	
Каписли	5100 ком.	
Упаљача	920 »	
Олаја	2560 кгр.	
Угља	500 t.	
Грађе	400 м. ³	
Сав овај метеријал износи	. . .	34.791 дин.
Осталог материјала	1.200 »
Свега	35.991 дин.

Сигурност рудника је обезбеђена.

Транспорт у руднику врши се на железничким шинама, које износе 1103,95 м. За ванруднички транспорт спрема се железничка пруга уског колосека на одстојању од 4 км. од окна Св. Ђорђа до Трњана — преко Мораве.

Постројења на површини :

1. зграда од тврдог материјала 150 м.² за канцеларију, стан и магацин 6000 д.
2. тороњ за окно 1000 »
3. зграда за махине 200 м.² 5000 »
3. зграде мање за раднике 50 м.² 2000 »

Продукција угља. — Извађено је 4660 t угља из Суботинца. Подвоз одатле 14 км. до железн. станице у Житковцу стаје 3.50 дин. од 1 t.

Шума је уступљена на М. Јастрепцу — 800 х. ара Постоји план шуме, а привредни план се ради. Овде је била сеча по нарочитом одобрењу министровом пре добивена права на цео шумски рејон. Сечишта су исправна.

Раднички односи. — 1903. г. било је 227 раденика и то 212 срп. и 15 страних поданика. Домаћи раденици су сељаци и обитавају код својих кућа. Страни — имају станове. Од зараде им се одбија материјал утрошен у раду.

Књиговодство је потпуно и исправно.

Несрећних случајева било је три: 1 смртни, 1 тешка и 1 лака повреда. Сва три онесрећена су из Алексинца.

Братинске касе још нема, али је учињено све што је потребно да се установи.

Ова радња отпочета је стварно тек 1903. г., па с тога и нема података за 1902. г.

Продато је угља 1903. год.: 4660 t. у вредности 36.062 дин. те је рег. данак 360.62 дин.

Преглед радње 1903. године

Примање:

Од продатог угља.	36.062.20	дин.
» руд. материјала	854.90	»
» уплаћ. капитала	99.181.30	»
<u>Свега.</u>	<u>136.098.40</u>	<u>дин.</u>

Давање:

На стручно особље	18.933.20	дин.
» радничке зараде	37.028.—	»
» материјал	16.313.25	»
» грађевине	35.831.60	»
» администр.	9.625.45	»
» путове	2.698.—	»
» транспорт	13.980.—	»
» рег. данке	730.—	»
» помоћ раденицима	958.—	»
<u>Свега</u>	<u>136.097.50</u>	<u>дин.</u>

Повластичар намерава, да се поступно користи свима повластицама законом предвиђеним, а то до сада није могао учинити, што је са радом тек и отпочео.

Угљени рудник »Моравац«

Рудник „Моравац“ чија је повластица издата г.г. Браћи Минх фабрикантима из Параћина 4. Децембра 1897. год. РМЗ 1646. на простору од 96 рудних поља, налази се источно од најближе жељезничке станице Ћићевац, удаљен на 5 км. од исте и лежи у атарима општ. Ћићевачке и лучинске среза ражањског округа крушевачког.

Извештај о прегледу рудника „Моравац“

(15. IX—1904. год. РМЗ 1719.)

Геолошки опис угљеног терена. — Основу овог угљеног терена чине исконски шкриљци а непосредну повлату и подину угљеног слоја сачињавају парафински шкриљци. Према досадањим радовима на овом руднику, констатована су два слоја од којих је један у повлати, чија је моћност до 1,5 метра, а други, моћнији, налази се у подини овога слоја. Оба ова слоја растављена су једним моћним слојем парафинског шкриљца, који достиже 10—15 метара дебљине. Но овај моћнији слој, у коме се и радови налазе, раздвојен је помоћу два танка слоја угљевитог глинца од 5 односно 7 см. у три дела од: 0,9 м., 1,2 м. и 0,7 мет. дебљине, тако да целокупна моћност овог угљеног слоја износи 2,80 метара.

Правац пружања ова два слоја је С-Ј. а пад на Запад под променљивим углом. На јужном крају овај је пад блажи и износи 30—45°, а на северном преко 70° до 80°.

Овај слој, који је отворен помоћу окна на дужини од 650 мет. и дубини од 50 мет., подељен је помоћу галерија на 4 хоризонта, чија вертикална висина појединих хоризоната износи: у I хоризонту и II по 10 мет.; у III. 14, а у IV, 16 метара. Но поред ове вертикалне висине отвореног угљеног слоја, бушењем је констатовано, да се слој и даље спушта у дубину. Бушење је извршено на

28 метара западно од окна и избушена рупа достигла је слој на 68. метру вертикалне висине.

Према анализи г. Лозанића, овај угаљ садржи: $C = 53.89\%$, $H 3.8\%$, $O + N 19.74\%$, $H_2O = 13.25\%$; пепела $= 9.32\%$; испари 38.46 , кокса 38.97% и калорија 4621.

Руднички планови. — На руднику постоји, поред плана ограниченог повластичног терена, још и један план рудника у размери 1 : 500, на коме су учртани сви подземни радови као и ситуација на површини са свима зградама и машинским инсталацијама.

Радови у руднику. — Као што смо напред поменули, угљени слој је отворен помоћу окна, које је спуштено у повлату угљеног слоја, и то на дубини од 50 метара вертикалне висине. Из овог окна потеране су попречне галерије до слоја а одатле на југ и север, у правцу пружања, преривне галерије, које деле слој у 4 хоризонта а отварају га на дужини од 600 до 650 метара.

Од ових 4 хоризоната, три су потпуно исцрпена, а четврти од 16 мет. верт. висине припремљен је за експлоатацију. Како је пад овог угљеног слоја променљив, то се и начин преривања морао удешавати према паду његовом. Тако нар. на северном делу, где је пад $70-80^\circ$, преривање бива на постате (Firstenbau), док на јужном делу преривање бива на стубове (Pfeilerbau). И на јужном и на северном преривном пољу, преривање почиње од крајева па тако постепено иде ка окну.

Дужина израђених галерија износи:

У 1902. години 1489,50 метара галерије и 55 метара окна.

У 1903. години израђено је само 2234,60 метара галерије.

Просечна вредност 1 курент. метра галерије коштао је у 1902. год., 45 динара, а у 1903. год. 29.50 динара; један метар окна коштао је у 1902 год. 60 динара.

Утрошак грађе и осталог материјала. — Како овом руднику није уступљена никаква шума, то је повластичар рудника принуђен, да сву потребну количину грађе набавља из приватних шума а по цени од 0·40 дин. до 0·50 дин. од једног курент. метра лосо рудник.

Целокупна набављена и утрошена грађа износи: у 1902. години 15574 курент. метра, а у 1903. години, 29516 курент. метара обле грађе. Од целокупне набављене грађе за обе године остало је на лагеру за 1904. год. 6107 курент. метара, што у осталом, ово овде и нема никаквог значаја, пошто је грађа купљена из приватних шума.

Као распркавајући материјал при раду у руднику употребљава се динамит I. II—III класе, који се набавља заједно са капислама и упаљачима од познате фирме Нобела из Беча а преко београдске царинарнице.

Целокупна потрошња динамита, капсла и упаљача износи:

	у 1902. год.	у 1903. год.
Динамит	388,500 кгр.	1376 кгр.
Капсле	4757 ком.	18200 ком.
Упаљачи	469 колут.	1359 колут.

Овим експлозивним материјалом рукује надзорник, који га чува у нарочитом магацину.

Од осталог материјала утрошено је:

	у 1902. год.	у 1903. год.
Олаја	2230 кгр.	3261 кгр.
Угља	564,2 t.	681·6 t.

Гвожђа, челика, даска, греда у вредности } 8091·10 дин. · 2065·22 дин.

Вредност горе наведеног материјала је следећа, рачунајући лосо рудник:

Динамиту	I класе	5·50 до 6·— дин. од 1 кгр.
»	II »	4·— » 4·50 » » 1 »
»	III »	2·50 дин. „ » » »

Капслама 0'05' дин. од 1 комада.

Упаљачима 0'70 ' ' ' 1 колута.

Олају 1'30 до 1'40 дин. од 1 кгр.

Сигурност рудничких радова. -- Сви су радови на овоме руднику били у исправном стању и одговорали су свима прописима рударског закона.

Транспорт у руднику и машинске инсталације. -- Напред смо поменули: да је ради отварања угљеног слоја на овом руднику спуштено једно окно, које је дубоко 55 метара; даље, да се из овог окна, а предходно помоћу попречних галерија улази преривним галеријама у слој; да преривне галерије деле целу висину отвореног слоја на 4 хоризонта и да је до времена прегледа још само четврти хоризонт постојао са вертикалном висином од 16 метара. Но поред ових преривних галерија ради извоза повађеног угља, постоји и друга галерија у подини слоја на којој се врши транспорт угља помоћу вагона од 655 кгр. нето тежине на жељезничким шинама до окна; одатле се кроз окно помоћу машине за извлачење (Fördermaschine), која има 30 коњ. снага извуче на површину до рампе, одакле се претоварује у веће вагоне. Потрошња угља на машини за извлачење кроз окно износи 2,10 t. дневно.

Дужина жељезничке пруге у руднику износи 1800 метара.

Ради извлачења воде, која се прикупља у руднику, постоје две пумпе система Worthington, које неизменично раде. Једна од ових пумпа већа је и у стању је да извуче 1100 литара воде у минути, а друга је мања и извлачи само 350 литара воде у минути.

За снабдевање машина парном снагом постоје два парна казана од којих је један са притиском од $1\frac{1}{2}$ атмосфере а други, резервни са притиском од 6 атмосфера.

Постројења на површини. -- Како је овај рудник удаљен од најближе жељезничке станице „Биће-

вац“ на 5 кил., то ради транспорта угља до главне жељезничке пруге Београд — Ниш, подигнута је жељезничка пруга уског колосека од 0·60 мет. ширине и 4·05 клм. дужине, за чисто рудничке цели. Вредност ове жељезничке пруге, без локомотиве и рампе на ћићевачкој станици, износи 78.000 динара.

Пренос једне тоне угља, који се врши у режији, кошта 4·50 динара а вредност једне тоне угља 100 рудник износи у 1902. год. 17·80 динара а у 1903. год. 12 — динара.

Превоз угља врши се помоћу две локомотиве у вредности од по 12.000 динара. Једна од ових локомотива има 40 а друга 30 коњ. снага.

Поред поменуте инсталације на површини, на руднику постоје још следећа постројења:

1., једна кула над окном у вред.	2500 — дин.
2., зграда управина, где је смештена канцеларија и стан руковаоца радова; димензија 15×8 мет. у вредности	4500 —
3., 1 машинска зграда дим. 12×8 мет у вредности	1800 —
4., 1 магацин дим. 8×4 мет. у вредности	1000 —
5., 2 зграде за станове раденика димензија 12,50×4,80 мет. у вред.	2700 —
6., 1 рампа за истоваривање угља у Ћићевцу	3100 —
7., 1 коњушница у вредности	550 —
8., 1 машинска зграда за ново окно дим. 18×8 мет.	900 —

Продукција угља. — Продукција угља на овоме руднику била је:

у 1900. год.	
» 1901. »	
» 1902. »	3998, 0 t. у вредности од 31410 — дин.
» 1903. »	5515,29 t. » 37300 — »

Раднички односи. — Целокупан број радника на овоме руднику као: рудара, руд. помоћника, копицара, тесача, влаковођа, машиниста, ложача, ковача и др. износио је: у 1902. 69, који су извршили $17623\frac{1}{4}$ надница у вредности од 42.894·23 динара, тако да им је просечна вредност једне наднице била 2·43 динара; у 1903. год. било је 61 радник и они су извршили $17689\frac{1}{4}$ надница у вредности од 37753·17 динара, према томе просечна вредност једне наднице износи 3·73 динара. Осим тога, на овоме руднику поред руковоаца радова постоје још и два надзорника са месечном платом од 127 динара односно 150 динара.

При исплати радника, поред одбитака за олај, братинску касу и метеријал, одбија им се још и за бараку и казну; за ово последње постоји нарочита књига казни, које изриче руковалац и надзорници и то према прописаним правилима о радничким односима. Наплаћени новац уноси се у братинску касу.

Како су радници овога рудника већином селаци из оближњих села, где и станују са својим породицама, то је мали број оних, који станују на руднику. Сви ови радници добијају бесплатан стан и огрев.

Несрећних случајева није било у 1902. и 1903. години.

Братинска каса. — Братинска каса овог рудника, која је према одобреним статутима основана у 1899. год. имала је на крају 1901. год. односно у почетку 1902. год. готовину од 8027·15 динара и она се налазила код Прометне Банке у Београду на приплоду.

У почетку 1902. године, бројала је ова братинска каса 78 чланова, од којих су у току године отпали 16 тако да је на крају године било свега 62 члана. Од ових чланова у току 1903. године отпала су 22 а приновљено је 16 чланова, те је на

тај начин остало на крају 1903. год. свега 56 чланова.

Биланс братинске касе пак био је следећи:

	днн.	п.	днн.	п.
За 1902. годину				
1. јануара 1902. године уложен капитал код Прометне Банке у Београду			8027	15
<i>Приход у 1902. год.:</i>				
Од радничких улога 5%	2256	20		
» повластичара 50% од горње суме	1128	10		
» казна	186	50		
» ванредних прихода: одбегли раденици и др.	46	65	3617	45
			11644	60
Издато је у току 1902. годину на пмс помоћи, лекова и лекарског хонорара			2668	80
			8975	80
6% камата за 1902. год.			465	45
1 јануара 1903. год.			9441	25
За 1903. годину				
1. јануара 1903. год. уложен капитал код Прометне Банке			9441	25
<i>Приходи у 1903. год.:</i>				
Од радничких улога 5%	2148	18		
» повластичара 50% од горње суме	1074	09		
» казна	201	30		
» ванредних прихода: одбегли радника и др.	42	50	3466	07
			12907	32
Издато у току 1903. године за лекове, помоћ и хонорар			2602	11
			10305	21
6% камата за 1903. год.			499	70
1. јануара 1904. год.			10804	91

Према овоме билансу дакле братинска каса у почетку 1904. године имала је готовину од 10804:91 динара, која је сума дата Прометној Банци у Београду на приплод.

Приходи и расходи. -- Овај рудник услед јаке конкуренције оближњег рудника, као и због нешто лошијег квалитета угља, радио је и у 1902. и

1903. години са губитком. Према провереним статистичким подацима биланси за 1902. и 1903. годину следећи су.

Приходи за 1902. годину били су 43078·44 а расходи 94427·03 дин. што значи, да је било дефицита 51348·59 динара.

Приходи за 1903. год. били су 41673·09 дин. а расходи 82881·42 динара; дефицит дакле 41208·33 динара.

Повластичар овог рудника уложио је доста великог труда, да доведе овај рудник у добро стање, тако да одговара потпуно свима прописима руд. закона. Поред статута братинске касе, постоје и правила за руд. раденике и надзорнике а у место књижице издаје се радницима при отпуста уверење. Осим тога на руднику постоје још и следеће књиге: уписна књига за раднике; књиге надница, књига експедиције угља, књиге ручне благајне, књига казне, књига брат. касе, магацинска књига и др. које се све тачно и уредно воде.

На руднику има повластичар једног стручног руковаоца радова са мањом спремом.

Угљени рудник „Ртањ“

Рудник „Ртањ“ чија је повластица издата г. г. Браћи Минх фабрикантима из Параћана 6. јула 1902. године РМ 731 на простору од 144 рудних поља налази се у подножју Ртња на 9 клм. јужно од Бољевца. Повластица лежи у атарима општина: бољевачке, луковске и добрујевачке, среза бољевачког, округа тимочког и атару општине сесалачке среза бањског округа нишког.

Извештај о прегледу рудника „Ртањ“

(14-IX 1904. год. Р№ 1705.)

Геолошки опис угљеног терена. — Угљена формација у овој области захвата велико пространство

и пружа се у широкој зони почев од Вине до близу Бољевца а између Ртња и Тупижнице. Она је представљена поглавито серијом пешчарских слојева, у којима се на више места појављују угљени изданци. Повлату угљених слојева у овоме крају чине кретацејски кречњаци, у којима смо запазили фосиле, који на доњу креду указују.

О старости саме угљене формације не можемо ништа поуздано навести, из разлога што у поменутих пешчарима за време нашег кратког бављења нисмо могли наћи никаквих фосила. Интересно је пак споменути, да смо у непосредној повлати угљеног слоја на овоме руднику запазили у кретацејским кречњацима капротине и орбитолине, који одговарају Горњем Неокому. По овом наласку и по томе што ови кречњаци леже у конкордантном положају изнад угљене формације, могло би се с поузданошћу закључити само да је овај угљени терен старији од Горњег Неокома.

Досадањим радовима, у колико се то, за годину и по, од кад повластица траје, могло извршити, констатована су 3 слоја, чија просечна моћност износи до 5 метара. Ово константовање извршено је помоћу поткопа а дужина пружања помоћу засека у једном правцу а на извесним одстојањима. Констатована дужина слојева, до времена нашег прегледа износила је по 600 метара.

Руднички планови. — На руднику постоји поред плана ограничене повластице још и детаљан план подземних радова у размери 1 : 500.

Радови у руднику. — Напред је поменуто, да је ова повластица ограничена тек јула месеца 1902. год. Према оваком стању ствари, сви радови на овоме руднику искључиво су били на истраживању, а у исто време и отварању угљених слојева у правцу пружања. Отварање бива помоћу поткопа, а истраживање, као што је поменуто, помоћу засека на извесним одстојањима.

Извршених радова у поткопима било је у 1902. год., 111,40 метара а у 1903. год. 403 метра и то: у галеријама у правцу пружања 334 метра; у попречним галеријама 13 метара; у пробојима 30 метара и у положеним окнима 26 метара. Просечна вредност једног метра извршеног у галеријама или окнима износи 19,40 дин.

Утрошак грађе и осталог материјала. — Како овај рудник нема уступљене шуме за употребу грађе у руднику, то је повластичар принуђен, да потребну грађу купује од приватних лица а по цени од 0,25 дин. курент. метар. У 1903. години је набављено и утрошено 2446 метара грађе.

Као експлозивни материјал за разбијање стена при подземним радовима употребљава се динамит I класе, као и капсуле № 3 и црни упаљачи. Сав овај експлозивни материјал набавља повластичар непосредно из Беча од познате фирме Нобела а преко београдске царинарнице.

У 1903. год. утрошено је: динамита 204 кгр.; капсула 2522 ком.; упаљача 162 колута.

Вредност овог експлозивног материјала била је 100 рудник за динамит 5,50 до 6 динара од 1 кгр.; за капсуле 0,05 дин. 1 комад и за упаљаче 0,70 динара 1 колут.

Овим експлозивним материјалом рукује надзорник, који га чува у нарочитом магацину.

Од осталог материјала утрошено је још: олаја 205 кгр. у вредности 287 динара.

Сигурност рудничких радова. — Сви су радови на овоме руднику били у сигурном и исправној стању и одговарали су свима прописима рударског закона.

Транспорт у руднику. — Извоз угља и осталог материјала бива помоћу малих вагонета од 600 кгр. садржине на железничким шизама, чија укупна дужина износи 189 метара.

Постројења на површини нема.

Продукција угља. — У 1902. години произведено је на овоме руднику свега 45 т. угља, а у 1903.

години било 910 т. О просечној вредности овог извађеног угља овде не може бити речи, пошто су ови радови још у фази испитивања

Раднички односи. — Целокупан број радника на овоме руднику био је у 1902. години 10, који су извршили 2333 надница у вредности 6760·92 дин. У 1903. години било је 12 радника и извршили су 3349 надница у вредности од 5955·10 динара. Просечна вредност једне наднице је 1·80 динара. Осим поменутих радника на руднику постоји још и један надзорник са 150 дин. месечне плате.

Како на руднику не постоји ни једна зграда то радници станују по оконим селима.

При исплати, радницима се одбија: братинска каса, материјал и казне. За ово последње постоји и нарочита књига а казне изриче надзорник у корист братинске касе.

Несрећних случајева није било 1902. и 1903. год.

Братинска каса. — Како је повластичар овог рудника и повластичар рудника „Моравац“ за који је повластицу још раније добио, то је братинска каса овог рудника „Ртањ“ још за време искључивог истраживања била спојена са братинском касом Моравца, пошто су и радници по потреби премештани из једног рудника у други. Услед тога важе и исти статути братинске касе. Од почетка 1903. године ова је каса одвојена и њен биланс је следећи:

За 1902. годину .

Улог раднички 5% од зараде . . .	330·70 дин.
„ повластичара 50% од горње суме	165·20 „
„ казна и других ванр. прихода	29·60 „
<hr/>	
Свега прихода . . .	525·50 дин.
Издаога у току 1902. год.	68·60 дин.
<hr/>	
За 1. јануар 1903. год.	456·90 дин.

За 1903. годину

1. јануар 1903. године капитал	456·90	дин.
Улог раднички 5 ⁰ / ₁₀ од зараде	319·87	"
" повластичара 50 ⁰ / ₁₀	159·94	"
" од казна	9—	"
6 ⁰ / ₁₀ камата за 1903. год.	24·15	"

Приход 1903. год. 969·86 дин.

Издато за хоноар и лекове 12— "

За 1. јануар 1904. год. 957·86 дин.

Рачуна се да је на овоме руднику било свега 9 чланова братинске касе у почетку 1902. год од којих је у току године отпао један.

Приходи и расходи. — Пошто су радови на овоме руднику још у фази истраживања и отварања угљених слојева, то су и приходи незнатни. Шта више у 1902. години није било никаквих прихода од продаје угља већ само од продатог материјала рударским радницима и то у суми од 579·60 динара, док су расходи достигли суму од 14.440·47 дин.

У 1903. години истина је било прихода од продатог угља, али даљина овог рудника од главне железничке пруге Београд—Ниш од преко 60 км., узрок је био да се потрошња ограничи пошто повластичар само за превоз једне тоне угља од рудника до Параћина морао је плаћати 14 до 16 дин.

Према томе приходи су у великој несразмери према расходима и они су следећи:

од продатог угља	5000 —	дин.
" " материјала	765·08	"
Свега	5.765·08	дин.

Расходи су пак достигли суму од 16.723·47 динара, што значи да је било мањка = 10.958·39 динара.

Надати се је, да ће се ускоро остварити пројектована железница Параћин—Зајечар; у том би случају био овај рудник од великог значаја.

Радови су на овоме руднику ишли по одобреним плановима рада а све књиге потребне за овај рудник воде се тачно и уредно.

Угљени рудник „Јеклов“

„Рудник Јеклов“ чија је повластица издата Јосифу Јеклу рударском инжињеру из Пожаревца, 1. јуна 1886. год. РМ 227 на простору од 49 рудних поља, налази се на источном крају вароши Петровца лево од главног друма: Петровац — Мелница — Кучајна. Сама пак повластица лежи у атарима општ. лесковачке, петровачке и кнежичке, среза млавског, округа пожаревачког.

Но ова је повластица, на молбу г. Ј. Јекла а по решењу г. Министра народне привреде од 24. јула 1889. год. РМ 611, сведена на простор од 10 (десет) рудних поља, који је простор и данас задржат.

Извештај о прегледу Јекловог рудника

(24. фебруара 1904 г. РБр, 314.)

Геолошки опис угљеног терена. — Поред многобројних угљених изданака млавскога терцијеног басена, који се пружа од Дунава па даље на југ млавском долином, на источном делу његовом код Црквеног потока, налазе и родови овог угљеног рудника.

Што се тиче старости самог угљеног слоја, он припада церитској етажи и моћан је 1,5 до 2,5 метра. Повлату и подину сачињава плавкасто компактна ума, изнад које се у повлати налазе доста дебели песковити слојеви, који обично садрже велику количину воде, те нешто разблажавајући уму а нешто продирући кроз њу, рад доста отежавају. Осим тога, ова ума служи у неку руку као клизна површина, те се отуд и објашњавају оне равине које су створене клизањем песковитих слојева преко уме.

Општи пад и правац овог угљеног слоја није се могао одредити, пошто је повластичар цео привени простор напустио служећи се при експлоатацији угља већим делом методом раскопавања. — Но према плану који је повластичар поднео, изгледа да су се сви досадањи радови кретали на једној антиклинали у правцу С-Ј и да се пројектовани поткоп управо налази на једној, западној падини те антиклинале. Овај поткоп, који је за време прегледа имао 20 метара дужине, иде у правцу север-југ а угаљ пада ка западу под углом од 45—50°.

Према анализи овај угаљ има следећи састав: $C = 57,06$; $H = 3,36$; $O + N = 21,76$; $H_2O = 14,22$; пепела = 3,33; калорија 4715.

Руднички планови. — Сем плана повластице на 10 руд. поља, повластичар има још и један план рудника у размери 1 : 400.

Радови у руднику. — Као што је напред поминуто, рудиште је било отворено и разрађено на површини од 1840 м.²; но сав је угаљ на тој површини повећан већим делом методом раскопавања, тако да је за време прегледа остао само још једни поткоп од 20 метара, који је повластичар потерао у намери да подухвати нижи ниво угљеног слоја, који се на том месту спушта ка западу под углом од 45°. Метода пак доцније експлоатације угља још се не може одредити, пошто је то и први рад дубински, који није још у довољној мери израђен те да би се природа рудишта тачније определила.

Просечна цена једног курентног метра галерије у угљу износи 12—18 динара, што значи, — узевши обичан профил галерије, да једна тона угља кошта 1·50 до 2·50 динара.

Утрошак грађе и осталог материјала. — Како овом руднику није дата никаква шума за употребу рудничку, то је повластичар принуђен да потребну грађу набавља из приватних шума, а већином на

петровачкој пијаци где се у великој количини доноси. — Целокупна купљена и утрошена грађа у 1902. години износила је: 36 комада греда — подупирача по 7 мет. дужине и 21 кгм. дасака све у вредности од 56·60 динара.

Како се при раду у раскопу и галерији служио обичним, алатима за раскопавање, то није употребљавао при раду никакав експлозивни материјал.

Од осталог материјала утрошено је: олаја. 21 кгр. у вредности од 29·40 динара; челика, 4,5 кгр. у вредности 2·25 динара.

Према томе, целокупни издаци на материјалу у 1902. год. износили су 91·71 динар.

Сигурност руд. радова. — Поткоп од 20 м. наклазио се у пролазном и сигурном стању.

Транспорт у руднику. — Како је дужица поткопа, а осим тога и дужина раскопа сразмерно мала, то се извоз угља и материјала врши обичним ручним колицима, те према томе и не потребује повластичар никакве железнице ни вагонете.

Постројења на површини. — Сем једног комада земљишта у величини од 1 хетара, на овом руднику нема никаквих надземних постројења.

Продукција угља. — Целокупна продукција у 1902. години износила је 65,8 тона, која је количина продата у вредности од 723·8 динара; те према томе овај рудник имао би да плати на име регалног данка (1%) на производњу суму од 7·25 динара.

У 1903. години продукција угља била је 53,9 тона.

Руднички односи. — Цео рад на овом руднику повластичар је обављао помоћу 3 радника, од којих је један био рудар а друга два обични радници. Они су извршили свега 383 надница у вредности од 646·60 динара; према томе, просечна вредност једне наднице износи 1·68 динар. Као што се из броја радника и броја извршених надница види, рад на овом руднику није био непрекидан, већ једва

ако је рађено 4—5 месеци. Имајући на уму овај ограничени рад као и врсту радника (од 1.60 дневнице), по себи се разуме, да је свака организација радничка, као оснивање брат. касе, завођење уписне књиге, завођење књиге казни и т. д. излишна, те их повластичар и нема.

Сви су радници сељаци из околине Петровца, где и станују са својим породицама.

Несрећних случајева није било.

Приходи и расходи. — Према провереним статистичким подацима било је у 1902. год. прихода од угља 723.80 динара а расхода 1150.66 дин., што би значило, да је повластичар у мањку за 426.86 днн.

На завршетку извештаја потп. руд. комесари су још и следеће навели: „Поред разних недаћа овога рудника, као : удаљености од сваког индустриског центра, јевтиноће дрва, малог капитала и др. овај рудник има још и ту незгоду, што окони сељаци на очиглед полициске и друге власти, бесправно ваде угаљ из околине села Каменова и Крвије, што су потписани комесари и у извештају Господ. Министру од 17. децембра 1903. год. напоменули, — продајући га по врло ниској цени. На овај начин, не само што се утиче врло неповољно на развитак овог рудника, но штете се још и државни интереси и то двојачко: општењујући угљени слој неразумном експлоатацијом и друго, смањујући на тај начин продукцију Јекловог рудника, посредно се смањују држави материјалне користи“.

„После свега овога, дакле, као што се и сам повластичар г. Јекл у свом саслушању жали, може се разумети, зашто се на овом руднику одржава овако ограничен рад“.

„Из свију горе наведених узрока и разлога, које је повластичар на саслушању изнео, потписани комесари су мишљења, да се донде, док се оконе прилике не побољшају, овакав ограничен рад повластичару одобри, тим пре што је он иначе

врло тачан, како у поднапању годишњих планова рада и извештаја, тако и у плаћању свију регалних такса.

Рудник „Сисевац—Врчић“

Овај рудник дат је у повластицу Божињу Бошковићу још 1883. год. После тога преживео је разне фазе долазећи у руке разним предузимачима, докле није данас у повластици дружине: Павловића и Марковића трг., масе пок. Сандића, адв. и Др. Брила. По данас се овде више и не види рудник, јер што је некада на њему рађено, сада је све претрпано и неприступно је — ма да постоји и план рада, који су ови последњи повластичари поднели за 1902. и 1903. год., — али по њему нису предузели ни један пројектовани рад.

Било је пројектовано дубинско бушење, отварање запуштеног рудника помоћу поткопа „Јеринић“, који би требало очистити и у ред довести, па за тим и воду из њега исцрпети, преривање угљеног слоја, који би тек требало у запуштеном руднику отворити, премеравање рудника, коме данашњи повластичари још не знају ни граница, па је најзад била предвиђена и продукција угља.

У место свега тога израђен је на месту званом Осојак један поткоп од 18 мет., којим се тек ушло у изданак угља, али неодређене природе и по каквоћи и по своме пружању. Испод овога поткопа отпочет је други — 10 мет. дубљи, који је израђен 32 мет. а потребно је још 14 мет. до угљеног лежишта.

На овом раду налазе се само 2 радника.

На израђених 40 мет. утрошено је 200 надица у вредности 360 дин. и разног материјала од 900 дин.

Биланс за 1903. год. на радовима ове повластице је следећи:

Примање:

Од продата сена 180 дин.

Давање:

За надзорничку плату 1200 дин.
 На зараду радничку 360 "
 " материјал 900 "
 " зграде 650 "
 " домену зиратну 700 "
 " рег. данак 684 "
 " порез на земљу 354 "

Свега 4848 дин.

Расход = 4668 дин.

Као што се види, овај биланс обухвата истражне радове и обраду земље. Према томе овде недостају потребни подаци за карактеристику једнога рудника у повластици.

Непокретност овога рудника износи:

1. једна зграда 32 м.² од слаба материјала за стан надзорника, процењена 650 дин.
2. 16 х. ара земље по 100 дин. 1600 "

Свега 2250 дин.

Узрок оваквом стању рудника лежи у томе, што маса пок. Сандића и Дг. Брил нису солидарни са Павловићем и Марковићем у испуњавању обавеза и дужности према рударском закону, већ су остала само ова два последња ортака и они једино улажу, што је потребно за истражне радове. У овој дружини постоји читав спор око тога, што нису сложни за заједнички рад. О томе постоје акта.

Овај рудник налази се у Сисевцу, 8 км. удаљен од Сењског Рудника на извору реке Црнице — у срезу параћинском, окр. моравском.

Рудни простор има величину 5,700.000 м.² што чини 57 рудних поља.

Овај угљени басен сматра се као продужење онога у Сењском Руднику, јер су исте геолошке

прилике и иста врста угља. Ту је, дакле терцијерни, мрки угаљ, доброг квалитета, са 5—6000 калорија. Разликује се од појаве сењског угља у томе, што му се у повлати, налази црвени пешчар, за који се у Сењском Руднику претпоставља, да је у подини. Но можда је овде ово млађи пешчар, те се не би морала узимати у помоћ каква претпоставка о дислокацијама, по којима би се изводило, да је овде повлатни пешчар услед поремећаја из подине у повлату прешао.

Према ранијем познавању рудника овог, зна се, да оvd. угљ. слој има дебљине око 3 мет. а пружа се приближно од И. — на З. са падом од 30° на Ј.

Подину угља чини конгломерат.

Угљени рудник „Мисача“

Рудник „Мисача“ чија је повластица издата г. г. Ђорђу и Науму браћи Атанасијевића тргов. из Младеновца 20. априла 1901. год. Р№ 411, на простору од 780.000 м.² или 8 рудних поља, налази се јужно од главне железничке пруге Београд—Ниш, удаљен од најближе железничке станице, Младеновца 32 км. или 8 км. од ново саграђене железничке станице у Аранђеловцу на прузи уског колосека Младеновац—Аранђеловац. Сам рудник лежи у атару општине врбичке, среза јасеничког округа крагујевачког.

Извештај о прегледу рудника „Мисача“

(15. IX 1904. год. Р№ 1730.)

Геолошки опис угљеног терена. — Мисачки терен састављен је од наизменичних слојева: уме, лапорца, песка, пљунка и мрког угља, који спадају у миоценски кат терцијерне формације. Овај терцијерни терен налази се на југу и западу већим делом наслоњен на крист. шкриљце одвојених огранака Букуље,

а од чести и на трахитне стене и туфове (Кље-штевице и Жути оглавак). На североистоку покривен је овзј миоценски терен слојевима: уме, песка и обичног дигнита из најмлађег ката терцијерне формације, који захватају цело подножје Космаја и даље се простиру на Исток.

Према анализи г. Лозанића угаљ из овог рудника показује: $C = 52,03$; $H = 3,92$; $O + N = 19,16$; $H_2O = 14,59$; пепела 10,30; колорија 4526. Сува дестилација је дала: $H_2O = 14,59$; кокса 39,16; пепела 10,30; испарљивог 35,55.

Руднички планови. — Сем плана ограничене властице других потребних планова нема.

Рударски радови. — Радови овога рудника налазе се скоро на врху Лаловог потока а угљени слој отворен је једним поткопом из горњег потока. У колико се то могло запазити, пружање слоја је С-Ј а пад врло променљив, час на запад час на југ. тако да изгледа да се радови не налазе на правилном слоју већ на каквој антиклинали или каквом делу угљеног слоја који је јако поремећен и на ниже снешен.

Целокупна површина отворенога слоја једва ако износи на 1000 м.², а угља једва ако буде још за 1 годину дана.

Истина се радови одржавају у добром стању, али је сам рад без плана и реда, који је нешто потпомогнут и самим положајем угљеног слоја.

Производња угља на овоме руднику била је:

У 1901. години 1160 тона угља; у 1902. год. 1602 тона а у 1903. год. 2114 тона.

Ово је све што су могли константовати руд. комесари приликом ревизије рудника. Овај рудник нема никаквих књига, из којих би се могао извести у опште рад и стање овог рудника.

Угљени рудник „Звездан“

Рудник „Звездан“ чија је повластица издата „Зајечарском индустријском удружењу“ 1. августа 1903. год. РЛ^в 785 на простору од 1,000 000 м.² или 10 рудних поља, налази се у атару села Звездана, на десној обали кривовирског Тимока на 5 км удаљен од вароши Зајечара. Повластица је у атару општине звезданске и зајечарске и среза зајечарског округа тимочког.

Извештај о прегледу рудника „Звездан“

(16. септембра 1904. год. РЛ^в 1735)

Геолошки опис угљеног терена. — У средњем делу Тимочког басена, одмах испод села Звездана, а на десној обали Кривовирског Тимока, између знатног броја лигнитских изданака налазе се и изданци трију лигнитских слојева између слојева глине и лапорца. Највиши слој има моћност око 1 метра и доброг је квалитета; други слој лежи за 1 до 1,5 м. испод горњег и има моћност 0,50 до 0,60 м. трећи пак слој, који лежи за два метра испод средњег, по изгледу је моћнији, али пошто слој лежи скоро испод нивоа Тимока, његова се моћност не може одредити.

Главни правац ових слојева је С-Ј. а пад на Исток и то под врло благим углом. У опште пак на овоме месту, где се налазе радови, тешко је одредити тачан правац пружања и пада слојева, пошто су у дубљим деловима јако поремећени.

Према палеонтолошким резултатима, лигнитски слојеви код Звездана припадају Меотској етажи и одговарају хоризонтима са меланопсима у Далмацији и Херцеговини.

По анализи г. Лозанића, лигнит из Звездана садржи: С = 40,13%; Н = 3,31%; О + N = 14,37%; пепела: 30,79%; испари 33,62; кокса 24,19; калорија 3510.

Руднички планови. — Како је повластица „Звездан“ дата у другој половини 1903. године, то сем плана повластичног терена других нема: но представник зајечарског удружења изјавио је, да је друштво намерно, да на руднику заведе све што је потребно према прописима руд. закона.

Радови у руднику. — Као што смо напред споменули, повластица овог рудника издата је тек августа месеца 1903. године, те према томе и радови на овоме руднику и не могу се друкчије узети већ само као истражни радови. Ово испитивање лигнитских слојева вршено је поткопима и то у почетку у средњем слоју али услед неповољног резултата рад је престао. Највећи радови налазе се у највишем слоју, где је израђен један поткоп у правцу пружања слоја, па из њега потеране су на разним одстојањима попречне галерије.

Број метара израђених у 1903. години износи 247 а просечна цена 1 курентног метра галерије 12,50 динара. Једна тона угља при овим истражним радовима коштала је 5,53 динара.

Потрошња грађе и осталог материјала. — Пошто овој повластици није дата шума за рудничку употребу, то је повластичар рудника принуђен, да потребну грађу набавља из приватних шума а по цени од 10. дин. кубни метар. Целокупна набављена и потрошена грађа у 1903. год. износи 60 м³.

Због природе слоја, не употребљава се никакав распрскавајући материјал, а од осталог материјала утрошено је још само 369 кгр. олаја, која се набавља од београдских трговаца.

Сигурност и у руднику. — Сви руднички подземни радови налазе се у пролазном и исправном стању.

Транспорт у руднику врши се помоћу вагонета на жељезничким пинама.

Постројења на површини нема.

Продукција. — Целокупна продукција у 1903. години износи 589 тона угља. Сва ова количина угља утрошена је у пивари истога удружења.

Приходи. — Према провереним статистичким подацима било је у 1903. години свега прихода 3239,95 динара а расхода 8877,95 динара.

Раднички односи. — На руднику је било у 1903. години свега 4 радника, који су извршили 1467 надница у вредности од 2046,60 динара; према томе просечна вредност једне наднице износи око 1.40 динара. Сви ови радници су сељаци из села Звездана где и станују са својом породицом.

Несрећних случајева није било.

Добрањски угљени рудник

Овај рудник издат је уговором од 25. априла 1887. год. РБр. 324 г. Авраму Озеровићу, индустријалцу из Београда, и захвата 120 рудних поља.

Актом од 5. јуна 1898. год. РБр. 671. пренесен је овај рудник на Константина Лешена из Белгије, а допуном уговора, од 8. октобра 1898. год. проширен је терен за 45 рудних поља.

Актом од 8. октобра 1898. Р№ 1184. и 1185. одобрен је пренос свих права и обавеза по овом уговору на Безимено друштво добрањских рудника.

По молби „Безименог друштва добрањских рудника“ извршено је 15. новембра 1901. год. Р№ 1084. ограничење рудног простора на површини од 121 рудног поља у атару села Добре у срезу голуначком, округа пожаревачког и доњо милановачке општине, среза поречког, округа крајинског.

Овај рудник према уговору плаћа 2% од бруто прихода на име регалног данка од производње.

Извод из извештаја о прегледу добрањског рудника (РБр. 1611. од 31. VIII 1904. год.)

На овом руднику разликују се 2 ревира: Северни ревир или Трајанов поткоц и Сечински или јужни ревир.

1. Северни рејир. — С обзиром на подударност у геолошкој старости и стратиграфским приликама угљених терена на обема странама Дунава, а поглавито с погледом на извршене радове на банатској страни, по којима је констатовано да се угљени слојеви услед тектонских поремећаја налазе и испод тамошњих кристалстих шкриљаца, заснована је мисао, да и на нашој страни имамо истоветне тектонске прилике, т. ј. да у нашим угљеним теренима на Босману имамо продужење једне полегле синклинале, чији се слојеви понављају и показују исти правац пада с изврнутим редом слојева у полеглом крилу синклинале. И заиста, на основи ове претпоставке, пројектован је 1 поткоп т. зв. Трајанов поткоп, који је отпочет с обале дунавске у цели, да се испита простирање угљених слојева у дубини и добије рационална база за експлоатацију угља у Сечинском ревиру, који се налази за 2 км. јужније од Трајановог поткопа, а чији се најнижи поткоп „Лондон“ (кота 277,004 м.) налази за 250 м. изнад нивоа Трајановог поткопа (26,445 м. над Дунавом код ушћа Кожице).

Трајанов поткоп отпочет је 1898. год. а израђено је до краја децембра 1901. г. ручним радом свега 250 м. Године 1902. год. израђено 350 м. а 1903. — 336,5 м. При том почев од 1902. године употребљено је машинско бушење (Percussionsmaschine, System Meyer).

Трајановим поткопом до сада су пресечени ови слојеви, почев од отвора његовог:

- 1.) 120—130 м. лијасни лапоровити шкриљци и пешчари, са slabим угљеним слојевима;
- 2.) 100 м. битуминозни кречни и лапоровити шкриљци;
- 3.) 520—530 м. жућкасти кречњаци с рожњачким нодулама;
- 4.) 125 м. битуминозни кречни и лапоровити шкриљци.

У 1904. год. рад је настављен и даље у овом правцу тако да је у време ревизије рудника било свега израђено 1100 м. у Трајановом поткопу. До пресека са гнајсом има још 200 м. по прорачуну директора рудника.

Према добивеним подацима при машинском бушењу постигнут је овај резултат у Трајановом поткопу за 1902. и 1903. год.

	1902. год.	1903. год.
Број машина у раду	2	2
• радних дана	295	283
• атака	828	740
• рудар. надница при бушењу	2665	2782,5
• избушених рупа	6933	8350
Целокупна дубина избушених рупа	6144,65 м.	7118,57 м.
Ефективно време бушења	3276 ^h 25'	3210 ^h
Употреб. време на намештање бургија	1011 ^h 25'	1108 ^h 55'
Удаљивање и извлачење копине	1330 ^h 05'	1177 ^h
Број употребљених сврдала	6286	7941
Употребљено динамита	2236,75 кг.	2797,05 кг.
• упалача	8398,20 м.	9783 м.
• капсли	6972 ком.	7985 ком.
Извучено копине у вагонетима	350 м.	336,5 м.
Употребљено угља за парне казане	4200 q.	6941 q.
Укупно надница машиниста, ложача итд.	5455 ^{3/4}	5800

Просечна месечна израда у 1902. год. износила је 29 кур. м., а у 1903. — 33 м. Укупни рад у 1903. год. био је за 70 м. мањи од пројектованог резултатата, из разлога што је рад за неко време прекидан због инсталације новог казана, а поглавито због појаве запаљивих гасова у битуминозним кречним шкриљцима. Њихова је појава изазвала, да су се морали узети нарочити Лауерови фриксиони запаљачи, чија је употреба скопчана с извесним губитком у времену, тако да се у другој половини 1903. год. могло вршити дневно само 2 атака, у место 3. Сем тога, много је времена губљено и приликом чишћења казана, јер је због појаве гасова било потребно да се 50 часова употребљује на вентилацију поткопа, због обуставе компресора за време чишћења (10 h). Сада је ова незгода у неколико отклоњена периодичним пропуштањем водене паре кроз ваздушни резервоар.

Ширина Трајановог поткопа износи 2,20 м.,

а висина 2,30. Површина за просецање износи 5 м.² У 1902. год. израда 1 кур. мет. стаје 100 дин., у 1903. год 1 кур. мет. у Трајановом поткопу стаје 116 дин. Овде нису урачунати трошкови за подграду, железничку пругу и амортизацију машинских инсталација.

2. Сечински или јужни ревер. — Највиши хоризонтат у овом ревиру представља поткоп „Озеровић“ (кота 401 м.) Правац овог поткопа је С-З 320° Ј-И. Овим поткопом просечена је угљена формација попречно на правац пружања и њиме је утврђен овај ред слојева:

а.) 140 м. од отвора поткопа појављују се пешчари и кречњаци;

б.) Угљени слој, чија је просечна дебљина износила 6 м. Угаљ не чини једноставан слој, већ је издвојен у веће или мање складове и неправилне масе, што је карактеристична појава за цео добрањски угљени терен, према досадањим радовима;

в.) 200 м. крупнозрни пешчар са два угљена слојића од по 20 мм. дебљине;

г.) 120 м. ситнозрни пешчар и кречњаци с фосилима (брахиоподе, пектени итд.);

д.) 70 м. ситнозрни чврсти пешчари с много фосила. Дебљина ових пешчара износи 70 м., и они одговарају ситнозрним пешчарима који се при улазу у Озеровићев поткоп виде и који се под тамошње кристаласте шкриљце подвлаче;

ђ.) два угљена слојића од 10—20 мм. дебљине, који се налазе у отворено зеленом трошном песковитом шкриљцу (11 м.).

е.) титонски и кретацејски кречњаци из повлате, који овде чине подину угљеној формацији.

Из овог поткопа теране су галерије у правцу пружања на север и југ, и из њих је вршена експлоатација над нивом овог поткопа. Галеријама у правцу пружања констатовано је простирање угљеног слоја на дужини од 420 м. — Овај је пот-

коп сада напуштен, и служи само у ј.-з. делу за вентилацију нижих поткопа, пошто је над нивоом његовим сав угаљ већ повађен.

Испод Озеровићевог поткопа отворен је поткоп „Карло“ (кота 333,751 м.). Он је потеран у правцу С-З. 305° Ј-И. такође попречно на правац угљене формације, а налази се са 76,249 м. ниже од поткопа „Озеровић“. Овим су поткопом пресечени исти слојеви, које смо мало час у поткопу „Озеровић“ упознали. На 45-том метру Карловог поткопа пресечен је повлатни слој (који је управо најстарији подински слој, само је у ненормалном положају); дебљина његова варира од 0—26 м., а угаљ је врло пременљивог квалитета. У опште, може се рачунати да је у угљеном слоју Карловог поткопа $\frac{3}{4}$ каменити материјел (пешчари и шкриљци) а $\frac{1}{4}$ употребљив угаљ. Галеријама у правцу пружања испитано је пространство повлатног угљеног слоја у Карловом поткопу на дужини од 850 м.; сем тога, у узвисним и падним галеријама постигнута је веза између овог поткопа и поткопа „Озеровић“ и „Лондон“.

Између поткопа „Карло“ и поткопа „Лондон“ у Сечинском ревиру израђена је једна средња галерија у правцу пружања, у којој се рад и даље продужава због промаје, а ради истраживања угљеног слоја у правцу на С-И. из поткопа „Лондон“.

Поткоп „Лондон“ (кота 277,004 м.) налази се за 56,747 испод нивоа поткопа „Карло“. И из овог поткопа предузета су истраживања галеријама на С-И и Ј-З у правцу пружања угљеног слоја. До сада је из нивоа овог поткопа испитано пространство угљеног слоја на дужини од преко 800 м.; а једном падном галеријом кроз угљенити слој констатована је дубина за сада од 23 м. испод нивоа његовог. Рад у овој падној галерији за сада је обустављен, због навале воде, али се у галерији у правцу на С-И и даље наставља.

Свима овим радовима у Сечинском ревиру

утврђено је, да просечни угљени слојеви у вишим хоризонтима показују мању дебљину, а јаче падове. Тако дебљина повлатног слоја у поткопу „Озеровић“ варира између 0—9 м., докле се у Карловом поткопу мења од 0—26 м. У поткопу „Лондон“ угљени је слој раздељен у 4 мања слоја променљиве моћности. Падови у вишим хоризонтима изnose до 60°, док се у нивоу поткопа „Лондон“ редуцирају на 25—30°.

Овде ћемо напоменути, да је раније рађено и на истраживању у Босманском потоку и Кожици, као и у нешто већем размеру на Подувалцу, али су сви ти радови сада напуштени.

Радовима у Сечинском ревиру у 1902. год. израђено је 10024 куб. мет. у угљеном слоју; 612 кур. мет. у камену у поткопима и 355 м. у узвисним галеријама. 1903. год. израђено је 505,7 кур. мет. у поткопима и 368,6 кур. мет. у узвисним галеријама, а до 28. јула 1903. год. када је експлоатација обустављена 4325 куб. мет. у угљеном слоју.

Начин рада. — У Сечинском ревиру упоредо с истражним радовима, вршено је и припремање за експлоатацију, која је у појединим преровима и извођена. У тањим угљеним слојевима рађено је на „постате“ (Firstenbau), а у дебљим слојевима попречно кроз слој (Querbau). Један куб. мет. у преру стаје 2 дин.; један курентни метар у галеријама у Сечинском ревиру стаје 25 дин., а у Трајановом поткопу просечно по 100 дин. у 902. г., а по 116 дин. у 1903. год.

Просечна вредност једне тоне угља (цена кошпања) на руднику износила је за 1902. и 1903. године.

		1902. ГОД.		1903. ГОД.	
Производња угља у тонама		11382,600		4889,600	
Број радних дана		163		79	
Средња дневна екстракција		69,832		61,894	
И З Д А Ц И		Динара	1 тона прос.	Динара	1 тона прос.
А. Директни експло- тациони трошкови	радна снага	77638	57 6 82	35102	93 7 17
	уље и олај	6636	50 0 58	2505	50 0 52
	гвожђе	511	46 0 85	126	46 0 92
	дрво (грађа)	10108	20 0 90	4963	15 1 02
	разан материјал	1180	66 0 10	882	32 0 14
	радионица	—	—	—	—
	разни трошкови	236	20 —	—	—
Свега		96411	59 8 47	43380	36 8 87
Б. Индиректни експл. трошкови	истражни радови	—	—	—	—
	пренос на површини	12330	26 1 08	6420	53 1 31
	товарење и истоварив.	5913	63 0 52	2301	81 0 47
	генерални трошкови	50822	28 4 46	29018	02 5 93
	разни издаци	—	—	—	—
Свега		69066	17 6 06	37740	36 7 71
Укупни директни и индиректни издаци А + Б		165477	76 14 53	81120	72 16 58

Утрошак грађе. — Грађа за рудничке цели на-
бајља са из шуме, која је овом руднику на руд-
ном простору уступљена. Подупирачи од 2,20 м.
дужине и 14—18 см. у пречнику стају са сечом
и довозом 0,20 дин. За капе и прагове железничке
дужине 1,30—1,50 м. плаћа се 0,10—0,15 дин. (сеча
и довоз). Грађа за инсталације на површини плаћа
се 0,70—1 дин. по курентном метру. У 1902. год.
употребљено је 1272 куб. мет. грађе у вредности
од 7542 дин. У 1903. год. употребљено је дрвене грађе
813 куб. мет. у вредности од 5930,30 дин. Рудничка
је шума удаљена од Сечинског ревира 6 км., а од
Добре—Кључа близу 15 км.

Преглед набављеног, утрошеног и зарсталог материјала у 1903 г.

Материјал	Остатак на дан 31 дец. 1902 год.		Набављено у 1903 год.		Утрошено у 1903 год.		Остатак на дан 31 дец. 1903 год.	
	кгр.	вред.	кгр.	вред.	кгр.	вред.	кгр.	вред.
Динамит I	5	14 90	3300	9691 44	2568 ³ / ₄	8476 88	736 ¹ / ₄	1229 46
„ II	368 ⁸ / ₄	1047 25	700	1884 37	986 ³ / ₄	2633 38	82	298 24
Капсле...	381	6 86	25000	695 43	15978	319 56	9403	382 73
Упаљачи...	37	8 88	3500	795 23	2163	562 38	1374	231 73
Олај...	8344	5626 71	10975	10207 15	7110	6337 80	12219	9207 15
Гвожђе...	7220	3289 32	100	145 42	1550	580 50	6172	2854 24
Челик...	1957	1318 53	152 ¹ / ₂	311 60	455	550 35	1654 ¹ / ₂	1079 78
Остали мат.	—	8273 99	—	2407 26	—	6308 60	—	7879 95

Транспорт у руднику и машинске инсталације. — Сав се материјал у Сечинском ревиру спушта точилима у подземним железницама на ниво поткопа „Лондон“, одакле се коњском железницом превлачи до главног точила на површини, а после железницом превози до Добре—Кључа, на дунавско пристаниште. Сем тога награђена је пруга од Добре—Кључа до Босмана, где је подигнуто пралиште. Ова је пруга продужена до Трајановог поткопа.

Дужина израђених железничких пруга износи:

1. Подземне железнице à 0,60 м. 5000 мет.
2. На површини коњска железница à 0,60 м. 1900 „
3. Главно точило (бремзберг) 640 „
4. Од точила до Добре—Кључа à 0,60 м. 8100 „
5. Од Добре—Кључа до Трајановог поткопа 3100 „

Укупно израђено железничке пруге 18740 мет.

Пренос једне тоне угља од поткопа „Лондон“ до пралишта на Босману и натраг до пристаништа у Добра—Кључу стаје 1.43 дин.

Код Трајановог поткопа инсталисана су 2 парна казана и један парни компресор за машинско бушење. Поред тога подигнуте су и потребне машине за ковачницу, у којој се израђују и оправљају крстата сврдла за машинско бушење. Има свега 4 машине за бушење, од којих су стално две у раду, а друге две служе као резерва.

На Босману инсталисана су још 2 парна ка-
кана од по 10 атмосфера, са 108 □ мет. површине
грејања и једна парна машина за покретање пра-
лишта од 150 коњ. снага.

На добрањском руднику налазе се још 2 ло-
комотиве за колосек 0,60 мет. Већа локомотива има
8,8 м. површине грејања, 12 атмосфера и 12 коњ.
снага; мања пак је од 7,4 □ м. површине грејања
10 атмосфера и 8 коњ. снага.

Поред тога у добрањском руднику подигнуте
су зграде за становање директора, административ-
ног персонала и раднике, за тим зграде за кан-
целарије, магацине, радионице и т. д.

0 продукцији. — За време од 1900—1903. год.
закључно.

године	произведено у тонама	продато	у вредности динара
1900.	29.511,3	15.457,340	255.855·01
1901.	19.975,8	15.631,800	237.975·89
1902.	8.191,60	9.401,20	125.004·90
1903.	3.812,80	4.527,70	67.673·65

Добрањски угаљ садржи: 74,82—79,84% C;
3,97—5,14% H; 6,79—14,98% N + O; 0,49—3,05%
воде; 2,67—12,70% пепела и 63,37—80,40% кокса,
сем тога овај угаљ даје 6923—7961 калорија.

0 пралишту. — Сепарација угља врши се на
босманском пралишту, које је удешено да се на
њему може добити 100 тони опраног угља. Из-
двајају се 5 врста угља према величини зрна: од
0,3 мм.; од 3—10 мм.; од 10—15 мм.; од 15—30
мм. и од 30 до 40 мм. Угаљ преко 40 мм. издваја се
као крупан угаљ, али је његов проценат незнатан.

1902. год. предато је пралишту 11337,55 тона,
одакле је добивено 8191,60 опраног угља разних
врста, односно 71,9% а остали 28,1% имају се сма-
трати као губитак при сепарацији. За сепирисање
угља употребљено је 1838,5 надница у вредности
3579·70 дин., а утрошено је 6797 дин. на гориво
и 1557·20 дин. на остали материјал. Свега изда-

така: 11933 дин. и 90 п. д. или на једну тону опраног угља 1,45 дин.

1903. год. рад је на пралишту био далеко мањи због обуставе експлоатације јула месеца де године. — Предато је пралишту свега 4962,15 t, а добивено је 3812,80 t. опраног угља у разним врстама или 76,8% угља, односно 23,2% губитка. Утрошено је свега: 6350,27 д., и то: 1675,50 дин. за 867⁸/₄ наднице; 3659,25 дин. за гориво и 1015,12 дин. за материјал. Прерада једне тоне угља стала је 1,66 дин.

За време комесарског прегледа није рађено на пралишту због обуставе експлоатације угља.

Преглед шуме. — Уступљена шума на рудном простору захвата површину од пр. 1000 ha. Шума је у главном букова, али у њој има и растових дрвета. Сеча се врши по одобрењу и по извршеном маркирању од стране шумарских власти. 1903. год. посечено је свега 1550 дрвета. Сеча је вршена на Слатинском рту и између Слатинске реке и Кожице.

Привредни план израђен је само за 1 део шуме од 100 ha. и налази се код Министарства народне привреде ради одобрења. Повластичар нема никаквих прихода од шуме. Предузимао је прокрчавање и чишћење уступљене му шуме, али му је шумарска власт забранила даљи рад у овом правцу и закратила му употребу сређеног горива за рудничке цели. Ова забрана стоји у противности с чланом 58. руд. закона, по коме повластичар има право располагања са посеченом гором за рудничке потребе, за то је треба скинути.

Раднички односи. — 1902. год. било је на добрањском руднику 205 радника, а 1903. год. свега 140 радника. Број надзорника износио је 6 за 1902. и 1903. год.

1902. год. утрошено је свега 111.423 дин. за 46923⁸/₄ руд. наднице. Просечна вредност 1 рудар. наднице износи 2,375 дин.

На пралишту употребљено је 1838,60 надница у вредности 3579,70 дин.; просечна вредност једне наднице износи 1,95 дин.

1903. год. утрошено је свега 76173,50 дин. за 30730 надница у рударским радовима. Просечна вредност једне руд. наднице износи 2,49 дин. На пралишту употребљено је 867 $\frac{3}{4}$ наднице у вредности 1675,90 дин.; просечна вредност једне наднице на пралишту износи 2,04 дин.

Несрећни случајеви. — 1902. год. било 4 тешке повреде од којих је 1 била на точили (бремзбергу), а 3 у поткопима. 1903. год. био је 1 смртан случај због запаљивих гасова (експлозије) у Трајановом поткопу.

Братинска каса. — Крајем 1902. год. било је 200 чланова братинске касе. Капитал је у почетку године износио 10.359,68 дин., а у току године порастао је на суму од 19645,76 дин. Свега издатака било је 7180,95 дин. Капитал крајем 1902. год. износио је 12464,81 дин. — Крајем 1903. год. било је свега чланова 61. Капитал у току године порастао је на суму од 18867,19 дин., утрошено је свега 3688,76 дин. крајем 1903. год. заостало 15578,43 дин.

Приходи и расходи. — С обзиром, што су добрањски угљени слојеви променљиве дебљине и квалитета, морају се предузимати разгранати истражни радови, који чине да су експлоатациони трошкови врло велики. Сем тога, ови су трошкови повећани и због тога, што је угаљ измешан с угљеним шкриљцима и пешчарима, од којих се издваја на нарочитом пралишту. Најзад, релативно мала продаја угља, ниске цене, а с друге стране знатни издаци на потребно административно и стручно особље и опште трошкове чине, те се биланси добрањског рудника за сада, на жалост, завршују са сталним губитком. Тако за год. 1899., 1900., 1901., 1902. и 1903. ови губитци износи:

За 1899. год. губитак износи	15.498.40	дин.
» 1900. » » »	97.020.61	»
» 1901. » » »	115.785.84	»
» 1902. » » »	105.206.53	»
» 1903. » » »	150.835.41	»

Поред трошкова на експлоатацију, овде су урачунати и издаци на истражне радове у Трајановом поткопу.

Биланс добрањског рудника за 1902. и 1903. год.

<i>Примање:</i> (на име чега)	1902. год. динара	1903. год. динара
Од продатог угља	125.004.90	67.673.65
Од домене	—	—
Неутрошени материјал	20.025.52	23.163.28
Од продаје матер. и прибора	450.53	1.736.38
Непредвиђени приходи	—	—
Свега	145.480.95	92.573.31
Губитак заједно с истр. рад.	105.206.53	150.835.41
Вредност заосталог угља	—	7.628.65
Свега	250.687.48	251.037.37

<i>Издавање:</i> (на име чега)	1902. год. динара	1903. год. динара
Струч. и адм. особ. и рад. зараде	111.423.33	71.387.22
Утрошени материјал	59.982.01	54.896.80
Подизање грађевине	—	560.—
Админ. и општи трошкови	63.210.88	51.146.72
Одржавање домене	—	200.—
Транспортни трошкови	12.330.26	5.013.18
Регални данци и таксе	1.440.—	1.440.—
Улог у братинску касу	2.301.—	2.384.03
Интерес и др.	—	64.009.42
% амортизације	—	—
Свега	250.687.48	251.037.37

Опште напомене. — На овом руднику воде се све потребне књиге (дневник, књига за материјал инвентар, главна књига, касена књига, уписна радничка књига, књига руд. братинске касе, књига о раду на пралишту, фактурна књига). Дневник је потврђен код пожаревачког првостеп. суда. Књиговодство је на српском и француском језику.

Продаја угља у 1902. и 1903. год. вршена је у земљи и у Аустро-Угарској; њен размер види се у следећој табlici:

	1902. год.			1903. год.		
	Коли- чина у тонама	Вред- ност		Коли- чина у тонама	Вред- ност	
		динара			динара	
Продато угља у земљи	8056,40	103283	30	4527,70	67673	65
„ „ „ Аустро- Угарској	1344,80	21721	60	—	—	—
Потрошња угља на руд.	1279,55	13376	14	1214,85	12140	85
Укупна количина и вред- ност продатог и утро- шеног угља	10680,75	138381	04	5742,55	79814	50
Заостало за 1903 год.	2406,—	44217	08	477,—	?	—

1902. год. просечна продајна цена износила је 13'30 дин. од тоне угља Јосоџ Добра—Кључ. Експлоатациони и други трошкови за производњу 1 тоне угља износили су 19'21 дин.

1903 год. просечна продајна цена била је: 14'95 дин. од тоне, а трошкови производње износили су 24'35 дин. Због овако велике цене (коштања) добијања угља у односу на продајну вредност угља, као што смо раније спомињали, обустављен је даљи рад на експлоатацији угља све докле, док се садашњим истраживањима не утврди простирање угљених слојева у дубини.

Директор рудника напомињао је, да би се страниј конкуренцији могло доскочити, ако би се на увоз страног угља, по угледању на Румунију, завела царинска такса од најмање 5 динара на тону.

Рад на добрањском руднику у погледу размера и одржавања његовог у потпуној је сагласности са прописима чл. 79. руд. закона и с одобреним плановима рада за 1902. и 1903. год.

За 1902. год. на име регалног данка од производње има се од закупца добрањских рудника

наплатити за продати и на руднику утрошени угаљ
2767'62 дин.

За 1903. години овај регални данак износи:
1596'29 дин.

Угљени рудник „Јелашница“

Рудник „Јелашница“ чија је повластица издата г. г. Ј. К. Поази, директору анонимног друштва у Варшави, Ј. Аренцу директору оружане фабрике у Лијежу и Милану Јовановићу — Банкеровићу из Врање, 16. фебруара 1899. год. Р[№] 162 на простору од 66 рудних поља, налази се у долини Јелашничке реке, на десној обали њеној у самом селу Јелашници, удаљен од најближе жељезничке станице Н. Бање на прузи Ниш — Пирот, за 7 км.

Повластица лежи у атару општине Јелашнице, среза нишког, округа нишког.

Ова је повластица, према решењу г. Министре Народне привреде од 11. априла 1902. год. Р[№] 391 и изјави Ј. Аренца и Милана Банкеровића, пренета са свима правима и обавезама на г. Поазу директора варшавског акционарског друштва.

Извештај о прегледу рудника „Јелашница“

(18. септембра 1904. год. Р[№] 1754)

Геолошки опис угљеног рудника. — На месту, где се радови овог рудника налазе, појављују се између слојева слатководних вапнаца и мапорца два слоја мрког угља, раздвојени један од другог мећним слојем мапорца од преко 4 м. Један од угљених слојева, мање моћности, налази се у подини, а други, чија моћност достиже до 2,50 м, налази се у повласти овог мећу слоја. Но и моћност горњег слоја није чист угаљ, већ је и он раздвојен ближе површини једним слојем шкриљца од 1,2 м. моћности у два дела. Међутим, у вижем нивоу, овај слој шкриљца сужава се до на 0,30 м.

Пружање слојева је Исток-Запад а пад на Југ под углом од 22° и иде испод реке Јелашнице.

Овај угаљ припада млађем Миоцену и по анализи г. Лозанића садржи: $C = 51,53\%$; $H = 3,85\%$; $N + O = 17,46\%$; $H_2O = 18,62\%$; пепела $8,54\%$; испари $35,97\%$; кокса $45,81\%$ и калорија 4535 .

Руднички планови. — Од рудничких планова има поред плана ограничења повластице још један детаљан план подземних радова у размери 1 : 200.

Радови у руднику. — Ранијих година почело се радити у доњем слоју, који је био отворен једним поткопом, али су ти радови из непознатог узрока напуштени. Највећи радови сада се налазе у горњем слоју, који је отворен помоћу једног поткопа постављеног на 7 мет. изнад нивоа Јелашнице реке. Из овог поткопа, који иде у правцу пружања слоја, на 22. метру његовом од улаза, спушта се једна падна галерија од пр. 30 мет. у паду, а из ове потеране су такође галерије у правцу пружања слоја, тако да је слој подељен на повише стубова. Како су пак ове галерије, у правцу пружања и пада, теране без икаквог утврђеног плана, а саме галерије рађене су без икаквог правила у димензијама (ниске, широке без хоризонталног пада), то су и стубови различити и неправилни. У опште је рад на овоме руднику такав, да се одмах на први поглед може видети, да овај рудник оскудева у разумном управљању. Галерије и нису галерије, већ нека врста прерова, без сумње — како би се дошло до што угља а да се зато не мора никаква подгрета употребити. Руквалац радова тврди, да су све те радове на отварању, али тешко да ће се моћи нићи ће се штети, поведе и остали стубови, којих има преко 50% .

Природа рудашта, положај његов, као и близина жељезничке станице, не дозвољавају, да се овај рудник и даље свом овом ступњу остави. У интересу самога друштва било би, да нађе

стручног руковођаца радова, који ће радове тако упутити, да како друштво тако и држава има од њих користи.

Књиге се на овоме руднику воде тек од новембра месеца 1903.; с тога је тешко било проверавати податке, који су изнети у статистичким подацима а да потписани и сами не упадну у грешку. Све што се могло контролисати то је, да је повећано у октобру, новембру и децембру мес. 1903. год. 2689 м. цент. угља и продато за 3439·10 динара.

За све остале рудничке књиге и друге потребне књиге и правила, руковалац радова галантно обећава, да ће у најкраћем року све извршити, како би се саобразио прописима руд. закона.

Рудник „Љута — Страна, Тапавац.“

Повластица је издата „*Рипањском рударском друштву лимитованом из Лондона*“, на 48. рудних поља, 6 јула 1886. год. РБр 254, у цели копања, вађења, пребирања, испирања, топљења и израђивања сребровитих оловних руда, као и осталих руда и копова.

По решењу од 18. марта 1903 год. РБр 278, ова је повластица пренета на г. А. Одендала индустријалца из Беча.

Одређени рударски комесари извршили су преглед радова у овој повластици априла 1904. године, и о томе су поднели извештај 19. VIII. 1904. год. РБр. 1515, из кога су извађени следећи подаци.

Радови се датирају од 1886. године са променљивом срећом и застојима док нису обустављени у последње време.

Геолошки опис. — Терен ове повластице налази се у југо-западном правцу од Рипањске станице, идући уз реку Паланку, 8 км. удаљено.

Сав је терен на југо-западној падини брега Авале, па у правцу преко Рипња и Љуте Стране, Тапавца и преко Барајевске косе, кретацејски. Састављен је из глинаца, пешчара, рожнаца, лапорца и кварцита. Правац им је у главном СЈ, а местимичних одступања има у близини еруптивних стена. Терцијера има код села Рипња на падини Паланке. Изданци лампрофитра налазе се крај Паланке и Тапавца на више места, од којих неки иду упоредо са слојевима аргилошиста. Риолити избијају на Љутој Страни и Тапавцу, где пресецају у више укрштених праваца кретацејске пешчаре и шкриљце и на тим местима има старих рударских радова по површини, а сада је ту отворен рудник.

Рударски радови. — Према простирању старих радова рудиште је подељено на *источно и западно*.

А). Источно рудиште. У 1883. години отпочет је рад на чишћењу старе галерије (римске?), садашњи: *Главни пошкоч*, у потоку Љуте Стране; а после је из Ј-И. правца скренуто на З једном галеријом од 230. м. Ово је све рађено у нивоу старих радова, због чега је било врло тешко одржаваће истих. — Због тога је главни поткоп продужен у јужном правцу, да се подиђу стари радови, којих има доста и у овом правцу а израђено је много попречних галерија у разним правцима. Овим је доказано:

1. Да су стари радови спуштају дубље од нивоа главног поткопа.

2. Да су стари радови вршени онако и у оној размери, колика је била моћност и богатство руда.

3. Да је највише вађено оне руде, која је била у контакту шкриљца и риолита, а остала су недирнута пећинска рудишта од мешовитих руда у риолиту.

4. Да сви будући радови морају бити дубински. Даљи радови, на основу горе изложеног, били су ови:

Спуштено је окно № II, из јужног скре-тања западне галерије испод Тапавца. Има два хоризонта у 26-ом и 49-ом метру, између којих има још један хоризонт. Из истих се пружају галерије на И и З, а из првог хоризонта на С и Ј. У најнижем хоризонту источна галерија има 222,5 м., где је у контакту шкриљца и риолита у рудној маси; спуштено окно од 9,5 м. што је за сада најдубља тачка овог рудишта. У исто доба, у најдубљем хоризонту, а 120 м. од окна налази се највећа рудовитост, скоро 60 м. дужине (И—З); од шпиритне мешовите руде; са 3—4% Рb, која се спушта у дубину. Ова је руда вађена и у пралишту прерађивана.

У другом, јужном краку спуштено је окно № III, и близу истог окна № IV ради промаје и прикуплава воде. У првом окну има више галерија, а источна износи 167 м. дужине. У њему су два хоризонта, од којих је први у вези са хоризонтом из окна № II. Треба још да се изврши веза између окна I и II, која су удаљена за 350 м. Највише је рађено у хоризонтима окна III и IV, а за време 1896—1898. године. Експлоатација се вршила у 1899. години испод нивоа окна III, а затим у 49 м. галерије на исток између овог нивоа и нивоа у 20 метру, окна II — галерије бр. 2.

Просечне су анализе руда у источном рудишту ове:

$Pb = 1.84\% - 10\% - 42\% - 5.32\% - 16.6\% - 57.5\%$
 $Ag = 1\frac{1}{4} - 7 - 42.5 - 6.5 - 17 - 71\%$ ун-
 ција у 1 т. руде.

В). Западно рудиште. — Окно № I иде у дубину 67 м. Има 2. хоризонта, први је у 45-ом м., а у други у 65-ом м. Из оба хоризонта пружају се галерије на исток и запад, и доведене су на више места у везу. Осим тога, има још једно окно, које се спушта само до првог хоризонта. Галерија у истом правцу, има израђених 1200 м. у

дужини. Окно I, спуштено је у жици, која се вертикално спушта, а ово је доказано у првом хоризонту --- на исток --- где је иста трајала 50, м. а местимично моћна до 2 метара, са врло много пирита. Жица је у контакту шкриљца и риолита. Местимично подебљавање жице било је са стране риолита. У доњем хоризонту, а у истом правцу, нађена је ова жица; а пресечено је неколико омањих споредних --- попречних --- жица у риолиту, правца С --- Ј, а пад на И, стрм.

Задатак је ових испитивања био тај: да се у оба правца --- на Исток и Запад --- трага за рудним жицама, и то, како у контакту тако и у риолиту. Руде су биле веома променљивог минералског састава; тако, било је већих партија са 3—4% олова, а неке су имале 38—40% олова, иначе превлађује пирит са сфалеритом, арсенопиритом, кварцем и каолином. Пирити не садрже ни мало оловне руде, а на тону руде има 1 $\frac{1}{4}$ унције сребра. Ова је рудна маса, јако импрегнасала шкриљ у нивоу првог хоризонта. Друге пробе галенита из риолита, садрже 38% Pb и 40 унција сребра у руди или 106 $\frac{3}{4}$ унције у тони олова.

На основи свију радова у Љугој Страни, Тапавцу може се закључити следеће:

1. У западном као и у источном рудишту, рудовите жице иду у дубину и падају скоро вертикално.

2. Руде се појављују на два разна начина, и то: у контакту између риолита и шкриљца или у самоме риолиту, као моћни складови, који често достижу велику моћност. Оловне руде у контакту чистије су и садрже најмање цинка, док оне у риолиту имају много више цинка и доста пирита.

3. Да у главном има две рудне жице, у правцу З --- И, а пад на С 70—90°. У источном правцу, њихово се одстојање смањује.

4. Да има и споредних жица, које секу попречно главни правац, а које још нису довољно испитане.

5. У дубини је констатовано рудиште у западном делу до 65, м. а у источном до 84.5 м. рачунајући од нивоа окна I и II; а у пружању на дужину од 1500 м. Стари радови пружају се још даље.

Пралиште. — Из минералогског описа рудишта јасно је, да се такве руде морају пре топлећа концентрисати и издвојити од шткодљивих састојака. У тој цели цодигнуто је модерно пралиште 1895. г., које је радило у 1896 г. само 3. месеца. За 10. сати рада треба да преради 30 тона руде. Услед рђавих резултата рад је обустављен. Губици код оловне руде били су врло велики, а уз то и губитак сребра, — тако да су руде остале без вредности за извоз.

У 1889. г. закључен је уговор са фирмом Силер и Дубва код Келна на Рајни, да се пралиште реконструише. Ово је у неколико извршено у току 1900. г. и опет је пралиште радило кратко време и концентрисано је до 50 т. оловно сребрне руде. Но ни при овом раду резултати нису били бољи. Издаци на ову инсталацију износе 350.000 дин. Опис зграда, справа и машина налази се у извештају.

Раднички односи. — Услед прекида у раду, за прошле три године врши се само одржавање рудника са 4. радника и 1. надзорником

Братинска каса. — Уз извештај за 1899 годину, био је приложен извод о стању ове касе, и готовина је износила: 588.75 динара. Овај се новац налази код г. Челебоновића адв. у Београду и већ је нарастао до 800 динара.

Опште напомено. — Друштво нема своје шуме, већ набавља потребну грађу од мештана.

Сви дубински радови налазе се под водом, а поткопи и галерије не одржавају се у реду. Других података, сем изложених у извештају, није се могло да добави.

Саслушан заступник г. Одендала, г. И. Голдштајн трг. — из Београда, зашто се у руднику не ради? — одговорио је: да г. Одендал ради сада на образовању друштва, и да ће рад почети кроз 4 месеца.

Комисија предлаже, да се позове г. Одендал и да му се одреди рок, кад треба радове да продужи.

За прошле три године, као ни за 1904. нема плана рада.

(Из извештаја РБр. 1515 од 17/VIII 1904 год.)

Бакарни рудник „Св. Ђорђе“

Овај рудник налази се у атарима општина: борске, кривељске и оштрељске у срезу зајечарском, округа тимочког, и захвата површину од 24,000.000 □ мет. или 240 рудних поља (по 100.000 □ м.)

Повластица на овај рудник и шумски терен на Црном Врху, на простору од 1003 хектара и 51,5 ари, издата је г. Ђорђу Вајферту, индустријалцу из Београда, 30. септембра 1903. год. РБр. 1652, 1793 и 1794.

Актом од 14. јуна 1904. год, РБр. 1070 пренета су сва права и обавезе г. Вајферта по овој повластици на (Compagnie Française des Mines de Bor, concession St. Georges.) Француско удружење борских рудника, повластица „Св. Ђорђе.“

Извештај о прегледу бакарног рудника „Св. Ђорђа“
РБр. 1748. од 17. септембра 1904. год.

Преглед овог рудника извршен је од 15—17. априла 1904. год.

С обзиром што је рударска повластица „Св. Ђорђе“ издата тек 30. септ. 1903. год., и што је терен који она захвата, био саставни део искључивог рудног простора, повластичар је у својим

књигама водио све радове на повластици до 31. децембра, 1903. год. заједно с осталим истражним радовима на терену својег искључивог истраживања. Надазећи, да овај поступак треба повластичару одобрити, ми ћемо овде изложити само радове, у којима се они односе на терен повластице „Св. Ђорђе.“

Геолошки опис терена. — Овај рудни терен чини северни део познатог андезитског масива, који се пружа од Ртња до изнад Црног Врха. Андезити су представљени поглавито амфиболским типовима, а налазе се и андезити с биотитом и аугитом. Они су нарочито у близини рудишта јако промењени. Тако смо у селу Бору проматрали читав низ пропилитски измењених андезитских стена, нији су феромагнезијски и фелдспатски састојци више или мање секундарним хлоритом замењени. Шта више, местимце је овај пропилитски процес толико далеко одмакао, да је од првобитне андезитске стене, као на Чуки Дулкановој, остала само бела сидикатна маса, у којој се виде шупљине, са још јасно очуваним контурама фелдспатских и феро — магнезијских минерала.

Поред андезита у овом рудном терену појављују се и вулканске бречије од разних андезитских стена, кристаластих шкриљаца, кречњака пешчара и т.д. Ове смо бречије проматрали у Борском потоку у непосредном суседству с бакарним рудницима и донекде уз Борску реку на селу Бору. Најзад, у самом селу Бору, на десној обали Борске реке и у Поповом потоку приметили смо шкриљасте туфове.

Стари рударски радови и рудовити изданци, који се у овом терену на много места појављују, послужили су као главна основа за предузета истраживања. Они се у главном могу груписати у пет паралелних низова и шпростиру се у правцу С-Ј. на дужини од преко 10 км.

Рударски радови. — У апару општине кривељске

спуштено је 1902. год. 1 окно од 33 м. дубине, које пролази 7 м. од површине кроз стари рад, а 25 м. кроз рудовиту кварцну масу с пиритом и халкопиритом. Из овога окна саграђене су галерије у укупној дужини од 114 м., и њима је констатовано, да ова кварцна маса достиже 20 м. дебљине. Садржина бакра у овим рудама је незнатна, али је у њима нађено 3—44 гр. злата на тону.

1902. год. рађено је још на Дулџановој Чуци у селу Бору, где је потеран 1 поткоп испод тамошњих старих радова. Овај је поткоп пролазио, у правцу попречно на правац пружања рудних изданака, кроз јако промењене андезитске стене, које су управо представљене једном порозном ситикатном масом с местимичним сумпорним влакама и расејаним пиритним кристалићима. Ова распаднута стена трајала је 120 м., а после је пресечена компактна пиритна маса са расутим кристалима халкосина. Због велике тврдине израђено је у овој рудној маси само 5 $\frac{1}{2}$ м., и тек доцнијим радовима у 1903. год. просечена је цела пиритна маса, чија дебљина на овом месту износи 27,50 метара.

Сем тога, у 1902. год. отпочета су још 2 поткопа: на Црвеном Брду (Тилва Роши) и у Рајином потоку у цели да се такође пресеку бакарна рудишта. Дужина првог поткопа крајем 1902. год. износила је 37 м., а другог 18 метара.

1903. год. продужени су радови на Дулџановој Чуци, којима је, као што спомену смо, нађено да рудна маса има 27,50 м. дебљине, а сем тога просечена је још 1 пиритна маса од 5 м. дебљине, која се налази у повлати. Галеријама у правцу пружања испитано је ово рудиште на дужини од 100 м., а у узвисним галеријама и једним окном од 5—6 м. дубине констатована је за сада висина од 32 м. Најзад израђен је и „Главни поткоп“ у цели да послужи за извлачење

целокупног материјала из радова на Чуци Дулкановој. Дужина овог поткопа износи 60 метара.

1903. год. предузети су истражни радови и у Рајином и Поповом потоку. Дужина ових поткопа износи укупно 150 м. Њихов је задатак да испитају продужење рудишта са Дулканове Чуке.

У поткопу на Тилва Роши настављени су радови до 178 мет. дужине, на коме је пресечена компактна пиритна маса са 6,5% бакра, а 17 м. моћности. Овај је поткоп теран кроз распаднуте андезитне, који су местимице јако импрегнирани пиритом, и халкосином. На 120 м. његове дужине пресечена је прва пиритна маса од 21 м. дебљине, дуж које је у северном правцу отпочета једна галерија, а сем тога и једно окно и узвисна галерија за вентилацију.

Омањи радови предузимани су у 1903. год. још и на изданцима у потоку Ујеви, где је израђен један поткоп од 21 мет. дужине у кварцној рудној стени с пиритом и халкосином и у Црквеном потоку у селу Кривељу, у којем је отпочет и поткоп (8 м.) на веома моћном лимонитском изданку са бакарним рудама.

[Планови. — За овај рудни терен израђен је план у размери 1 : 25000. Сем тога израђени су и детаљни планови појединих рударских радова у размери 1 : 1000.]

На истраживању бакарних рудишта у Бору и Кривељу, као и златних рудишта на заосталом делу искључивог истраживања у атару села Луке и Дубочана, израђено је свега 395 кур. мет. у поткопима. За ове радове употребљено је 3690 надница у вредности 8484·80 дин. 1903. год. израђено је свега 1454 кур. мет. у поткопима, а употребљено је 17168 надница у вредности 44947 дин. Један курентни метар у поткопима стаје према материјалу 15—120 динара, у окнима кроз стену стаје (димензије 4×2 м.) 110—140 дин., у

окну на Дулкановој Чуци кроз рудну масу ($2 \times 1 \cdot 40$ м.) 350 дин.

Утрошак грађе и осталог материјала за 1902. и 1903. год.

	количина	1902. год.	1903. год.
Динамит I класе	килогр.	116	549
» II »	» »	392·5	1660
Капсле	комада	4350	20625
Упаљача	колута	354	1674
Олаја	килогр.	288	1690
Угља	тона	2·7	—
Дрва за гориво	куб. м.	10	24
Дрвене грађе	» »	6	436
Осталог материјала	динара	493·40	1377·25
Укупна вредност утрошеног материјала	динара	3651·—	21424·35

Материјал се набавља преко рудника »Св. Ане« по цени, која је у извештају о прегледу тога рудника означена.

Транспортна средства. — Транспорт у поткопима врши се по жељезничким пинама људском снагом. Дужина подземне жељезнице износи 650 мет., а надземне око 300 мет.

Постројења на површини. — У терену ове по-властице нема никаквих инсталација и грађевина. Исто тако нема никаквих рудар. радова на површини.

О продукцији. — 1902. год. извађено је 129 т. бакарне руде. 1903. год. извађено је још 680 тона руде у селу Бору, али ова руда није прерађивана, нити је извезена.

Преглед шуме. — Прошле 1903. год. посечено је свега 110 дрвета за грађење школе у Бору, али та грађа због тегобног транспорта није употребљена. План шумског реона поднесен је Министарству нар. привреде на одобрење. Прихода од шуме није било.

Раднички односи. — 1902. год. било је свега 22 радника. На дан 31. децембра 1902. год. било је

22 радника српских поданика и 6 странаца. 1903. год. било је свега 80 радника, од којих су 78 рударски радници, а 2 за спољну службу. На дан 31. децембра 1903. било је 66 радника, српских поданика, а 14 странаца. — Просечна вредност 1 наднице била је 1902. год. 3·38 дин., а у 1903. год. 1903. год. 3·99 дин., односно 2·75 дин. у Дубоком потоку и на сондирању златоносних наноса у Белој Реци.

Несрећних случајева није било.

Братинска каса. — Радници на повластици »Св. Ђорђе« у Бору чланови су братинске касе радника »Св. Ане«, чији смо биланс изнели у извештају о прегледу овог рудника од 16. септ. 1904. год. РБр. 1736.

Приходи и расходи. — 1902. и 1903. год. није било никаквих прихода. Утрошено је пак 1902. год. 13935·80 дин. и то: 8484·80 дин. на радничке зараде; 3651 на материјал и 1800 дин. на име регалних данака и такса. Год. 1903. утрошено је 86847·85 дин., и то: 44947 дин. на радничке зараде, 21424·35 на материјал; 3596·25 на административне и опште трошкове; 360 дин. на одржавање домена и путова и 16520 дин. на име регалних данака и такса.

Опште напомене. — При досадањим радовима повластичар није имао великих тешкоћа, осим при радовима на Дулкановој Чуци, који су врло споро одмицали због велике тврдине саме руде. Истом, повластичар је изјавио да ће имати великих тешкоћа због оскудице у добрим саобраћајним средствима. Он би био задовољан, ако би се пут од села Слатине до Бора саградио.

Сви поткози, као и сва окна у којима се ради или за пролаз службе, одржавају се у исправном стању.

Рудник „Св. Ана“

Овај рудник издат је у повластицу г. Ђорђу Вајферту, индустријалцу из Београда 8. јула 1901. год. Р№ 757 на простору од 24950000 □ мет. или 250 рудних поља и налази се у атарима општина: глоговичке, лучке, сиколске и салашке, среза и округа крајинског.

Решењем од 27. септембра 1902. год. РБр. 984. уступљена је за овај рудник шума на Дели-Јовану, на простору од 490 хектара, у атарима села: Луке, Сикола и Поцовице, општине лучке, сиколске и трњанске, среза и округа крајинског.

Извештај о прегледу рудника „Св. Ана“

(од 16. септембра 1904. год. РБр. 1736)

Ревизија овог рудника извршена је од 17—19. априла 1904 г.

Геолошки опис рудног терена. — Златна рудишта појављују се овде у габро — стенама, које чине једноставан пространи масив на Дели-Јовану. Судећи према старим раскопинама, које се врстају у више паралелних низова на дужини од преко 10 км. овде се могу разликовати више паралелних рудних жица, ма да према досадањим истражним радовима ова рудишта у ствари задржавају само свој генералан правац СЈ, а у појединим својим партијама, као у поткопима на Гиндуши, расипају се на многобројне и јако испреплетане рудне жилице, тако да у овим радовима на Гиндуши, нарочито још и с обзиром што је сам габро врло често минералисан, златна рудишта на Дели Јовану готово и немају карактере жичне појаве, него више опомињу на мрежу рудовитих млазева у самом габру (Stockwerk). При том, значајно је приметити, да је радовима на Русману констатовано пружање једне са свим опредељене кварцне жице на дужини од 300 метара, али је дубина до које је простирање ове жице утврђено, врло незнатна. На име, дубина ове жице износи само 30 м. испод старих

радова. Окно на Русману, које је спуштено у цели дубинског истраживања ове рудне жице, на 79. метру своје дубине не показује више ни трага од овог рудишта. Помишљало се да је у томе нивоу рудна жица пресечена једном раселином и да ће се друго крило рудне жице пресећи галеријом у западом правцу, тим пре што је западно од овог окна примећен изданак једне кварцне жице, која би према тој комбинацији представљала подинско крило рудне жице у првобитном положају док би се садашњи радови кретали у склизнутом, повлатном делу рудне жице. С обзиром на нагиб и правац пружања, овај по изгледу подински део рудишта требао је бити достигнут поменутом западном галеријом још у току прошле године, али се на жалост у томе није успело. Рад је ипак и даље настављен с поставком да је можда нагиб рудишта у дубини блажи постао. Велика чврстина габро-стене чини да истражни радови у овој галерији веома споро напредују. Желети је да се горња поставка успешним резултатом ускоро потврди, ма да треба бити припреман и на негативан резултат. Заиста, није искључена могућност да нам поменути изданак западно од Русманског окна представља независну и са свим оделиту рудну жицу и да се на овом делу рудног терена рудишта не спуштају у велике дубине.

У погледу на дубину рудишта повољне резултате обећавају радови у окну № 2. на Гиндуши, где је за сада констатовано рудиште до дубине од 80 мет. Значајно је, да је и минерализација овде врло повољна и да се даљи истражни радови, како у правцу пружања, тако и у дубини с успехом продужују.

Руднички планови. На овом руднику постоји општи ситуациони план рудника у размери 1:1000 и детаљни планови појединих рударских радова 1:500, према прописаним правилима за израду рударских планова.

Радови на руднику. — Главни радови налазе се на Русману и Гиндуши. Преривање врши се само на Русману изнад првог и између првог и другог хоризонта. Рудна жица има 2—4 м. дебљине, пружа се са С на Ј, а пада на Запад под 60—70°. Ради се на „постате“ (Firstenbau). Један курентни метар у поткопу стаје 35 дин, а у окну 140 дин. Једна тона руде стаје 17·01 дин. Просечна садржина злата у руди износи 0,00109‰ односно 10,9 грама на тону руде.

1902. год. израђено је: 71 м. поткопа, 594·6 метара у галеријама, 1181 м. у преровима и 82 м. у окнима и пробојима.

1903. год. израђено је свега: 69,4 м. поткопа, 554,7 м. галерија, 930,1 м. на преривању и 150,4 м. у окнима и пробојима.

Потребна грађа набавља се из државне шуме, која је овом руднику за рудничке цели уступљена. 1902. год. утрошено је 471 куб. мет. дрвене грађе. 1903. год. употребљена је искључиво од мрза по падала гора у количини од 267,2 куб. м. Превоз 1 кур. метра грађе стаје до рудника 0·10 дин.

Као експлозивни материјал употребљава се динамит (Nobel), који се набавља из Аустро-угарске и стаје на руднику: № I—2·70 дин., а № II — 2·50 дин. по килограму. Утрошено је:

год. 1902. динамита 2943,5 кг.; капсули 22425; упаљача 1820.

год. 1903. динамита 4834 кг.; капсули 40005; упаљача 3411.

За 1904. год. остало је: 1138 кг. динамита, 1129 ком. капсули и 5275 упаљача. — Динамит се увози на београд. царинарници, транспортује се жељезницом до Параћина, и отуда на колима превози до рудника. Овај експлозивни материјал чува се у једном малом поткопу, на 250 м. далеко од колоније на Русману. Овим магацином рукује један надзорник.

Сем тога у 1902. год. утрошено је 2362,5 кг. олаја; 738,3 тона угља; 461 куб. м. дрва; 248 куб. м. дрвене грађе и осталог материјала у вредности 2185·50 дин. Укупна вредност утрошеног материјала износи свега: 27052·10 дин.

У 1903. год. утрошено је још: 2285 кг. олаја; 663,3 тона угља; 1403 куб. м. дрва; 2672 куб. м. дрвене грађе и осталог материјала у вредности 6828 дин. Укупна вредност утрошеног материјала износи: 39790·90 дин.

Сви поткопи и галерије, у којима се ради или за пролаз служе, као и сва окна, одржавају се у исправном стању.

Транспорти средства. — Транспорт руде и копине у руднику врши се по железничким шинама људском снагом. Дужине подземне железнице у 1902. год. износила је 762 мет., а у 1903. год. 786 м. Дужина железничке пруге на површини износи, на Русмину и Гиндуши укупно 585 м. Извлачење материјала врши се на окну „Св. Ана“ помоћу једне парне машине од 25 коњских снага. Поред ове машине за извлачење, на овоме је окну инсталисана и 1 парна пумпа од 15 коњских снага за одводњавање. Најзад на окну Бр. 2 у Гиндуши употребљена је 1 локомотива од 10 коњских снага, која служи као машина за извлачење и за прљешње воде.

Постројања на површини. — На Русману подигнуто је пралиште за амалгамацију и концентрацију пиритних руда. Као моторна снага за ово пралиште служи локомотива од 60 коњских снага, с којом је у вези и 1 динамомашина за осветљење пралишта и колоније. Сем тога, налазе се зграде за становање директора, административног особља и радника, канцеларије, магацини и радионице. (Описак свију грађевина приложен је засебном извештају о стању овог рудника, и заведен је у руд. књигу о повластицама). Укупна вредност свију грађевина на Русману и Гиндуши износи 165005·51 д.

Рударски радови на површини. — На овом руднику нису предузимани никакви радови ове врсте, осим неких омањих раскопа на Русману у цели испитивања тамошњих старих радова

О продукцији. — У ниже изложеној табlici доносимо производњу златоносних пирита, почев од 1900. год. до 1903. закључно. Сем тога из те се таблице може видети колико је руде прерађено на пралишту, а колико је заостало за идућу годину и колико је злата добијено у амалгаму и концентратима.

Године	Производна руда у тонама	Предато пралишту тона	Заостало за идућу годину тона	Добивено злат. концентрата у тонама	Добивено злата	
					амалгамацијом	у концентратима
1900.	4343	—	4343	—	—	—
1901.	4327	7470	1200	305,4	19,9802	9,7911
1902.	6266	6708,5 са 11,8 гр. Au	758,5	249	14,027	11,205
1903.	3212	2486,9 са 10,9 гр. Au	1483,6	111	7,025	5,328

Године	Добивено сребра		Извађено злата амалгамацијом из тоне руде	Добивено злата из руде у концентратима	Садржина злата у тони концентрата	Укупна вредност злата и сребра динара
	амалгамацијом	у концентратима				
1900.	—	—	—	—	—	—
1901.	4,742	5,006	гр. 2,67 сребров. злато	гр. 1,31	гр. 32,05	88951,70
1902.	—	—	гр. 2,09	гр. 1,67	» 45,06	45710,45
1903.	—	—	» 2,18	» 1,65	» 48	21542,30

Садржина злата у руди јако варира. Према извршеним анализама у глоговичкој лабораторији у једрим русманским пиритима количина злата варира од 48—438 грама на тону, докле у пиритним масама са 50% нерастворног остатка, садржина злата заостаје у далеко ужим границама, између 22—57 гр. злата у тони руде. Према добивеним подацима за 1902. и 1903. год. просечна садржина злата у руди износила је за 1902. годину 11,8 гр., а у 1903. год. 10,9 гр. од тоне. При концентрисању добијено је 1902. год. 3,72% концентрата, а 1903. год. 3,45%.

У сребровитом злату, које се амалгамацијом добија, било је, према топионичким подацима за 1902. год. од 783, до 849₁₀₀₀ делова чистог злата и од 103—150₁₀₀₀ делова сребра.

(Потпуности ради, овде ћемо споменути да је према извештају о овом руднику за 1901. год. од 26. марта 1902. године, његовим прилозима и накнадним објашњењима, учињеним према примедбама референта на овом руднику до 1. јануара 1902. год. од почетка истражних радова израђено свега 4142,2 м. поткопа и галерија, и 701,5 мет. у окнима, од којих су 8 главна окна с укупном дубином од 250,70 м. (најдубље је окно „Св. Ана“ — 80,94 м.). Укупна дубина споредних окана износи: 450,80 метара.

У 1901. год. на ове радове утрошено је свега 30102 надница. Целокупан издатак износи: 254468·95 дин. и то:

на наднице рударских радника	63644·65	дин.
„ „ пралишних „	21969·25	„
„ плате надзорног особља	13892·90	„
„ опште трошкове	9183·40	„
„ утрош. угаљ за лож. казана	20575·10	„
„ „ материјал	33106·45	„
„ „ грађевине	55371·95	„
„ рудничке машинерије	3391·15	„
„ пралиште	9933·20	„
за електрично осветлење	5257·05	„

за братинску касу	2104.35 дин.
„ концентрате	16039.50 „

Од извађених 4327 тони руда у 1901. год. и 4343 тоне руда од 1900. год. (види таблицу на 57-ој стр.) прерађено је 7470 тони и од тога добијено 305,417 тона концентрата, дакле 4,9% у којем је било 9 кг. и 791 гр. злата и 5 кг. и 0,6 милиграма сребра. По томе, у концентратима било је 32,05 гр. злата на тону.

Концентрати продати су шемничкој топионици и то килограм сребровитог злата по 2050 круна, при чему је чисто злато плаћено 1993,30 круне по килограму, с одбитком топионичких трошкова.

Амалгамисањем добијено је још 19 кг. и 980,2 гр. злата и 4 кг. и 742 гр. сребра. Ово је злато пречишћавано и продато бечкој ковници по 3280 круна по килограму.

Укупна производња злата у 1901. год. износила је: 29.7412 кг. а сребра 9.748 кг. у вредности од 88951.70 дин. Из овога се види да је од тоне сирове руде добијено просечно по 3,985 гр. злата. Губици су непознати, јер се не зна просечна садржина злата у руди.

Транспорт концентрата до топионице у Шемницу изнео је скоро 19 дин. од тоне, а топионички трошкови 40 дин. на тону. Ови су издаци врло велики, а нарочито кад се узме на ум да је за 1-кг. злата у концентратима добијено само 1109.60 дин., док је за 1 кг. злата, произведеног амалгамацијом добијеном 3860 дин. (В. реферат РБр. 296. 26. III 1902. год.).

О прашишту. — Подигнуто прашиште за концентрацију и амалгамацију златоносних пирита има 10 тучкова од 525 кг. тежине, 4 амалгамационе плоче, 6 покретних плоча, система „Билхард“ и 2 ротационе табле за концентрацију. Поред тога, инсталисан је и 1 конкасер за дробљење руда.

Поред изложених података у горњој табlici, прикупљени су још ови подаци односно прои-

зводње злата за 1901.—1903. годину: Број удара у минуто износи 90. Тучкови у свакој батерији ударају овом редом: 1., 3. 5. 2. 4.; висина подизања тучкова износи 7—21 см.

За тону руде троши се до 14 гр. челика и 25—30 гр. живе.

Укупни трошкови амалгамације за тону руде износе 5 дин.

Амалгамацијом се добија око 25⁰/₁₀₀ злата из руде, односно од оне количине злата, која се у руди налази.

Из руде добија се 3,5—10% концентрата, који садрже такође око 25⁰/₁₀₀ злата из руде. У остатку (tailings) има 40% ове садржине злата у руди, Губитац (Wilde Flut) износи 10% злата из руде.

Амалгам злата садржи на 1000 делова 720—760 чистог злата.

Једна практична проба, извршена на 1680 гр. амалгама дала је:

1680 гр. амалгама,
570 гр. сировог злата,
1050 гр. живе,
60 гр. губитак живе са сумпором!

При пречишћавању 600 гр. сировог злата, добијено је 574 гр. злата са сребром.

1902. год. издато је за испирање и концентрацију: 6708,5 тони златоносних пирита: 15173⁸⁰/₁₀₀ дин. за 6744% наднице; 12980⁵⁰/₁₀₀ дин. за гориво; и 5297⁸⁰/₁₀₀ дин. за материјал. Свега издатака за радове на прашишту било је: 33452¹⁰/₁₀₀ дин.

1903. год. издато је за испирање и концентрацију: 2486⁹/₁₀₀ тони златоносних пирита: 6654²⁵/₁₀₀ дин. за 2735% наднице; 4006²⁰/₁₀₀ дин. за гориво и 1257³⁰/₁₀₀ дин. за материјал. Свега издатака за радове на прашишту било је: 12717⁷⁵/₁₀₀ дин.

Преглед шуме. — У прошлој години употребљена је само попадала и поломљена гора, а делом је и извежена по одобрењу шумске управе у Браој Планини. Од попадалих букава жежеј је шуму;

који стаје с преносом 3·80 дин, од 100 кг. Шума је од рудника удаљена 12—15 км., пут у шуми направљен је о трошку рудника.

Постоји шумски план подељен на сече. Прихода жиропаће и др. није било, пошто је повластичар у интересу шумског подмлатка забранио пуштање стоке у шуму.

Раднички односи. — 1902. год. било је на овом руднику свега 107 радника. На дан 31. децембра 1902. год. било је свега 88 радника, и то: 68 српских и 20 страних поданика. У току 1903. год. било је 123 радника, и то: 77 у руднику, 31 на пралишту и 15 за спољну службу. На дан 31. децембра било је 123 радника и то: 99 српских и 24 страна поданика.

1902. год. издато је свега: 60339·30 дин. за 24402¹/₂ наднице према томе просечна вредност једне наднице за 1902. год. износи 2·47 дин.

1903. год. издато је свега: 69389·10 дин. за 30397¹/₂ наднице; према томе просечна вредност једне наднице за 1903. год. износи 2·25 дин.

Сви радници имају бесплатан стан у рударској колонији. Од радничке зараде одбија се проценат за братинску касу, и казна, ако је има. Оба одбитка улазе као приход у братинску касу, којом рукује благајник под надзором одбора.

Књига за казну радника постоји. Казну изриче руковођа рудника или управник.

Несрећни случајеви. — 1902. и 1903. год. није било несрећних случајева.

Братинска каса. — 1902. год. било је крајем године свега 91 члан. Друштвени капитал износио је у почетку године 7452·05 дин. Улови чланова: 3886·60 дин. и улог повластичара 1933·75 дин. свега прихода 5820·35 дин. Приход од казне и др. износио је: 30 дин. Свега издатака по друштвеним статутима било је 3009·25. Капитал на крају 1902. год. износио је 10293·15 дин. и налази се у благајни на руднику.

У почетку 1903. год. било је 91 члан, а крајем године 122 члана. Капитал у почетку године: 10293'15 дин. Приходи за 1903. год износе: 4606'30 дин. од радничких улога, 2303'55 дин. од повластичара и 40 дин. од казни. Свега прихода 6949'85 дин. Свега издатака било је 3953'70. Капитал на крају године износио је: 13289'30 дин. и налази се у благајни на руднику.

Приходи и расходи. — У 1901. год. утрошено је на овом руднику 254468'95 дин., а добијено је 88951'70 дин. у сребру за продатих 29.7712 кг. злата и 9.472 кг. сребра.

Детаљан преглед прихода и расхода за 1902. и 1903. год. доносимо у ниже изложеним таблицама.

ПРИМАЊЕ	1902. г.		1903. г.	
	динара		динара	
Од продатих концентрата	3514	10	—	—
Неутрошени материјал	17072	25	16596	15
Од продаје матер. (радницима)	1411	70	1020	10
За амалгам алата	42196	35	21542	30
Готовица у благајни	—	—	4857	45
Доменски приходи	—	—	193	50
Свега	64194	40	44209	50

ИЗДАВАЊЕ	1902. г.		1903. г.	
	динара		динара	
Стручно и администр. особље	17374	—	16600	—
Радничке зараде	75513	10	76043	35
Утрошени материјал	27052	10	39790	90
Подизање грађевина и т. д.	3965	80	5699	65
Администр. трошкови	8942	90	7192	40
Одржавање домене и путова	1150	—	1180	—
Транспортни трошкови	11349	—	—	—
Регални данци и таксе	3889	55	3000	—
Улог у братинску касу	1933	75	2303	55
Обезбеђење колоније	1325	50	1025	50
Свега	152195	70	152835	35

1902. год. продато је 14,027 грама сировог злата, које је садржавало: 11,3982 кг. чистог злата и 1,801 кг. сребра, Један килограм чистог злата продават је по 3280 круна, а 1 килограм сребра по 74 круне. По одбицима за пречишћавање, ковање новца (16.40 круна по килограму) и трошка за анализу примљено је свега: 42196.35 дин. за ово злато и сребро, продато царској ковници у Бечу.

1902. год. продато је краљевској топионици у Шемницу 307,830 тони концентрата, у којима је било: 12,7225 кг. сировог злата, односно 8,1959 кг. чистог злата и 4,5276 кг. сребра. По одбитку топионичких трошкова, за ово злато и сребро примљено је свега: 15740.85 дин. За транспорт од Русмана до Радујевца плаћено је: 3074 дин. а од Радујевца до Шемница 9149.75 дин. Укупни трошкови транспорта износе 12226.75 дин. односно 39.60 дин. за 1 тону концентрата. Као приход остаје дакле *само* 3514.70 дин. Из ових података јасно се види да се у будуће не може помислити не извоз концентрата из обзира на несразмерно велике транспортне трошкове. Посао ће се моћи корисно продужити, ако се успе да се све злато на самом руднику екстрахује, у којем правцу је повластичар започео потребно проучавања.

1903. год. продато је бечкој ковници само амалгамисано злато у вредности 21542.50 дин. (6097 грама амалгама), а заостало је на руднику 116 тони ширитних концентрата у вредности 8352 дин. рачунајући вредност једне тоне 720 дин. на руднику,

Опште напомене. — Повластичар је саставио правилник о радничким односима и послао га је Министарству нар. привреде на одобрење. — На овом руднику воде се све потребне књиге (дневник, главна књига књига благајне, књига материјала и др.). Књиговодство је на српског језику.

Рад на руднику »Св. Ана« у погледу размере и одржавања његовог је у потпуној сагласности с одрбама чл. 76. рудар. закона и одобреним плановима рада за 1902, и 1903. годину.

Рудник Костајник — Зајача

Ово су две повластице. Прва — „Костајник“ обухвата 119, а друга — „Зајача“ — 108 рудних поља.

Налазе се у срезу јадранском, округа подринског а у истоименим општинама. Обе су издате француском, акционарском друштву у Паризу — и то прва 1896., а друга 1898. год.

Обе ове повластице налазе се под једном управом.

Рудоносни терен ових рудника састављен је из тријасних кречњака, које на много места пробијају трахити. Местимице су ови кречњаци покривени аргилошиштима, а на њиховом контакту леже антимонска рудишта у облику формалних слојастих жица (Lagergang); но она се где-где клинасто завршују, ишчезавају и поново се отварају.

Рудни камен је кварцевита маса, често трoсквастог изгледа, а то је у самој ствари јако силификовани кречњак.

Правац и пад рудишта јако варирају.

Минерализација: антимонит у приткама, валентивит, сенармонтит и земљаста оксид Sb. Од неметалних: стронцијанит, кварц, калцит и сумпор.

Оваква рудишта варирају са богатством, у појединим партијама су врло богата, а редовно су мршава и сиротна, а негде и јалова. Најбогатија руда садржи 60% Sb, а најслабија око 8—10% Sb.

Првобитно је на овим рудиштима радио Пирођанац и Коларац — још пре 25 година и то

на истражним радовима. После њих је дошао Биндер из Земуна, али кад је он отпочео да извози сирову руду а највише »пљачкашким« радом, како је то онда утврђено и квалификовано, онда му је држава одузела повластицу и наредила својој управи Подринских Рудника, да тамо рад продужи. То је било око 1883. год. и држава је тамо радила све, докле није данашњем повластичару ове руднике уступила.

Преривање руда вршено је пре данашњег повластичара само на богатијим партијама рудишта, са којих се је руда могла одмах топити у пламеним пећима.

Са усавршењем топионичког процеса на антимонским рудама, данашње је друштво подигло модерне пећи и отпочело преривати и мршаве руде — тако, да се данас рудиште потпуно прерива.

Преривање руде врши се у Зајачи: у Заворју — у подземном и у Доловима и Постењу — у надземним рудницима. У Костајнику се врше истражни радови.

У Заворју припрёмни радови износе 150 мет. Ширина прерова износи просечно 10 мет. Празни простори попуњују се.

Надземни радови на остала два рудника отворени су у толикој мери, да ће бити довољни за 1904 год.

Јединачне цене стоје овако:

- 1 м.³ израде у прерову 5 дин.
- 1 кур. мет. у галеријама 45 дин.
- 1 м.³ надземна прерова 2—2.50 дин.
- 1 т. руде вреди — 11.60 дин. (1903.) и 11.83 дин. (1902.)

Израда је била:

- 1901. г. 337 кур. мет. 3000 м.³ нада, рад.
- 1902. » 162 » » 4000 » »
- 1903. » 242 » » 3500 » »

Грађа се набавља из државне шуме у Штири, која је повластичару по руд. зак. уступљена на

употребу. Доцнијим пак решењем дозвољена му је и проредна сеча до 5000 дрвета са Гучева. Она у Штири захвата 150 хектара. Постоји привредни план. Прихода других од шуме нема. Ова у Штири већ је скоро исечена.

Трошак грађе био је:

1902. год. 5572 кур. мет.

1903. » 9227 » »

Комад од 2,5 мет. стаје 0'45 д.

1 кур. мет. = 0'18 д. (сеча).

1902. г. укупни трошкови око грађе = 1003 д.

1903. » » » » » = 1661 »

1 д. дрв. угља за обе год. = 2'60 дин.

1902. год. утрошено је 1480 т. дрв. угља.

1903. » » » » » 1460 » »

Сеча дрва стаје: 1 хват³ = 8 м.³ = 5—6 дин.

Пренос до топионице 12—13 дин. т. ј. 1 м.³

2'50 дин.

1902. г. утрошено је дрва за топионицу 250 хв.

1903. » » » » » 310 »

Динамит се набавља од „Nobl-a“ преко Митровице и Шапца.

1 к. динамита било је 1902. г. 3'60 д. } 1000 руд-
1 „ „ „ „ 1903. г. 3'— » } ник

1902. г. утрошено је динамита 1744 кгр.

1903. » » » » 1410 »

На дан 1. јануара 1903. год. било је код рудника и то:

динамита	1214 кгр.
капели	8393 ком.
упаљача	315 кол.
фитиља	19,5 кгр.
олаја	617 кгр.
гвожђа	81 »
гвозд. ланаца	14 »
махинске масти	88 »
махинског лоја	62 »

сода	7465 кгр.
махинског олаја	129 „
шамот. цигле	4071 ком.

Утрошено је: 1902. год.

капли	19.723 ком.
упаљача	1.191 кол.
олаја	2.610 кгр.

Укупан трошак на материјалу износи те године 15.483.67 дин.

Сигурност у руднику је обезбеђена.

Транспорт у руднику и од њега до топионице врши се железницом од 600 мет.; 3 бремзаберга су по 50, 100 и 50 мет. Колски транспорт врши се на путу од 2—10 км. — рачунајући од радова до топионице.

Рудничке железнице има само у Заворју и она износи 268 мет.

Пут од рудника до Лознице износи 13 км. Није најбољи, а одавде до Шапца 55 км.

Цена подвозу на овом одстојању 15 д. од 1 т.

У топионици има 1 машина од 14 коњ. снага која служи за вентилатор, пумпу и тестере.

Постројења на површини:

1.) 2 грађевине мешов. матер. за пећи — топионице = 1173 м.³. У њима је процењено:

а) грађевина са 2 пећи и при- надлежности	22.473 — д.
б) комора за хлађење и 1 пећ	16.188 — „
в.) комора за кондензацију	17.520 — „
г.) апарат за освет. и прибор	1.500. — „
д.) 2 пећи за регулус и грађев.	20.491 — „
ђ.) димњак 23 м. дужине и канал 135,80 м.	888.75 „

2.) Разне грађевине. Ту долази:

е.) 1 двоспратна грађевина од тврдог материјала са 4 одељења доле.

За пренос 79.060.75 д.

Пренето	79.060 75 д.
и 6 горе, за канцеларију, лабораторију и стан надзорника = 176 м. ²	7.500 — »
ж.) грађевина за директора од тврдог материј. са 10 одељ. = 240 м. ²	20.000 — »
з.) 2 грађевине за станове, меш. материјала 1 — 30 м. ² , а друга 24 м. ²	1.000 — »
и.) грађев. за магацин и штапу од мешов. матер. 128 м. ²	2.100 — »
ј.) 1 зградаца за перионицу од тврда материјала 16 м. ²	500 — »
к.) 1 грађевина за магацин од тврда материјала 16 м. ²	1.000 — »
л.) 1 магацин за динамит од тврдог материјала 12 м. ²	350 — »
љ.) 1 резервоар за воду бетонисан 7 × 5 = 35 м. ² и 2,5 м. дуб. = 87,5 м. ³	500 — »
м.) у Заворју раденичка кућа од слаба материјала 24 м. ²	180 — »
н.) у Доловима као под м.)	180 — »
о.) 1 барака меш. матер. 30 м. ²	1.200 — »
Свега	113.570 75 д.

Поред тога:

а.) вредност куљене земље	9102 63 д.
б.) „ покретности и железница	50.000 — »
в.) вредност магацина	15.000 — »

Тако је сума покретне и некретне имаовине 187.673 38 д

Кад се тој суми дода још издатак на задобијање повластице (откуп) у износу 129.670 96 »

Онда укупна вредност износи 317.344 34 д.

Продукција:

1901. г. производ. је 3613 t. са 14% Sb; 1 t. стаје 17 20 д.	
1902. „ „ „ 6003 „ „ „ „ „ „ „ 11 83 „	
1903. „ „ „ 3941 „ „ 12% „ „ „ „ 11 60 „	
1901. год. оксида 453 t.; регулуса 242 465 t.	
1902. „ „ 518 „ „ 304 640 »	
1903. „ „ 489 „ „ 278 475 »	

Експедовано је:

1901. год. оксида	50 t.	регулуса	229,865 t.
1902. " "	25,387 t.	" "	294,052 "
1903. " "	45,247 "	" "	253,024 "

На дан 1. јануара 1904. год. било је код топионице:

оксида	62,171 t.
регулуса	31,660 "

Наплаћено је по билансу управином 1902 г.:

за оксид	19.395,60 дин.
" регулус	200.565,51 "

Свега 219.961,11 дин. 1000

Шабац

Биланс са књигама за 1901. г. налази се у Паризу, с тога је остао незабележен.

За прошлу 1903. год. биланс још није готов. Но он се даје израчунати према горњим подацима по цени од 54 дин. од 1 q. Sb, која је просечно владала те године у Шапцу.

Лабораторија постоји код топионице. Анализе ради сам директор — Банкир, као стручњак.

Анализе дају: 98% Sb. — оксида у оксидима, а 2% је вода и антимионијат. У регулусу је скоро чист Sb., јер је S и O само као траг.

Топионица. — Овде је заведен систем „four a cuve“ т. зв. „Four à oxyde“, којим се сулфиди антимионски путем редукције и оксидације преобраћају у гасове антимион — оксида. Тако се и најсиротније руде корисно прерађују. Образовани гасови проводе се кроз коморе за хлађење, да сублимишу и добивени оксиди се експортују, или се према потреби у пламеним пећима топе у регулус. — Првих пећи има три, а других две.

Тросква од овог процеса садржи просечно 0,9% Sb., а тросква из пламених пећи — 3% Sb.

Укупни губитак при преради изилази 10%.

Трошак око топљења: 39,04 дин. од 1 q. метала.

Подаци топљења:

1902. г. топљено 304 дана 43,478 q. руде,
4711 q. оксида, дрв. угља 14888 q., соде 155 q.

1903. год. топљено 300 дана 42.000 q. руде,
4500 q. оксида, дрв. угља 13800 q., соде 140 q.

1902. год. добивено оксида 5180 q. са 67% Sb.
и 3040 q. метала са 99,5% Sb.; I трoсква 0,9%, а
II 3% Sb.

1903. год. добивено оксида 4900 q. са 67% Sb.
и 2900 q. метала са 99,5% Sb., I трoсква 0,9%, а
II 3% Sb.

1902. год. број надница 11.130 = 19.669 дин.;
горива 41.959'51 д., матер. 7419'3 д. Свега 69.048'01
динара.

1903. год. број надница 11.000 = 19.000 дин.;
горива 40.000 д., матер. 7000 д. Свега 66.000 д.

Раднички односи:

1902. год. било је раденика 170.

1903. " " " " 190.

1902. " " " просечно раден 139 људи,
60 дечака = 199 (6 страних).

1903. год. било је просечно раден. 160 људи,
30 дечака = 190 (5 страних).

1902 год. употребљено је за рудничке радове
35.421¹/₄ надн. = 48.158'45 дин.

1903. год. употребљено је за рудничке радове
34.000 надн. = 48.000 дин.

1902. г. просечна вредност 1 наднице 1'35 д.

1903. " " " " I " 1'41 д.

1902. " било је 2 надзорника по 60 дин.

1903. " " " 2 " " 60 " и I
са 200 дин.

Раденици руднички обитавају по селима.

" топион. обитавају код топионице.

Књига за уписивање казни нема.

Радницима се одбија само утрошени материјал.

Несрећних случајева није било 1902. и 1903 г.

Братинске касе нема.

Повластичар се не придржава одредбе чл. 102. руд. зак.

Повластичар није испунио прописе чл. 93. руд. зак. као и чл. 101. истог закона.

Повластичар се према потреби користио одредбама чл. 68. руд. зак.

Раденици се врло мало и слабо плаћају.

Просечан број дневних надница за 1904. г. биће 199.

Биланс 1902. год.

Примање:

Од продатог метала	219.961 ⁷¹ дин.
„ некретних прихода, где долазе и наплаћени алати	307 ⁶⁰ „
Свега	220.268⁷¹ дин.

Давање:

Струч. и админ. трошкови	47.528 ⁵⁹ дин.
Раден. зараде	67.827 ⁶⁵ „
Материјал	64.862 ⁴⁸ „
Одржав. грађевина	3.753 ⁹⁷ „
Транспорт	19.803 ⁶⁸ „
Регални данци	2.413 ⁰⁹ „
Амортизација	4.639 ¹⁰ „
Оштета земљишта	1.371 ²⁷ „
Губитак на ажији	1.951 ²⁷ „
Плаћено за рудник у Брасини	22.710 ⁰⁹ „
Свега	236.861¹⁹ дин.

Губитак = 16.592⁴⁸ дин.

Решењем г. Министра од 15. децембра 1904. год. Р№ 2271 на овом руднику обустављен је рад од 1. новембра 1904. па до 1. новембра 1905. г.

Брасински рудник

Овај рудник обухвата 58 рудних поља, у атару села Брасине, среза јадранског, окр. подринског, а издат је 1899. год. у повластицу истом франц. акционом друштву у Паризу, које има »Костајник« и »Зајачу«.

Како се и овај рудник налази под истом управом, под којим су и напред поменути два рудника, то су и сви подаци карактеристични за њега као рудничку радњу изнети у извештају за костајнички и зајачки рудник; — опис рудишта за овај рудник, вреди онај исти, јер је и овде она иста рудна појава.

Но овде је отворено само једно рудиште — на Гучеву. Ту је испод ранијих, спољних преривних радова израђен један поткоп до 80 мет. дужине, из кога се намерава, да се у току ове 1904. год. отпочне преривање.

Решењем г. Министра од 15. децембра 1904. год. Р[№] 2271 на овом руднику обустављен је рад од 1. новембра 1904. год. до 1. новембра 1905. г.

Рудник „Бурина Срећа“

Овај рудник налази се у околини села Рупља, 15 км. источно од железничке станице у Грделици.

Повластица на овом руднику издата је 1888 г.

Величина ове повластице износи 80 руд. поља.

Окони терен састављен је из кристаластих шкриљаца, кроз које пробијају трахитске стене. Ту је на пространству око 112 км.² између Гувништа и сеоске механе запажено око 360 рудних изданака, на којима су до сада са 37 поткопа предузимани истражни и испитни радови. Ови радови почивају махом на старим рударским радовима, који су толико расути по овој околини, да је по њима и Рупље добило своје име.

Сва рудишта пружају се више мање паралелно од С на Ј.

На месту званом Свињарник извршено је веће отварање рудишта; ту су израђена 4 поткопа у 4 нивоа, чија висинска разлика, почев одозго, износи: 63,42 и 40 мет. Тако је отворено рудиште до дубине 143,42 мет. Највећа дужина пак у правцу пружања рудишта постигнута је поткопом у II хоризонту, где она износи 600 мет. Остала три поткопа износе 1500 мет. укупно.

Овим радом отворена је формална рудна жица од С на Ј са падом на З и под нагибом 40° — 70° . Она је у микашисту. Дебљина њена износи око 2 метра.

Рудни камен је распаднути микашист, проткан кварцним жилицама, али више доломитном масом.

Кроз ту масу провлаче се жилице галенитне и образују т. зв. кокардне руде.

Распаднути микашист је врло пиритичан.

Поред галенита јавља се доста спорадично и тетраедрит, сребро у финим листићима и аргентит.

Галенит је најчешће ситнозрнаст.

Пиритична маса није марљиво испитивана, али, она поред зрнаца галенитних садржи и нешто злата,

Кроз рудни камен провлачи се непрекидно, поред омањих и већих жилица и једно влакно галенитно, на коме се и преривање врши. Остала маса жична остала је недирнута

Рудовитост жице опада са дубином, ма да јој дебљина остаје непромењена. Исто је то и са њеним контактом са трахитима, ма да је ту редовно раселинама поремећена.

За сада се радови у овом руднику налазе на највишем хоризонту, где се испутује раселина, која је рудиште у свима поткопима пореметила. Од резултата ових радова зависи и будућност рудника.

Руднички планови на овом руднику постоје према прописаном правилнику у највећој исправности.

Јединично коштање износи и то: 1 кур. мет. у стени пресецања 42·37—60·50 дин. — то је према подацима за 1903. и 1902. год. Сеча са превозом стаје 0·25 д. од 1 кур. мет. а 4·5 дин. од 1 м.³ за гориво; 1 м.³ подграде стаје 6·25 дин. За подграду се просечно узима грађа од 20 см. дебљине. Набавка грађе и дрва врши се из околне државне шуме, која је повластичару дата према руд. закону за рударске циљеве на употребу, а у величини: 300 хара.

1 надница стаје 1902. год. 2·16 а 1903. год. 2·20 дин. Превоз 1 ц. руде од рудника до Предеана стаје 1·60 дин.

Угља се добија 25%.

Печење угља стаје са преносом до рудника 8 дин. од 1 т. Одстојање ових места износи 10 км. Годишња потрошња је око 2000 кгр.

Утрошак је био 1902 и 1903. год. грађе и материјала и надница следећи:

1902. године		
Грађе	825 м. ³	3712·50 дин.
Динамита II кл.	116 кгр.	232— "
Капсли	665 ком.	18·65 "
Упаљача	44 кол.	44— "
Олаја	700 кгр.	927·57 "
Осталог материјала		231·25 "
Надница	8094	15050·60 "
Укупно		20.216·57 дин.

1903. године		
Грађе	300 м. ³	1050— дин.
Динамита I кл.	50 кгр. и II 123,5	322— "
Капсли	1730 ком.	37·30 "
Упаљача	111 кол.	111— "
Олаја	1114 кгр.	1261·60 "
Осталог матер.		720·93 "
Надница	12489 ¹ / ₂	25025·85 "
Укупно		28528·68 дин.

Радовника је било:

1902. год. 38 и то 30 руд. и 8 шумских;
1903. „ 40 рударских.

На крају године:

1902. год. 36 срп. и 6 страних поданика;

1903. год. 38 » и 2 » ,

Б и л а н с

Примање 1902. год.

Од повластичара	23 933'10	дин.
Од старога инвентара утрошено	1.222 22	»
Свега	25.155'32	»

Издавање 1902. год.

На надзор	5.170'—	дин.
» раденичке зараде	15.050'60	»
» материјал и алат	4.934'72	»
Свега	25.155'32	дин.

Примање 1903. год.

Од повластичара	37.191'95	дин.
Од старога инвентара утрошено	734'33	»
Свега	37.926'28	дин.

Издавање 1903. год.

На надзор	5.640'—	дин.
» раденичке зараде	25.015'85	»
» материјал и алат	3.502'83	»
» регалне данке	3.757'60	»
Свега	37.916'28	»

Оигурност је у руднику обезбеђена.

Транспорт се врши у руднику железницом на дужини од 680 мет. Ван рудника има 50 мет. железнице.

Постројења на површини

1. Велика грађев. за стан управника од тврдог мат. 39 X 10 60 = 413,40 м. ² покривена шиндром, процеђена	12.000	дин.
За пренос	12.000	дин.

Пренето	12.000	дин.
2. Стањ за надзорника и барака — као и под 1. = 218,5 м. ² , процењен	6.000	»
3. Ковачница и штала — као и под 1. = 140 м. ² , процењено	2.000	»
4. 4 раденичке куће са 7 одећења циглом зидане без малтерисања, покривене смоластом хартијом, = 199,28 м. ² процењене	20.000	»
Свега	40.000	дин.

Продукција. — 1899.—1900. год. експедовано је 14 вагона руде = 95.000 динара.

Садржина руде :

Pb : 57,5—64,3 ⁰ / ₁₀	} крупна.
Ag : 0,47—0,80	
Pb : 16—44 ⁰ / ₁₀	} отпаца.
Ag : 0,15—0,59	

Бленда: 29—31⁰/₁₀ Zn.

Руде на руднику има 2000 м.³ = 185.500 дин. а то би нето износило 126.300 дин.

Раденици су окони сељаци. Братинске касе нема.

Остале прописане дужности врше се.

Несрећних случајева нема.

Потребе нису биле за коришћење одредбом чл. 68. руд. закона.

Књиге су правилне и исправне.

Најмањи број дневних надница биће 40.

На руднику се налазе: управник и надзорник као стручни руковоаци.

Нема плана привредног, а постоји шумски план, стога се и сеча врши *и*роредна. Путови су врлетни и врло тешки за транспорт, који се само на коњама врши.

Ребељски рудник

Повластица је издата, на копање вађење, топљење и израђивање руда и копова, г. г. Перси Роберту Териеру, Тајбнеру, Карлу Компау из Лондона, г. г. Ј. Р. Финеу и Владиславу Костовићу из Београда, у величини $5,100.000 \text{ м.}^2$, или 51 руд. поље а у атару села: Ребеља и Вујиноваче, у општини ребељској среза и окр. ваљевског, за време од 50 година, а важи од 13. јула 1898. године па до 13 јула 1948. год.

Бакарна руда налази се у серпентину, који пробија тријасне кречњаке, чији је правац пројекција СЗ ЈИ, као правац рудовите зоне, која се протеже од Станине реке у ваљевском округу, до Радановаца у ужичком округу.

У Ребељу има старих радова. Руда се јавља у серпентину и то ближе контакту са кречњаком, у већим или мањим неправилним запреминама, испуњеним бакарним пиритом, халкопиритом и оксидним њиховим продуктима. Ретко је да су ове масе чисто контактне, већ су измешане са распаднутим серпентином, у облику гнезда или сочива, димензија, већих и мањих, од којих је за сада експлоатисано највеће такво сочиво испод Радића кућа.

Серпентин, што се овде у Ребељу јавља, рачва се између тријасних кречњака, и то у врло неправилним димензијама. Какав је њихов однос у дубини, то се према досадањим радовима не може да одреди. Моћност је серпентина од 7 до 150 метара идући у правцу од Ј на С, у ком се правцу све више шири.

Кречњак је сиве отворене боје и доста глиновит, нарочито у контакту са серпентином. Он пада код топионице — у југозападном правцу.

Рударски радови. — Досадањим радовима рудиште је отворено у дужини 250 м., а у дубини до 70 метара.

Поткопа има 8. Први је, највиши № I; испод њега за 4 м., № II; № IV нижи је од III за 9 м.;

IV-а нижи је за 23 м. од IV; № V- нижи је од IV-а за 28 м и VI од V за 95,6 метара. Према томе, рудиште ће бити испитано у дубини од 155 метара.

Поткопи I, II, III, IV и VI-а ушли су у рудиште.

Према подацима из поткопа II извађено је 12000 тона бакарне руде. Рудно сочиво имало је 40 м. дуж. и 30 м. шир. дакле у виду елипсе. Бакра у руди 8—9% руда из поткопа № IV-а имала је 4—4,5% Cu.

Југо-источно од ових радова, за 300 м. далеко, спуштено је окно од 35 м. у серпентину, а при дну, терана је једна галерија на С-И, а друга на Ј-З, свега 40 мет. без резултата.

Поткоп у Студенцу иде у источном правцу 25 мет. такође без резултата.

Величина извршених радова. — Галерија у дужини има.

У хоризонту поткопа	№ III	300 м.		
"	"	"	№ IV	300 "
"	"	"	№ IV ^a	425 "
"	"	"	№ V	423 "
"	"	"	№ VI	180 "
У Студенцу	25 "
У новом окну	35 "
<hr/>					
Свега					1688 м.

Окана има у дубини:

Између поткопа	III и IV ^a	65 м.		
"	"	IV ^a до дна	37 "	
"	"	III и IV	35 "	
Од	"	IV па ниже	30,5 м.	
"	"	IV ^a	28 м.	
Ново окно	35 "	
<hr/>					
Свега					230,5 м.

Начин рада и цена. — Ова руда, што је при испитивању нађена, одмах је вађена. Краци галерија обично су продужавани од контакта серпентина и кречњака.

У руднику се сортира руда по богатству са металом, а затим се пред поткопом од блага опере,

да би се могла даље да сортира и класира. Ово последње бива помоћу два цилиндрична решета у 4 класе. Затим деца руком проберу богатију руду од сиротне.

Ситна руда измешана са блатом пере се у покретним ситима (Setzsiebe), од којих има 6. Сви се апарати крећу рукама, и стога је цео рад скуп и нерационалан.

За просецање галерије у стени плаћа се од 1 кур. метра 12—37 динара. Највећа је цена била у поткопу № V.

За 1 куб. мет. извађене руде плаћено је: 5—10 динара.

Једна тона руде стаје на руднику 19 динара доведено у топионицу.

На 1 кур. мет. галерије треба 6 кур. мет. дрва и 4 кур. мет. дасака на годину. Просечна је цена од 1 кур. мет. грађе 0·45 дин., а 1 кур. мет. дасака 0·25 дин.

Динамита се трошило просечно за 24 сата 4 кгр.

Радницима је продаван по 4 дин. 1 кгр., а капсули за динамит 1 комад 0·04 дин.

Олаја се трошило годишње 5000 кгр., а 1 кгр. рачунат је радницима по 1·25 дин. 1 кгр. фитиља 4 дин.

Дужина подземних железница 700 м., а на површини 1000 м., свега 1700 м.

О продукцији у руднику. — У 1902. години извађено је 4500 тона руде са 4,5% бакра, а 1 тона коштала је код топионице 21·67 динара. У 1903. години извађено је 7800 тона, просечно 2,5—4,5% бакра; а 1 тона просечно је стала 19 динара.

Анализе руда — Просечно у 1903. години, руде су имале:

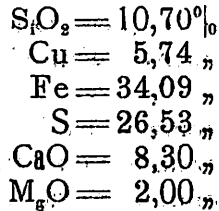
Сп = 4,52—4,48—4,48—4,88—5,53—2,35—3,31—2,85%

Иа поткопа № IV: Сп = 16,72—7,76—6,50%

Ребељски парити: Сп = 2,70—2,85—5,20—2,65—3,17%

У октобру 1903. г. Сп = 3,56—4,45—3,60—3,70—2,55%

Богатије руде:

Из поткопа IV^a: Cu = 16,77—4,70—2,27—
—1,75—5,26%.

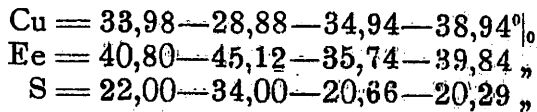
Топионица. — Рад у топионици је овај: пржење руде, израда мата и редукција овог у конверторима.

Пржење је у гомилама и штадлама.

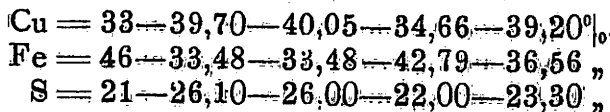
Топљење мата врши се у америкањској пећи (Water-jacket), којих има 4, а свака може да истопи за 24 сата: 25—30 т. руде. За 1 т. руде треба 140 кгр. кокса. После 6 сах. топљења, добија се 1500 кгр. мата.

Редукција је у конверторима: у почетку прима 1000 кгр. мата, а доцније 2500 кгр. Редукција траје 2 сата. Највећа је продукција за 24 сах 2—3 т. црног бакра.

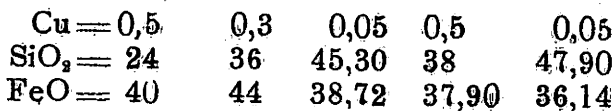
Анализе мата. — У 1902. години:

У 1903. години, години:

Анализа шљакке код америкањске пећи.

CaO =	} 35,20 —	4,60	11	5,80
Al ₂ O ₃ =		—	—	—
MgO =		—	—	—

Продукција у 1902. години. — Истопљено је руде 2000 тона, која је имала просечно 4,5% бакра, и добијено је 85 т. црног бакра, који садржи просечно 97% Cu.

У 1903. години. — Утрошено је материјала:

руде	3,819.745	кгр.
троскве	339.050	"
кокса	671.217	"
угља	33.290	"
дрва	3.665	"

Добијено је бакра: 151.306 кгр.

Према томе, целокупна продукција бакра износи: 273.583 кгр. црног бакра.

Цена коштања бакра није се могла да одреди, јер нема уредних књига.

Шуме. — Шумски простор уступљен овој власти износи:

У Јабланику	292	ха.
„ Медведнику	804	"
„ Новаковачи	238	"
„ Повлену са Висом	493	"
Свега	1827	ха.

Од овог терена има:

на Медведнику шумског про-	
који није за употребу	191
	ха.
Шумски простор	1636
	ха.

Одобрен привредни план, према репењу ШБр. 86. од 11-И 1903. године, треба да важи до 31-ХИ 1907. године.

У 1901. години, угља је произведено	885.473	кг.
„ 1902. „ „ „ „	1741.122	„
Свега . . .	2,626.595	кг.

1 тона угља стаје просечно 31 динар.

1 куб. мет. дрва за ложење 6·25 дин.

Раднички односи. — У 1902. год. било је просечно радника 210; а у 1903. год. до августа просечно 180.

Просечне наднице у руднику:

рудара старијег	3—4	дин.
„ млађег	1·80—2·40	дин.
дечака	0·80—1	дин.
копинара	1·50—1·60	дин.
тесача	2—4	дин.
ковача	2	дин.
столара	2	„

У топионици:

топача	3—4	дин.
обичном раднику	0·80—2·10	дин.
шлосера и ковача	3·25—4	дин.
ложача	2—3	дин.
машиниста	2—3	дин.

Код пржења руде:

надничара	1·50—1·80	дин.
зидара	4	дин.
шлосера	3·25	дин.

Примедба. — Ови су подаци извађени из поднетог извештаја рударских комесара, од 10. фебруара 1904. год. РВр. 408.

План рада за 1904. годину није поднесен због обуставе радова услед исцрпеног друштвеног капитала при крају 1903 године.

Рудник „Вис“

Лежи у атару села Брезовице, среза и округа ваљевског; има три рудна поља, дата у повластицу 13.-VI 1898. године, за време од 50 година, истом друштву, Ребељског рудника.

Рудиште је слично ономе у Ребељу. Руда се јавља у гнездима у којима има по мало пирита а више халкопирита са оксидним његовим једињењима.

У почетку рада извађене бакарне руде имале су, 8—14% Cu ; а у доцнијим радовима 3—4% Cu .

Рудиште је испитивано поткопима, и то:

1.) Поткоп **Фине**, почиње из потока, што са северне стране силази са Повлена; правац му је J-3, дугачак је 90 м., — затим из њега силази једно слепо окно 10 м., а при дну истога, једна галерија у J-3 правцу 15 м. дужине. Осим тога, у близини овога окна, има положена јама, 12 м. дужине, која је са окном спојена.

2.) **Кастели** поткоп, лежи више од првог за 23 м., а удаљен 60 м. у J-3 правцу. Дужина је поткопа 30 м. иде близу контакта серпентина и кречњака. Резултат рђав.

3.) Поткоп **Верашчини**, у С И правцу од првог поткопа, далеко 560 м. отпочет као дубински поткоп, у правцу на J-3. Дугачак је 40 м.

Продукција. — У 1902. год. извађено је 20 т. халкопирита са 3—6% Cu . Остали податци нису се могли прикупити, пошто нема никаквих књига.

Топионица. — На руднику је подигнута топионица 1898. год. а имала је:

- 1.) једну пећ за пржење пирита.
- 2.) американску пећ (Water-Jacket), за топљење руде и добијање мата, уз коју иде спојен парни мотор са парним казаном и једним вентилатором.

Ова топионица изгорела је у јесен 1899. год. од које су остале само машине и пећи.

Мат, који се добијао, имао је 24,5—32% Си, а требало је 35—40% горива. За 1 т. мата од 32% Си треба 3200 кгр. руде, 1000 кгр. угља или 600 кгр. кокса. Јадна тона угља на Вису коштала је 20 дин, а кокса 67 дин.

За пренос 100 кгр. са рудника до Обреновца плаћено је 250—300 дин. од 1 ц.

План рада за 1904. годину није поднесен из истих разлога као и за Ребељски рудник.

На основу решења г. Министра Р/№ 303. од 14. фебруара 1905. г. и Р/№ 302. од 14. фебруара 1905. год., повластица рудника Ребеља и Виса премагле су, важити, види српске новине бр. 47, 50 и 56 од 1905. год.

Говорину: Министру народне привреде

И ако је наш закон старијега датума, ипак и сада сам као и раније уверења, да је он напреднији, него ли садање наше рударство. Наш рударски закон који је скоро копија аустриског рударског закона, мањан је пре неколико година, ма да аустријски рударски закон и дан данашњи у свом старом облику постоји. Оно, што су Аустријанци као неопуно у свом закону, увидели, допунили су на основу истог закона, правилицима. Код нас пак сваки се правник мање више сматра као нешто произвољно, и без законских мотива, те се према томе тражи да се све у закону прецизно представи па и ако је законодавац сасвим друго мислио, речи се само граматички тумаче. Отуда код нас настају супротности, да нам правници пребацују незнање правног знања, а рударски стручњаци с правом тврде да правници без техничкога рударскога знања не могу разумети рударски закон. Ово је у осталом позната ствар у свету у коме је рударство у своје највећем полету, али ту се знало помоћи на тај начин, што су правници по струци, морали савршити рударске школе исто као и прави рударски стручњаци, да би постали рударско — правне судије.

Па ипак и ако је наше рударство напредније од садањег рударскога закона, он у извесним својим одредбама не одговара у свему нашим садањим рударским приликама.

Ред је да изнесем мотиве који су ме определили да предложим оваке измене рударскога закона, што ћу одмах и учинити.

Мој претходник такође је приметио извесне недостатке нашег рударскога закона и одмах је приступио конзултовању страних стручњака у питањима где је те измене ваљало учинити.

И ја сам утицајем руковођења послова у рударском одељењу морао не само водити рачуна о руду мога претходника, већ су ме ти послови довели до истих закључака, до којих је мој претходник дошао.

Ми се слажемо не само да треба рударски закон мењати услед потреба, које изискује само развиће рударства у земљи, већ у многоне и у начину како ваља извести те измене рударског закона.

Неслагање је у томе, што по моме мишљењу рударство се наше налази на ономе нивоу свога развитка на коме се заснива пројект измена мога претходника, и које би по моме мишљењу шкодиле рударству. Рударство северно од Србије и одавде источно и западно различно је, па према томе и рударски закон мора се повијати према рударским приликама у нашој земљи, како је то лепо уочио г. Шардинггер¹ — меродавни аутор за ова питања, кога је мој претходник за ове ствари конзултовао.

И по моме мишљењу потребне су две инстанце рударских власти; (Чл. 2. руд. зак.) обласне управе и Министарство, али не само из разлога што треба нешто судити и пресуђивати, већ с тога, што је потребан ближи додир између рударских стручњака са рударским предузимачима, који велике воље за рад имају, али врло мало спреме за то.

Важнија је по моме мишљењу пропагаторска и учитељска улога ових обласних власти но судска улога њена. Наше је рударство слабо и неразвијено с тога, што нема довољно домаћих стручњака у земљи за ову врсту послова, а страни стручњаци нити имају воље нити им знање дома-

¹) Грађа за Нов Рударски Закон Краљевине Србије Службено Издање Министарства Привреде стр. 6. II. 1904. г.

ћега језика а ни познавање земаљских прилика у опште а најмање рударских, дозвољава да на развој рударства што јаче утичу. Нама је потребно стварати ваљане српске рударске предузимаче ободравајући их на рад и поучавајући их у њему. Тим начином и сва улога надзорне власти јако би олакшана била.

С друге стране тој рударској власти (обласној управи) могли би се и други задаци поставити н. пр. рударско геолошко познавање дотичних области у опште, картирање и истраживање за рачун државни и т. д.

Сама улога судске инстанције и надзорне власти и сувише је мала да може оправдати установу ових областних управа, код садањег нашега неразвијеног рударства.

Међутим сам начин извођења овога, разликује се од онога мога претходника у томе, што држим да је према нашим буџетским приликама и према томе, што ову нову законску одредбу, треба пажљиво изводити згодније је, да Министар привреде правилником одреди надлежност и дужност ових власти, но да то одмах у закон уђе. Лакше је о пробану ствар узаконити, него ли једну нову.

Друга је не мања разлика у погледима мога претходника и мојих у мотивима који су налагали потребу мењања законског појма о простом праву истраживања.

И ако су погледи мога претходника модерни, они су за наше прилике несавремени. И ако по садањем рударском закону постоји мала разлика између појма простог и искључивог права истраживања, ипак сам ја за то да и даље остане по старом, али само да се величина истражнога терена сузи. И овде су разлози за ово другојачији за наше рударство од оних за страном.

Док рударство културно развијенијих земаља од наше, захтева што већу утакмицу код истраживача у расматрању терена, јер је то интерес ру-

дарства у опште, и пошто је број утакмичара тамо врло велики, дотле у нашој, у рударству неразвијеној земљи без много утакмичара, треба опрезнији бити. Прави наши истраживачи, изузимајући државне рударске стручњаке, који по званичној дужности овај посао врше, готово су само прости и неписмени људи. То су обично чобани и сељаци, ређе учитељи, пензионари и т. д. Они се пак задовољавају само тиме што прокажу места где се руда налази. Номинални, односно рударској власти пријављени истраживачи у већини и невиде места на којима се ради, али по чувењу јављају се рударској власти за права истраживања, како би суседном имућном истраживачу, својим суседством импоновали те га на тај начин заинтересовали да откупи овај терен. Није им дакле задатак штудија терена и рударски рад ради припреме отварања рудника, већ празна спекулација од које земља нема користи. Но и број оваких истраживача мали је. Често пута и они истражиоци, који имају воље за рад, имају веома мала новчана средства за то. Са тим малим средствима муче се да колико толико открију руде, да би могли „неком страном милионару или друштву“ продати то своје право, или се код кога имућнијега човека у земљи, на подлози тога права задужити.

С тога дакле што је још једнако мали број истраживача, нема ни утакмичара истраживачких; с тога што и оно мало и озбиљнијих истраживача врло мало новчаних средстава за рад имају, потребно је то њихово право ојачати, а то је постигнуто одредбама старог закона. Но како је број истраживача из године у годину све већи и већи, па свакојако биће и све озбиљнијих, а обим престога права истраживања (чл. 22. руд. закона) сувише је велики, то је довољно по будуће наше рударство ако се величина прошлог права истраживања сведе на атар једнога села. Треба ће још деценија док настане потреба да се рударски закон

измени у оном смислу, како је то мој претходник желео. Неће и на даље шкодити, што је просто право истраживања у неку руку боље за истраживача но искључиво, и што има карактер искључивог права истраживања у толико пре, што по чл. 1, рудар. зак. и чл. 23. Министар је овлашћен прописивати величину рада на овим правима. Ово је оправдано и с тога, што се тек на основи овога ширега права, добија уже — искључиво право истраживања — са већом обавезом рада и т. д. Пружа се дакле могућност домородцима да изберу што повољнија места за свој рад. Једно веће повлашћење у почетку (који је најтежи) код простог права истраживања повлачи за собом већих дужности (код искључивог права истраживања).

А то је праведно и за садање стање нашега рударства корисно.

Наведени разлози за просто право истраживања, важе и за величину искључивог права истраживања, јер и код њих има Министар привреде начина да сузбије жељу истраживачеву за празну окупацију терена.

Исти принципи, који су ме руководили да одступим од гледишта мога претходника у питању о истраживању руда и копова руководили су ме и код питања величине повластице (Чл. 39. нов став мога пројекта рудар. закона).

Мој претходник а по њему и г. Ширдингер¹⁾ предлажу максималну величину повластице за угаљ 10. рудних поља, за руде 5. руд. поља.

И сам увиђам да је потребно ограничење појма величине повластице, који у старом закону није предвиђен, али ја предлажем (Чл. 39. нов став) већи обим повластице: 50 рудних поља и за руде и за угаљ.

Разлози за то су ови:

а, Доказивање да ли је вредно што обделавати

¹⁾ Грађа за Нов Рударски Закон Краљевине Србије стр. 42 Глава Четврта. Чл. 38. а (нов).

па према томе и повластицу на то добити релативно је (чл. 40, 41. и 47. руд. зак.) За извесан капитал, извесан квантитет и квалитет руда, и поред извесних саобраћајних индустријских прилика, може бити да би величина повластице од 10. и 5. рудних поља, била сувише велика. Земље, у којима има довољно и јевтиних саобраћајних средстава, многобројних фабрика за прераду руда и рударских продуката, — дозвољавају развиће и ситних повластица без великих капитала. Често пута ту је потребно толико рада и капитала, колико и за пољопривредну обраду неколико хектара земље. Код нас нема тога. Све је то код нас скупо: и капитал и подвоз, па нема ни фабрика за прераду руде, а све то изискује велике капитале па с тога и велике повластице.

Не велим да сам баш и ја право одмерио, али држим да би максималну величину повластице, требало узети већу, но што би по пројекту мога претходника било.

Помињући најбитније разлике у моме пројекту од пројекта мога претходника, да изнесем друге измене и објасним их. Чл. 14. руд. закона дефинише шта је руда и коп. По њему је мермер, цементни лапорац и воденично камење руда и коп. Налазим да би за развиће ове камењарске индустрије било штетно третирати је као рударску индустрију, јер за њено развиће нити је потребно онолико стручности ни капитал колико код рударске индустрије, нити су радови код ове онаке категорије, какви су у рударској индустрији, ради којих је и специјални рударски закон поникао. За потпомагање ове камењарске индустрије довољан је закон о потпомагању домаће радиности, те сам с тога у новом пројекту изоставио у опште камење. Ако би и на даље остало по старом продужила би се дисхармонија у осталим одредбама руд. закона, јер по самој природи ствари камење није руда и коп.

У чл. 36. додат је нов став, да би се спречиле смицалице оних рудара који желе да без рада одржавају проста права истраживања.

Чл. 46. је нов, а њим је објашњено како држава долази до рудних терена (рударских права). Ово је било потребно с тога, што се у чл. 46. руд. стар. зак. помињу државна рудишта но без дефиниције.

Чл. 47. старог закона избачен је јер долази у контрадикцију са Чл. 62. који је потпуно на своме месту. Измирити појам господарства, са појмом закупац тешко је, кад се имају све остале одредбе рудар. закона, јер би у противном појам господарства цовластичаревог био више титуларног значаја.

Од битнијих измена напомињем ону у Чл. 106 (пређе 108. руд. зак.) о величини рудар. такса. Издавање садањих државних терена под закуп, довели су подписатога до закључка, да се ова измена може допустити, у толико пре, што ће правилном применом чл. 109. р. з. свака незгода бити отклоњена. Право је да бољи рудници доносе држави и већих приход. Сем ових измена, намера ми је била да по могућству заменим старинске речи новима, избегавајући при том стигизацију старог рударског закона у колико је то могуће било. Ово сам учинио из поштовања према старом закону, који као што поменух није се још преживео, и из поштовања према људима који су раније радили на рударству.

Нисам хтео мењати ни ред законскога издатања као што је предлагано, одет. из поменутих разлога, јер сем дешпе редакције, неби се тиме што друго постигло.

Предлажући ове измене Господину Министру, част ми је замолити га, да се овај мој предлог отштампа, како би се дала могућност да се у јавности критиком утврде његови недостаци.

17. јула 1907. године
Београд

Начелник Рударског Одељења
Илијасо Ђ. Благојевић

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА РУДАРСКОГ

за
КРАЉЕВИНУ СРБИЈУ

ГЛАВА I.

Надзор над свима рударским радњама

Чл. 1.

Надзор над свима рударским радњама врши Министар народне привреде; он прописује правила за извршење овог закона.

Чл. 2.

Овај надзор врши Министар народне привреде помоћу рударских надлештава.

Рударска су надлештава:

а.) Рударско одељење, које је саставни део министарства народне привреде (чл. 2 закона о устројству министарства за народну привреду) и

б.) Обласне рударске управе, које ће се краљевим указом на предлог министра народне привреде образовати, а у циљу извршења извесних прописа рударског закона, који ће се правилима (чл. 1.) ближе означити. Овим правилима одредиће Министар народне привреде поред осталог и дужност обласних управа, као и места, у којима ће оне бити.

Обласне управе стајаће под непосредном управом Рударског одељења.

Чл. 3.

Рударско одељење састављају: начелник, инспектори, секретар, правни референт, потребан број рударских инжењера, геолога, хемичара, писара, који се према потреби

постављају краљевим указом; даље потребан број практиканата и цртача.

Рударске управе састављене су из потребног броја особља, у коме мора бити најмање један рударски инжињер, као управник. Ово особље постављаће се према потреби Краљевим указом на предлог Министра народне привреде.

Чл. 4.

Рударски инжињери, геолози и хемичари морају имати редовну факултетску спрему своје струке са положеним, прописаним, редовним испитима. Начелник или његов заступник може бити само рударски инжињер.

Чл. 5.

Начелник Рударског одељења и најмање два рударска инжињера истог одељења састављају Рударски Одбор. Поред тога, члан Рударског одбора може бити геолог, хемичар, секретар и правни референт Рударског одељења.

Лични састав овог одбора одређује Министар народне привреде у почетку сваке године. Начелник Рударског одељења или његов заменик увек је председник Рударског Одбора.

У изванредним случајима може Министар народне привреде позвати у седнице Рударског одбора и стручна лица ван рударског одељења са саветујућим гласом.

Чл. 6.

У Рударском Одељењу установљава се рударско-геолошки музеј и хемиска лабораторија

Чл. 7.

Краљевим указом на предлог Министра народне привреде могу се образовати рударске, засебне управе за експлоатацију појединих рудишта, као државна надлештва, и ове управе састављају: управник, потребан број рударских инжињера и административног особља.

Чл. 8.

У надлежност рударског одељења спада:

а) да врши све оне послове, који су му овим законом и правилима министровим, као одељењу министарства народне привреде у делокругу рада стављене;

- б) да води бригу о извршењу свију наредаба и прописа, које буде издававао по струци и пословима рударским, Министар народне привреде на основу овог закона;
- в) да води надзор над свима приватним и државним рударским радњама, и стара се, да се ове врше по прописима рударског закона.

Чл. 9.

У надлежност рада Рударског Одбора спада:

- а) да саставља и подноси на одобрење Министру народне привреде опште и годишње планове рада по рударској струци, које треба држава да предузима;
- б.) да саставља и подноси Министру народне привреде годишње извештаје о свима радњама рударским, како државних тако и приватних предузећа, са својим мишљењем о истима, која ће се по потреби и јавности предавати;
- в) да оцењује разне рударске извештаје, и своје оцене подноси Министру народне привреде; и
- г) да даје своје мишљење по свима питањима, која му буде упутио Министар народне привреде.

Чл. 10.

Рударске управе имаће дужност, да управљају државним рударским радњама онако, како им буде по са слушању Рударског Одбора Министар народне привреде наредио.

Чл. 11.

Начелник, инспектори, секретар и писар рударског одељења у положају су истоимених звања у министарству народне привреде. Управници рудника у положају су инспектора, а рударски инжињери, геолози, хемичари и правни референт у положају су секретара и инспектора Министарства.

Чл. 12.

Рударски инжињери и геолози, ма у ком положају били, служе онолико, и пензионису се онако, као што је то предвиђено за техничко указно особље грађевинске струке (чл. 20. закона о уређењу министарства грађевина).

ГЛАВА II.

Општа одређења

Чл. 13.

Рударски закон одређеује правила и услове, под којима је једино дозвољено руде и копове (минерале) истраживати и обделавати.

Чл. 14.

Под рудом и копом разумевају се минерали, који метале садржавају, били метали природно одлучени, суви, (саморасни, самотворни) или сједињени, као : злато, сребро, никл, бакар, калај, цинк, олово, гвожђе и т. д. у свима својим једињењима, затим асфалт, графит, стипсе, витриоли, соли, цементне и слане воде, земне смоле, земно уље, и т. д. све сорте мрког и каменог угља.

Овамо спадају и старе троскве и стари топионички остаци, као и алувијални и дилувијални наноси.

Да ли је што руда и коп, одредиће у сумњивом случају Министар народне привреде.

Чл. 15.

Све руде и копови, били они у земљи или на површини, јесу добро државно, а не онога чија је земља, и по томе сваки је дужан по пропису овог закона истражити одобрење на истраживање и повластицу на обделавање руда и копова.

Чл. 16.

У колико рударски законик не садржава особена одређења, у толико ће се односити и на рударске радње закони: грађански, трговачки и криминални.

Чл. 17.

Ко је способан својим имањем управљати, тај може добити одобрење на истраживање и повластицу на обделавање руда и копова.

Чл. 18.

Истраживање и обделавање руда и копова од стране државе предузета, подлеже овим истим законим правилима.

Чл. 19.

Давање одобрења, давање повластица и надзиравање над рударским предузећима, каменоломима и подземним радовима у опште, спада у круг министарства народне привреде.

Чл. 20.

Рударским законом установљава се за све рударске послове десетна мера метара.

ГЛАВА Ш

О одобрењу на истраживање руда и копова.

Чл. 21.

Истраживања руда и копова могу бити двојака: проста и искључива. Прва су она, за који се простор истраживања означи атаром селским, а друга за који се овај ограничава по прописима овога закона.

Чл. 22.

Просто право истраживања, може се добити на простору једног селског атара.

Ко жели да добије одобрење за просто право истраживања руда или копова, мора се за ово пријавити писменом молбом Министру народне привреде, и тачно назначити атар села у коме жели предузети истраживање, са назначењем дотичног среза и округа, као и приложити уверење у смислу чл. 17. рударског закона.

Ако је молилац испунио прописе рударског закона за добијање простог права истраживања руда или копова, ово ће му се одмах издати. У противном случају за ово ће му се оставити одређени рок. Ако и у том року не испуни поменуте услове, сматраће се, да је одустао од молбе.

Просто право истраживања руда и копова даје се за једну годину.

Просто право истраживања руда и копова може се пренети и на другу правну личност, која по прописима овог закона може бити прост истражилац руда и копова; оно је и наследно за законите наследнике истражичеве,

ако ови по закону рударском могу бити истражиоци, и ако у року најдаље од 3 месеца по смрти истражиоца изјаве министарству народне привреде, да се овога примају са свима његовим правима и обавезама.

Каменоломи припадају имаоцу земље. Он их може обделавати или давати под закуп, пошто надлежна полицијска власт, по добивеном мишљењу техничког, стручног лица утврди, да одржање или отварање каменолома на том месту не угрожава околину, и у опште личну сигурност и саобраћај. По томе се само извештава Министар Народне Привреде, да је каменолом отворен.

Чл. 23.

Ко жели одржати просто право истраживања и даље, дужан је обратити се молбом Министру Народне Привреде, пре но што истекне рок простоме или продуженоме праву истраживања. Уз молбу дужан је поднети извештај из кога би се видело шта је све у току трајања права истраживања урађено.

На основу поднете молбе и извештаја, Министар ће о трошку молиоца одредити једног рударског стручњака, да радове истражиоца на лицу места прегледа и оцени: да ли и на којем простору треба молиоцу просто право истраживања продужити или не. Према овој оцени и саветовању Рударског Одбора, Министар ће донети своје решење.

Свако одобрено просто право истраживања руда или копова може се продужавати само за још 2 године. Ако би истражилац намеравао и даље да задржи право истраживања мора ће се ограничити за искључиво право истраживања руда и копова по прописима овога закона.

Величину рада на правима истраживања (чл. 23. и 30. рударског закона) прописује Министар привреде, нарочитим прописима.

Чл. 24.

На једном простору може бити само један просто истражилац руда и копова.

Ако се једног истог дана, пријаве више молилаца за просто право истраживања руда и копова за једно исто место, решиће се по чл. 39. овог закона.

Чл. 25.

Ко жели да добије искључиво право истраживања руда и копова на неком месту, мора се за то молбом обратити Министру Народне Привреде.

У молби мора молилац :

а., изложити своје име и презиме, занимање и место становања, и приложити надлежно пуномоћије, ако се одобрење за другога тражи ;

б., тачно назначити окружје, срез, општину, предео и место истраживања ;

в., показати, да ли је на томе месту, или у околини, коме и какво истраживање већ дато ;

г., поднети доказ, да је на томе месту вредно искључиво истраживање предузети, и именовати руду или коп, које и како тражити намерава ;

д., поднети доказ, да је он властан управљати својим имањем ; и

ђ., поднети ситуациони план простора који жели задржати као искључиво право истраживања.

Ако молилац поднетом молбом није испунио прописе рударског закона за добијање искључивог права истраживања руда и копова, позваће се, да у одређеном року исте испуни ; ако то не учини, сматраће се, да је од поднете молбе одустао.

Исто тако поступиће се ако молилац у одређеном року не следује позиву комисије која је одређена ради огранчења искључивог права истраживања.

Односно преноса искључивог права, као и наследства, вреди исто, што је казано за просто право истраживања (чл. 22.).

Чл. 26.

Кад се неко пријави са молбом, да добије искључиво право истраживања на месту, на коме је већ другом лицу дато одобрење за просто право истраживања руда и копова (чл. 22.) и кад Министар народне привреде нађе, да му ово треба издати, то ће му учинити по пристанку дотичног простог истражиоца, у колико овај својом изјавом од свог простора буде уступио.

Чл. 27.

Министар народне привреде, моћи ће дати на једном месту једном истом искључивом истражиоцу више простора за искључиво истраживање, ако има празних простим истраживањем незаузетих места, или ако се ипрости најближи истражиоци одреку права на ограничење простора у истражујућем се свом месту, а молилац докаже, да му је више простора нужно.

У свима овим случајевима мора молилац за искључиво истраживање и ситуациони цртеж целог места поднети.

Чл. 28.

Простор искључивог права истраживања јесте хоризонтална површина од 500.000 квад. метара.

Но ако због заузетих у суседству простора, не би један простор изнео потпуну количину метара, истражилац мора и мању количину метара за потпуни простор сматрати.

Границе простора за искључиво истраживање означава истражилац, а ограничење овога врши стручна комисија, коју буде одредио Министар Народне Привреде, у присуству месне полициске власти и једног полициског чиновника дотичнога округа. Све трошкове око ограничења простора за искључиво право истраживања сноси истражилац.

Чл. 29.

За сваки ограничени простор на искључиво истраживање, плаћа ће истражилац у име регалног данка државној каси годишње, и то у напред, по десет динара, рачунајући од дана, кад је министар привреде потписао одобрење.

Чл. 30.

Одобрење за искључиво истраживање даје Министар Народне Привреде на једну годну дана.

Ко буде искључиво истраживање са поткопом или окном или бушењем отпочео, и годишњим извештајем показао, да је истраживање прилежно, правилно и непрекидно упражњавао, па представи потребу за продужење

искључивог истраживања. Министар Народне Привреде одредиће једног стружњака рударског, да на лицу места, о трошку истражиоца, оцени његове наводе. Према овој оцени и саслушању Рударског Одбора, Министар ће тражено; продужење искључивог права истраживања одобрити или не.

Чл. 31.

Ко добије одобрење на истраживање просто или искључиво, мора се пре сваког рада споразумети с господаром земље о накнади штете, која би се овим истраживањем нанела; а господар земље дужан је истраживање на својој земљи допустити. (чл. 49.).

Ако се у том не би могло доћи до споразума, истражилац обратиће се Министру народне привреде, који ће по чл. 52. и 53. питање ово расправити, а истражилац неће моћи истраживање на том месту пре отпочети, док по пропису чл. 53. не да потпуно обезбеђење господару земље.

Чл. 32.

У аданијама, зградама, кућиштима и кућним плацевима, баштама, воћњацима, виноградима, и тима подобним, може истраживати само онда истраживати руде и копове, ако поднесе дозволу господара истих места.

По јавним путевима, црквиштима и гробљу, водоводима и вештачким постројењима, и у опште у простору педесет метара око свију места која су овом отсеку именована, није дозвољено истраживати руде и копове.

Чл. 33.

Истраживање мора се по правилима рударских управљавати тако, да се не би опасност људима, ни стоци, ни имању проузроковала, нити да се господар земље и без нужде стешњава.

Свака отворена закопина или окна морају ограђено и осигурана бити.

Чл. 34.

Ако прости истражилац противу чл. 33. поступи, и ако годишњи извештај о радњи својој не поднесе, Мини-

стар Народне Привреде према нахођењу моћи ће таквом истражиоцу дато право одузети и пре истека рока, или продужење рока отказати.

Чл. 35.

У сваком за искључиво истраживање ограниченом простору (чл. 28.) дужан је искључиви истражилац по правилима рударским поред прописа чл. 33. и прописа чл. 75. још у свом поткопу, или окну, или вртлу и непрекидно према чл. 75., 77., 78., 79. и 80. истраживање упражњавати, и годишњи извештај о успеху радње подносити. Ко противно учини, потпада дисциплинарним казнама које су овим законом прописане.

Чл. 36.

Ко једном изгуби право истраживања на основу овог закона, не може га опет на том месту добити у току једне године, а доцније, ако се нико други не пријави за то место, може му се опет дати.

У случају да се неко одрече права истраживања, нико не може добити на том простору одобрење за истраживање у року године дача од одрицања.

Чл. 37.

Без особитог одобрења Министра Народне Привреде, истражиоцима није слободно руде и копове обделавати ни продавати.

По потреби изашиље Министар Народне Привреде једног стручњака или лице места, о трошку истражиоца, за оцену; да ли је дотична руда извађена истражним радом или обделавањем.

ГЛАВА IV.

О повластици на обделавање руда и копова

Чл. 38.

Повластица на обделавање руда или копова даје се: на копање, вађење, испирање, пребирање, топљење и израђивање руда и копова, али и делимично на коју од ових побројаних радњи.

Чл. 39.

Онај, који пре затражи повластицу за обделавање на означеном месту, и ако су остали прописи овог закона испуњени, тај ће такву пре и добити.

Ако се по случају у један исти дан пријаве више молилаца, за повластицу на једном истом месту, Министар народне привреде узевши у обзир јемства, која молилац за успех обделавања даје, решиће по саслушању Рударског Одбора, хоће ли свима, већини или једном и коме од молилаца дати повластицу на обделавање.

Максимална величина повластице је 50 рудних поља.

Чл. 40.

Молба за ову повластицу, која се има Министру Народне Привреде у дупликату поднети, мора садржавати:

- а., све што је у чл. 25. прописано;
- б., доказе, да на месту, на ком се повластица за обделавање тражи, није већ другоме дато одобрење за истраживање нити повластица за обделавање;
- в., мора поднети нађену руду или коп са тачним описом њиног лежишта, како би се сазнати могло, да ли је количина и каквоћа довољна, те да их је вредно обделавати;
- г., доказати, да има сам довољно стручне способности, или да има за тај посао лице, које такве способности има;
- д., означити, да ли на траженом месту, или у околини, има земље, воде, шуме или каменог угља (ако за овај повластицу не тражи), који се за радњу употребити могу;
- е., разложити план целе радње, и изјавити, хоће ли сам или у друштву и с ким и под којим условима радити, као и показати капитал који ће моћи на радњу употребити и примљене обавезе испунити;
- ж., захтевати, да Министар Народне Привреде одреди стручну комисију, која ће о трошку његовом на лицу места све што је нужно, тачно испитати и извршити ограничење терена, на коме повластицу тражи, ако је за то испунио све прописе рударског закона.

Ако у молби није наведено све што је овим чланом прописано, оставиће се молноцу рок за то, после кога сматраће се да је од молбе одустао.

Чл. 41.

Ако су сви услови у предидућем чл. 40. испуњени, Министар ће Народне Привреде, одредити стручну комисију, која ће на лице места изаћи, предмет молбе тачно извидети, и о том извештај Министру Народне Привреде поднети.

Чл. 42.

Комисија ће ова, осим осталог у молби (чл. 40.) изложеног, нарочито у виду имати:

а., да ли молилац захтевану земљу, воду, шуму, заиста и у каквој количини имати мора;

б., да ли се за исте цели земља, вода и шума, са обзиром на друге околности, дати може; и

в., да ли тражену земљу, воду или шуму господар, и под каквим условима, уступа.

Све ово цениће комисија према стању рудишта, приликама рударским и капиталу молиоца, те према томе и то: колико рудних поља треба молиоцу дати.

Чл. 43.

Ако одређена стручна комисија (по одредби чл. 41. овог закона) на лицу места утврди, да је молилац истражним радовима доиста нашао повољно рудиште за експлоатацију, Министар Народне Привреде, по саслушању Рударског Одбора, а по претходном сазнању Министарског Савета, издаће решење молиоцу, да ће му дати тражену повластицу по прописима овога закона, ако овај у одређеном року поднесе ситуациони план рудног простора у дубликату, подељен на онолико рудних поља, колико је стручна комисија одредила и Министар Народне Привреде одобрио, да му треба дати, и чим рудни простор ограничи стручна комисија, коју министар буде одредио по прописима овога закона.

Чл. 44.

У повластици, која ће се на основу комисијског извештаја и поднетог цртежа дати, биће означено.

а., име и презиме, занимање и место становања повластичара;

- б., каква је повластица дата ;
 в., број рудних поља са описом руда или копова, простор, округ, срез, општина, место и име предузећа;
 г., две сталне тачке, од којих је премер простора и подела рудних поља чињена, означене бусолом у правцу и растојању по цртежу ситуационом; и
 д., време, на које је повластица дата.

Чл. 45

Рудно је поље простор, који је с поља ограничен хоризонталном површином облика правоугаоника од сто хиљада квадратних метара. Тај правоугаоник може имати најкраће стране две стотине, а најдуже пет стотина метара. Остале површине овога простора, које су управне на спољној површини и две и две међу собом паралелне иду бескрајно у дубину.

При састављању рудних поља она се морају тако полагати, да једно до другог леже, те да једну целину граде.

Више рудних поља, једно до другог састављених, сачињавају простор рудни.

Фигуре старих тросквишта и топионичких остатака не морају бити везане (састављене) једна с другом, па да сачињавају рудна поља једне повластице; но ако су оне у непосредној близини, онда се сматрају као састављена рудна поља и припадају једној повластици.

Рудни простори златоносних и других алувијона имају облик њиховог природног пространства што се облика спољне површине тиче. Њихова је дубина ограничена подлогом на којој су ти наноси.

Нов Чл. 46.

Државна рудишта су они слободни рудни терени (чл. 24. рударског закона) на којима нико нема одобрење за истраживање нити повластицу за обделавање, а која Министар Привреде својом наредбом за рачун државни резервише.

Чл. 47. (пређе чл. 46.)

Повластица за обделавање руда и копова, даје се на педесет година, рачунајући од дана кад је Министар Народне Привреде повластицу потписао.

Министар Народне Привреде, по саслушању Рударског Одбора, а по одобрењу Министарског Савета, може државне руднике и рудишта дати под закуп за обдељавање и истраживање на уговором одређени број година. Уговорима о закупу служиће за основицу односно рада — експлоатације — прописи овог закона.

Чл. 48.

Ко би желео да задржи право своје повластице и на дуже време, но што је у чл. 47. рударског закона прописано, мора се за продужење исте, обратити Министру Народне Привреде на 10 година пре, но што му рок повластици протекне. У противном случају Министар Народне Привреде одређује првенствено право на том месту.

ГЛАВА V.

О односима између рударских предузимача и господара земље, воде и шума, и уступању ових и о накнадама.

Чл. 49.

Земљу, која је нужна за експлоатацију руда и копова, дужан је господар исте за пристојну накнаду уступити на употребу.

Чл. 50.

Повластичар руда и копова само онда, ако је освечено, да ће моћи постојано експлоатацију продужити, има право захтевати, да му господар земљу у сопственост за накнаду уступи.

Исто тако има право и господар земље захтевати, да му се сва земља откупи, ако је она тиме тако раскомадана, да се остатком не може корисно служити.

Чл. 51.

У овим местима (Чл. 32.) где није слободно истраживање руда и копова предузимати без одобрења господара земље, моћи ће повластичар захтевати, да му се дозволи водоводе испод земље провести, и то само у случају, ако би по све немогуће било то учинити другим путем, или то би се могло, али с особито великим трошком.

Но и такви водоводи морају се тако утврдити да не буду ни мало опасни, а да буду дуготрајни, повластичар и у овом случају остаје одговоран за сваку штету, која би се коме водоводом догодила.

Чл. 52. •

Ако се дотична лица с господарем земље неби могла сложити о уступању на употребу (чл. 49) или у сопственост (чл. 50.) онда ће Министар Народне Привреде, поступивши и овде као што је прописано у чл. 41. и 42. ово коначно расправити.

Чл. 53.

Ако се пак иста лица о цени закупн или откупа неби могла угодити. онда ће, на захтевање буди које стране Министар Народне Привреде поступити по прописима постојећег закона о експропријацији.

Чл. 54.

Премеравање и обележавање рудничких граница за искључиво истраживање (Чл. 28) или обделавање (Чл. 43.) на површини земље, дужан је сваки господар земље дозволити, но истражилац или повластичар мора му дати сразмерену накнаду за штету, ако тим какве буде (Чл. 53).

Чл. 55.

Воде, које би биле нужне за обделавање, мора господар њихов као и повластичари, један другом уступити, у колико то полицајним наредбама, јавноме реду или користима опште народне привреде неби било противно.

Извиђање тога бива по прописима за земље (Чл. 52.), а што се накнаде за то тиче по прописима по којима се опредељује цена за земљу, (Чл. 53.)

Гл. 56.

Ако је рудни простор на земљи државној, повластичар има право да располаже како њеним природним силама тако и плодовима, као: водопадима рекама, травом, жиром, воћем и т. д. но то у колико неби задобивени правима приватних лица или општим законима прописима противно било; за подивање пак инсталација и

зграда мора повластичар увек имати претходну дозволу од Министра Народне Привреде.

Чл. 57.

Ако је на рудном простору, па био он на земљи државној, или земљи која припада приватном лицу, постојало већ обделавање руда или копова, па би се на истом налазило инсталација и зграда које су за рудничку радњу потребне, а нови се повластичар с господаром ових о. цени за откуп или закуп неби могао, погодити поступиће се по прописима, како се цена опредељује за земљу (Чл. 52. и 53). Зграде и зданија на државној земљи, без одобрења Министра Народне Привреде подигнута, не мора нови повластичар на себе примити.

Чл. 58.

Ако се у рудном простору налазе државне шуме које нису другоме на употребу дате пре но што је повластица на обделавање руда и копова дата, оне се уступају на употребу према потреби повластичару без икакве накнаде за чисто рударске цељи под условом, да уступљену му шуму он о своме трошку премери, цртеж начини и шуму на сече подели, па тако подељену шуму строго по правилима за подизање шума употребљава, подиже и негује, као што ће се поступање са шумама вршити у опште по закону о шумама.

У колико ће се и под којим условима дрва из ових шума смети употребити и за ванрударске цељи, зависи ће од нарочитог решења Министра Народне Привреде.

Но држава задржава право, да може у уступљеним повластичару шумама, потребну гору бесплатно сећи за своју или опште народну потребу.

Чл. 59.

Ако неби на истом рудном простору довољно или никако државне шуме било, повластичар има право набављати дрва из државних шума по закону о шумама како је то прописано за индустриска и рударска предузећа.

ГЛАВА VI.

О правима рударских повластичара и о рударским друштвима.

Чл. 60. (пређе чл. 62)

Повластичар се сматра као закупац (Чл. 677. и остали, закона грађанског) рудника, (Чл. 47.), и он ће моћи ово право на другога пренети само у толико, у колико то одобрим Министар Народне Привреде.

Чл. 61. (пређе чл. 63.)

Рудна поља, рудници и топионице и за њих заузете земље, шуме, воде, инсталације и зграде подземне и на површини земље, за рударске целин определене, јесу непокретно имање рудника и морају се у рударским књиге завести.

Чим једна или друга зграда, не буде на рударске целин употребљавана има се то у рударским књигама исправити.

Чл. 62. (пређе чл. 65.)

Као прибор и покретно имање рудника каквог, сматра се: стока, машине, оруђе, грађа, справе, помоћни свеколики материјали и друге спреме за радњу.

Чл. 63. (пређе чл. 65.)

Одвојено дата рудна поља или простори, на било да они припадају једном или више повластичара могу се у једно саставити по молби дотичних повластичара:

- а) ако непосредно једно до другога леже;
- б) ако се рудници и топионице сједињењем пробитачније могу обделавати; и
- в) ако и у колико одобрим Министар Народне Привреде.

У молби за сједињење морају се поднети ситуациони цртежи рудника, који се сједињати имају, повластичаре и план целе радње, као и извод терета из интабулационих књига, ако би на иста интабулација било.

Чл. 64 (пређе чл. 66)

Исто тако и тим путем могу се сједињени рудници и топионице (Чл. 63) раздвојити, но у једном и другом

случају има се Министру Народне Привреде јавити, да би се, по одобрењу, у књигама рударским то завести и исправити могло.

Чл. 65 (пређе чл. 67)

Повластицом добија повластичар искључиво право не само на означене руде и копове, но и на остале, које би у датом му времену и простору пронашао.

Чл. 66 (пређе чл. 68)

Повластицом повластичар добија право :

а) да своје руднике у свом простору развија, обкопине, вакопине, поткопе и окна отвара ;

б) да топионице, самокове, инсталације и зграде за радњу и за персонал свој подиже ;

в) да подzemне зграде и сваког рода машине и справе за олакшицу радње постројава ;

г) да прави водоведе и јазове, путеве и жељезнице на терену своје повластице и ван ове у колико то буду захтевале рударске потребе ; мостове, сместишта за измет руде и копова и места за жежење угљена ;

д) да упражњава у својим радионицама нужне занате за рударску радњу ;

ђ) да подиже магацине, дућане, баракe искључиво за снабдевање свог персонала и радника храном и осталим потребама, но при продаји ових предмета радницима и персоналу не сме рачунати за себе занатску добит ; и

е) да откаже радњу у оним рудним пољима, која су исцрпена или која су се показала непотребна руднику, и онда тим губи искључиво право на иста поља, као што му престаје и дужност на та поља даље регални данак плаћати.

Чл. 67 (пређе чл. 69)

За извоз свију рударских производа, били они још у виду сирове руде или копа, или ма у ком виду израђени, као и за увоз машина, оруђа, грађе и помоћног свеколиког материјала, које повластичар или искључиви истражилац за своју рударску радњу потребује, неће он плаћати ни

извозну ни увозну царину. Ово важи за предмете који су набављени из трговински уговорних држава.

У погледу свију ових и других олакшица поступаће се на царинарницама по одредбама закона о потпомагању домаће радиности (индустрије).

Чл. 68 (пређе чл. 70)

Право на обделавање руда и копова могу поједина лица или више њих у дружини добити.

Чл. 69 (пређе чл. 71)

Уговори и статуту друштва, као и преиначење ових, морају се свагда Министру Народне Привреде поднети на одобрење и на завођење у књиге рударске, и ова писмена тек ће важити од дана овог одобрења.

Чл. 70 (пређе чл. 72)

Друштво рударско мора имати своје име и свог управитеља целе радње, потребне заступнике и пуномоћнике, а тако исто и стручне настојнике појединих стручних радова.

Чл. 71 (пређе чл. 73)

Уговори и пуномоћија како управника тако и осталих органа друштва, у којима се морају изложити права, која су им дата као и њихове дужности; исто тако и измене у овима доцније учињене, мора друштво подносити Министру Народне Привреде на одобрење.

Ова одобрена писмена мора друштво и путем званичних новина обзнанити.

Чл. 72 (пређе чл. 74)

Друштво се мора сваке године један пут у скуп састављати. Место састанка одређује само друштво или управитељ.

О овоме мора се претходно извести и Министар Народне Привреде, како би и он свога комесара у скуп послати могао.

Чл. 73 (пређе чл. 75)

Прописи трговачког законика односе се и на ова рударска друштва, нарочито о књиговодству, у колико није што особито предстојећим законом наређено.

ГЛАВА VII

О дужности рударских предузимача

Чл. 74 (пређе чл. 76)

Сваки истражилац и сваки повластичар обвезан је у радњи својој:

- а) старати се о свакој могућој сигурности лица и имања;
- б) радњу своју по прописима овог закона отпочети и непрекидно водити, и
- в) имати стручног управника рудника.

Чл. 75 (пређе чл. 77).

Нарочито истражиоци и повластичари дужни су ради безбедности (чл. 74 тач. а.) строго на то пазити:

- а) да су сви спољни отвори (закопине и окна) ограђени и осигурани, да не би људи и животиње у њих упадале;
- б) да су рудници подупирањем сваког рада или подзиђивањем осигурани од сурвања;
- в) да се тавани у окнима дубљим од двадесет метара сходно оплите, лествице и у опште све справе за извлачење и спуштање осигурају, и да се сваки дан ове прегледају;
- г) да се особито обрати пажња на запаљиве материје и набаве средстава за брзо гашење;
- д) да се предострожно пази да буде промаје ваздуха у рудницима; и
- е) да се употребљавају сходне лампе у рудницима, где би запаљивог гаса било

Чл. 76 (пређе чл. 78)

Министром Народне Привреде постављена надлежна власт, чим опази или дозна да је нешто у каквом руднику противу прописа сигурности учињено, или пропуштено да се учини, дужна је сама непосредно, или помоћу стручњака, одредити начин, како ће се неуредности отклонити, назначивши рок за то; а у случају, који одлагања не трпи власт ће и сама наредити извршење о трошку повластичара.

Чл. 77. (пређе чл. 79)

За непрекидан рад, (чл. 74 тачка б.) у простору искључивог истраживања (чл. 28) или обделавања (чл. 45) мора се сваког радног дана употребити толико раденика ((рачунајући надницу осам до дванајест сати) колико изискује потреба места и целъ рада.

Најмањи број дневних надница опредељава Министар Народне Привреде по саслушању истражиоца или повластичара према поднетом годишњем плану радње, (чл. 81).

Осим тога мора се сваки плавни поткоп или окно увек тако одржавати, да се кроз њега може безопасно пролазити. Откопавање пак мора се тако вршити, да даље откривање руде не буде безвучде отежано. Као противзаконско отежање сматраће се и онај случај, кад истражилац, повластичар или ма ко с његовим знањем хотимиче затрпа и прекрије место какво, да други не може руду наћи.

Чл. 78. (пређе Чл. 80.)

Ако се прописана непрекидна радња (Чл. 77.) у датом рудном простору не може одржати, и повластичар докаже да је та немоћност настала због спољашњих препрека, као н. п. због опште сметње у трговачком обрту, нарочито због хрђаве проходње производа, због политичке сметње или рата у околини предузећа, или опште глади или због подземних препрека у самом раду, као: непредвиђеног сурвања, навале воде и т. д. добиће он од Министар Народне Привреде допуштење, да може радњу обуставити за неко опредељено време, које се по околностима и продужавати може.

Продужење обуставе преко једне године дана може само по тачном комисијском извештају (Чл. 76.) Министар Народне Привреде одобрити. Но и кад се обустава радње допусти, обавезан је повластичар рудник у добром и употребљивом стању (Чл 75.) одржавати.

Чл. 79. (пређе Чл. 81.)

Догађаји, који радњу рудника ма и за кратко време немогућом чине, морају се за петнајест дана Министру Народне Привреде доставити, и он ће или ислеђење (Чл. 78.)

76) на лицу места наредити, или истражиоцу или повластичару наложити, да од времена на време о успеху за продужење рада извештај подноси.

Чл. 80. (пређе Чл. 82).

Нађе ли Министар Народне привреде, да је прописана непрекидна радња (Чл. 81) или припреме за продужење рада (Чл. 82) нетачна или невероватна или непоуздана, или ако се суседи буду жалили, да им се тиме препреке или штета причињава, он ће посредством вештака (Чл. 76) предмет извидити, и по томе управу и величину рада прописати, по којој се истражиоц и повластичар морају управљати. Ко по томе не поступи, казниће се по Чл. 134.

Чл. 81. (пређе чл. 83.)

Сваки повластичар обвезан је годишњи план своје радње бар месец дана пре истека године Министру Народне привреде подносити на увиђај и одобрење, о томе цртеж начинити и на истом сва окна и поткопе с крацима назначити тако, да се свака даља подземна радња видети може.

Министар Народне привреде има право и преко године ове цртеже прегледати, копирати и њима се користити.

Чл. 82. (пређе Чл. 84)

Сваки искључиви истражилац и сваки повластичар дужан је Министру Народне привреде доставити од целокупне радње своје годишње извешће, у коме ће све пословне односе разложити; к томе назначити број и својства својих радника, њихових породица и остале пословне односе, нужне за статистичне податке.

Годишњи извештај заједно с цртежом (чл. 81.) мора се најдаље по истеку рачунске године за три месеца Министру Народне привреде подносити.

Чл. 83. (пређе чл. 85.)

Сваки искључиви истражилац и повластичар одговоран је Министру Народне привреде за извршење прописа рударског закона

Повластичар је и онда одговоран, кад свој рудник другоме под закуп уступи. али му у том случају припада накнада по грађанском закону од закупца.

Чл. 84. (пређе чл. 86).

Сваки повластичар, који у окружју, где се рудник налази, не станује, дужан је имати у истом окружју свога пуномоћника, који ће повластичара представљати и за њега одговарати.

Овај исти пропис односи се и на друштва, чији представник не станује у том окружју.

Чл. 85. (пређе чл. 87.)

Ако повластичар умре или под стециште падне, или подстаратељство дође, то ће надлежни суд о томе Министра Народне привреде известити и јавити му, ко је постављен за старатеља рудника,

ГЛАВА VIII.

О међусобном односу рударских предузимача

Чл. 86. (пређе Чл. 88.)

Сваки повластичар чим дозна за какви несрећни случај у суседном предузећу, дужан му је у помоћ притећи са свима својим радним силама, које му на расположењу стоје, у колико тиме неби његов рудник штету трпео. за што ће сразмерну накнаду добити.

Чл. 87. (пређе чл. 89.)

Исто тако обвезан је сваки повластичар за иристојну накнаду, у колико то неби његовом руднику на штету било, по нужди дозволити.

а) суседном повластичару, да се послужи његовим поткопима, окнима, машинама за вађење руде, воде и промају ваздуха и гашење пожара, путевима и т. д.

б) да се кроз његов рудни простор помоћни поткоп или огно или одушка за промају ваздуха отвори, и путеви који су веома нужни као водоводи на површини проведу.

Руде или копови, у помоћним поткопима или окнима извађени, принадлеже ономе чији је простор и морају му

се по накнади трошкова, који су око вађења учињени, уступити, ако их он устражи.

Чл. 88. (пређе Чл. 90).

Ако се дотични повластичари не би могли споразумети да ли је у горе поменутих приликама (Чл. 88. и 87) случај нужде, Министар ће народне привреде посредством стручне комисије (Чл. 52.) то решити. Што Министар Народне Привреде реши, то је коначно.

Министар ће Народне Привреде у исто време, ако се дотичне стране не би могле за накнаду споразумети, наредити, да се накнаде одреде преко вештака, како је то овим законом прописано.

Незадовољна страна са ценом, коју вештаци одреде, може се надлежном суду обратити, и тражити да се питање о количини цене пресуди. (чл. 53.)

(Чл. 89. (пређе чл. 91)

За штету, која се учини предузећу извршењем ове службености (сл. 86. и 87.) одговара повластичар коме је службеност дата.

Чл. 90. (пређе чл. 92)

Ако се подземним рудницама суседни рудници сукобе дужни су суседи посредством рударског инжињера означити себи границе и ових се држати.

Не сложе ли се повластичари у томе, Министар Народне Привреде одредиће рударског инжињера да границе одреде, и о томе ће једног и другог повластичара извести.

До овог одређења морају обе стране радњу у сукобним рудницама зауставити; али ове такође држати отворене, да се кроз њих пролазити може.

ГЛАВА IX

О односу рударских предузимача према њиховим званичницима и радницима.

Чл. 91. (пређе чл. 93.) §

О службеним односима надзорника и радника при сваком руднику мора се прописати ред, који ће се Ми-

нистру Народне Привреде на преглед и одобрење поднети по одобрењу овом управи рудника обзнанити, и у радионици прикуцано на зиду држати.

Тај ред садржаваће нарочито:

а) списак надзорника и радника по класама, њихове послове, употребљавање на рударски рад, жена и деце с придржењем на дечију дораслост и време одређено законом за обучавање;

б) одношаје између надзорника и радника;

в) време и трајање рада;

г) опхођење у раду и изван рада;

д) опредељење плаћања;

ђ) накнаде у случајима болести и онесрећења;

е) казни, биле оне новчане или рад без плате; и

ж) случаје, кад одношаји службе престају.

Чл. 92. (пређе чл. 94.)

У колико уговором или распоредом рада није условљено, могу званичници и надзорници само после тромесечног, а радници после петнајстодневног отказа рад оставити или из рада отпуштени бити.

Чл. 93. (пређе чл. 95.)

Званичници, надзорници и радници, кад скриве по закону кривичном, могу одмах из службе отпуштени бити, ма да у службеном уговору какво друго наређење о томе постоји.

Чл. 94. (пређе чл. 96.)

Исто тако могу се отпустити без отказа и они, који су се показали неверни, који нису прилежни и који су рђавог понашања према старијима, даље они који раде такав споредан рад који се не слаже са њиховом дужином или се оним, што су у својој служби дознали и искусили на штету свог господара служе.

Чл. 95. (пређе чл. 97.)

Договарање рударских радника у тој сврси, да се противљењем у раду и дужности, или употребљавањем других средстава изнуди повишица плате, или други услови рада, казниће се по казненом закону, § 382 тачки 1.

Чл. 96. (пређе чл. 98.)

Без отказа могу из службе изићи раденици и надзорници због злостављања; званичници због понижења; даље због неиздавања уговореног продоволства, тачвог и на време неисплаћивања наднице и плате; у опште због неизвршења других тачака уговора могу раденици, надзорници и званичници службу оставити, само кад престо то господару јаве.

Чл. 97. (пређе чл. 99.)

Сваки истражилац и повластичар, дужан је са својим персоналом и раденицима бар свака три месеца, а при иступању из службе или рада одмах прорачунати се и плату им издати. За то, што се радник код истражиоца или повластичара задужио, не може се раднику иступање из рада закратити.

Чл. 98. (пређе чл. 100.)

На заслугу радника и настојника, који под платом месечном или годишњом служе, не може се више него на четвртину заслуге забрана ставити; на заслугу пак оних радника, који као надничари раде, не може се никаква забрана ставити.

Чл. 99. (пређе чл. 101.)

При сваком раднику водиће се уписна књига о надзорницима и радницима. Ова се мора на захтевање и рударској и полицајној власти подносити.

Чл. 100. (пређе чл. 102.)

Сваком раднику или надзорнику, мора се при изласку дати отпустна књижица, у којој ће му се означити категорија, у коју спада, време, за које је у братинску касу улагао и којој је братинској каси припадао, и дан ступања и изласка из рада.

Рударски радници и надзорници без отпусне књижице не смеју се у рад примати ни из рада отпуштати.

ГЛАВА X

О рударској — Братинској каси.

Чл. 101. (пређе чл. 103.)

За потпомагање рударских надзорника и раденика, њихових удовица и непунолетне деце образују се рударско-братинске касе и то:

I. Рударско-братинска каса свију рударских надзорника и раденика у Србији за инвалидску помоћ и пензије; и

II. Рударско-братинска каса при сваком руднику или више спојених по одобрењу Министра Народне Привреде за помоћ у случају белести и смрти.

Рударско-братинска каса ослобођава се свију државних и општинских терета.

Чл. 102. (пређе чл. 104.)

Сваки стални рударски надзорник и раденик примљен у рудник, као члан, и сваки повластичар као оснивач, морају у братинску касу улагати опредељене прилоге.

Рударски надзорници и радници улажу од своје зараде 3⁰/₁₀₀ за рударско-братинску касу инвалидску и за пензије; а 2⁰/₁₀₀ за рударску-братинску касу за помоћ у случају болести и смрти.

Господари, повластичари или закупци рудника, додаваће још 50⁰/₁₀₀ од целокупног улога својих рударских надзорника и раденика, од које суме 30⁰/₁₀₀ иде у рударско-братинску касу за инвалиде и пензије, а 20⁰/₁₀₀ у рударско-братинску касу у случају болести и смрти.

У рударско-братинску касу за инвалидску помоћ и пензије има се унети $\frac{3}{4}$ садањег капитала свију рударско-братинских каса, а $\frac{1}{4}$ оставити сваком руднику за рударско-братинску касу за случај болести и смрти.

У рударско-братинску касу за инвалидску помоћ и пензије, имају се уносити, поред одређеног улога, још и ове казне прописане и изречене по овом закону и правилима за повластичаре; а све новчане казне изречене од стране повластичара над њиховим раденицима и надзорницима, уносе се у рударско-братинску касу за помоћ у случају болести и смрти.

У току 1900 године имају се по пропису овог закона и правилима, која буде Министар Народне Привреде прописао, образовати рударско — братинске касе за све руднике у Србији У поменутих правилима биће предвиђено, како ће се и где депоновати капитали братинске касе и ко ће њима руководити.

Чл. 103. (пређе чл. 105.)

За сваку братинску касу за помоћ у случају болести и смрти, морају повластичар или управник предузећа у договору са одбором, који ће радници саставити, статуте начинити; и Министру Народне Привреде на одобрење

Чл. 104. (пређе чл. 106.)

Ови статути морају садржавати:

а) услове за улог у братинску касу, установљење књига за уписивање уложника и улога, као и начин, како ће се те књиге у добром стању и поретку држати;

б) начин наплаћивања;

в) правила, по којима ће се потпомагања из братинске касе чинити;

г) услове, под којима се добија и губи право на потпомагање из братинске касе;

д) начин осигурања и управе капитала братинске касе, јемство за исту, испитивање и одобравање рачуна;

ђ) уплив, који уложник може на то имати;

е) међусобни одношај више рударско — братинских каса, које су сједињене; и

ж) располагање с капиталом у случају престанка рудника, за који је братинска каса основана.

Чл. 105. (пређе чл. 107.)

Сваки повластичар или закупац обавезан је, да одмах при отпочивању свога рада на руднику по пропису овог закона, образује рударско братинске касе, а ако стање ових каса, у почетку радње, не би било довољно, да даје потребну помоћ за лечење и издржавање оболелим радницима, дужан је повластичар, — односно закупац — да то сам чини у колико је то предвиђено правилима братинске касе.

ГЛАВА XI

О плаћању рударских такса

(Чл. 106 (пређе чл. 108))

За свако дато рудно поље (чл. 45) плаћа ће повластичар државној каси као регални данак по 12 динара у напред годишње и то свагда у почетку рачунске године, радило се на њему или не радило, било користи или не.

Чл. 107 (пређе чл. 109)

Осим плаћања у чл. 106 изложеног, плаћа ће повластичар још четири од сто од вредности продатих или без продаје ма како употребљених производа, били они у сировом стању т.ј. у стању у ком се производи зову руда или коп, или били они у израђеном стању н.пр. претопљеном, кованом, или ма како прерађеном.

Цена продаје разуме се свагда цена на месту произвођења, дакле у руднику; но ако би се производи из рудника, топионице или радионице даље куд носили, па тамо продавали, тад се имају од цене продаје одбити превозни трошкови, и остатак ће се сматрати као гореречена цена продаје.

За прерађивање старих згура и топионичких остатака оставља се Министру Народне Привреде да повластичаром уговори, колико ће повластичар згура плаћати било на вредност саме згуре било на вредност продукта, који се добили буду.

Чл. 108 (пређе чл. 110)

Повластичар плаћа ће такође законима општим прописане данке и приреве у оној општини, којој рудник припада.

Чл. 109 (пређе чл. 111)

У случају, кад радња у руднику у првом развитку свом не може абог важних узрока никакве, или мале користи давати, или ако се у радњи доцније појаве такве сметње, да радња неможе никакве, или моле користи имати, онда се може, пошто се по стручном комисијом утврди, по одобрењу Министра Народне Привреде повластичар

предпоменутог плаћања (чл. 107) за извесно време делом или сасвим ослободити:

Чл. 110. (пређе чл. 112.)

Да би се ово плаћање (чл. 107.) уредно извршивати могло, повласничар ће дужан бити Министру Народне привреде од целокупне радње своје, поднети тачан извод рачуна из књига својих, у коме ће изложити каквоћу и количину извађене руде или копа, од ових израђене производе, затим количину и цену продате руде, копа или производа, и то, да ли је у земљи или изван границе коме продато и на коме је месту извезено; као и количину преосталог; к томе, количину употребљеног горива и осталих материјала у радњи својој:

Извод рачуна, с припадајућим исплатама, поднеће се Министру Народне привреде са годишњим извештајем (чл. 82.)

Чл. 111. (пређе чл. 113.)

За испитивање и уверење о тачности извода има право Министар Народне привреде захтевати од дотичног повласничара објашњења и по потреби наредити и самопрегледање књига:

Чл. 112 (пређе чл. 114.)

Ако је од горепоменутих исплата више урачунато и наплаћено; повласничар може у току године од поднетих рачуна са доказима захтевати да му се вишак врати; као што и рударска власт има право за случај; ако је мање наплатила, него што јој припада, овај наплаћени остатак накнадно тражити.

ГЛАВА XII.

О надзорној власти, као и о ислеђењу и осуђењу дисциплинских поступака.

Чл. 113. (пређе чл. 115.)

Министар Народне Привреде има настојавати, да се дужности, које су рударским истраживачима и повласничарима овим законом прописане, тачно извршавају и он ће

у сваком случају радити, где се потреба покаже, за одржање и унапређење рударских предузећа, а особито стараће се за јавну сигурност.

Све, што се на то односи, има се званичним начином упражњавати.

Чл. 114. (пређе чл. 116.)

Министар ће народне привреде помоћу стручњака:

а) све руднике, топионице, и остале радионице од времена до времена проматрати и о њиховом се стању уверавати;

б) одређивати комесара, који ће сваку радњу прегледати; таквом комесару дозвољено је у планове радње и цртеже (чл. 82.) и књиге рачунске (чл. 110) рудника загледати, и о томе Министра Народне привреде извештавати, али он је обвезан сваку и најнезнатнију тајну радње чувати;

в) издавати потребна наређења која су нужна да се закони прописи тачно извршују;

г) за случај опасних догађаја, који би се распротрети и тиме у руднику у опште эле последице принети могли, власт ће рударска, била позвана од кога или непозвана, настати, да се за отлоњење све могуће учини; за тим недопушта се власти ни комесару, да се мешају у чисто манипулационе и економне послове рудника.

Чл. 115. (пређе чл. 117.)

Догодили се при руднику случај, који прети сигурности личној или сигурности имања, водних извора, шума, зданија или других зграда, Министар ће Народне Привреде и помоћу надлежне полицајне власти предузети вужна расположења за предупређење (чл. 76.).

Чл. 116. (пређе чл. 118.)

Сваки истражилац, повластичар или њихов заступник, дужан је догађаје овог рода (чл. 115.) одмах јавити најближој рударској или полицијској власти.

Чл. 117. (пређе чл. 119.)

Министар Народне Привреде има право производе домаћих рудника за државну потребу куповати по цени,

која ће се одређивати узајмним споразумом с дотичним повластичаром.

У случају неспоразума важиће цене признатих — металних берзанских пијаца у Европи, по одбитку свију тропскова преносних до узете пијаце за продају.

Ако би каква места, која исте руде и копове производе, ближе лежала, онда ће се при одређивању цене у рачун узети и средње цене ових места с изоставом из рачуна оних прво поменутих пијаца по реду њихове веће удаљености.

Чл. 118. (пређе чл. 120.)

Министар Народне Привреде прописаће правила и формуларе за поднашање:

а) цртежа ситуационих и рудничких, извештаја годишњих о радњи;

б) Извода рачунских о производима продатим и претеклим; и

в. Министар Народне Привреде прописаће формуларе за вођење књига код свију рударских предузећа. Ове ће књиге Министар и потврђивати.

Чл. 119. (пређе чл. 121.)

Код министарства народне привреде водиће се особене књиге, у којима ће се заводити:

а) свако одобрење за истраживање, свако овлашћење за обделавање, преиначење, продужење и одузимање ових;

б) свако одобрење и овлашћење заводите се у целом свом садржају и према предмету остављаће се један или више отворених листова за преиначења, продужења или одузимања:

в) ове рударске књиге Министарства стајаће сваком отворене на преглед и копирање с тим, да се за сваку копију и потврђење плати прописна такса; и

г) водиће се дневник о приходима регалних данака, о приходима и расходима свију рудника — приватних и државних — као и о свима казнама, изреченим по прописима овог закона.

Чл. 120. (пређе чл. 122).

Ислеђење дисциплинарних рударских иступа и изрицање казне по истима врши Министар Народне Привреде. Против решења Министра Народне Привреде осуђен може се у законом року жалити Државном Савету и решење Државног Савета извршно је.

Но ако је кажњиво дело такове природе, да потпада под закон кривични, онда ће се извиђај и суђење дела упутити на даљи поступак полицијској власти која је и по својој дужности дужна да чини потребне кораке по оваквим делима.

Чл. 121. (пређе чл. 123).

Министар Народне Привреде, чимому слушај рударског иступа до знања дошао буде, затражиће од оптуженога изјашњење о делу, за које се окривљује, на по потреби и природи предмета учиниће сужно ислеђење помоћу једног или два вештака.

Ислеђења пак посредством три или више вештака чиниће се само онда, ако је кривица већега рода и предмет је од веће важности.

Сва исказивања оптуженог као и сведока који се по потреби имају код суда заклети, као и само вештачко ислеђење стављаће се на протокол.

Чл. 122. (пређе чл. 124).

На основу извршеног ислеђења од стране Рударског Одељења Министарства Народне Привреде, по саслушању Рударског Одбора, изрећи ће казну по прописима овог закона, у колико то њему спада у надлежност.

Чл. 123. (пређе чл. 125).

Противу решења Министра Народне Привреде може се осуђени жалити Државном Савету.

Чл. 124. (пређе чл. 126.)

Министар Народне Привреде решава и о накнади трошкова, које повластичари рудника имају да накнаде за извиђај по њиховим кривицама.

А ако је кривицом и штета коме учињена, расправа о томе припада у надлежност грађанских судова, по тужби оштећенога

Чл. 125. (пређе чл. 127.)

Трошкови око ислеђивања кривице, подају на осуђењог, а трошкови око приватних расправа и послова плаћају сгране, које су дале повода тој распри.

ГЛАВА VIII.

О казни иступљења закономца рударског.

Чл. 126. (пређе чл. 128.)

Сви дисциплински иступи противу овог законика казниће се новчано од 50—500, динара, у поновљеном случају, т. ј. ако ко буде у току исте године више пута таквих иступних дела учинио, могу казне два пута веће бити од оних које су у истој години изречене због претходне кривице. Но казне не могу у један пут више од 1200. динара износити.

Највише су дисциплинске казне дак одузимање права на даљу радњу, било на време или за свагда у случајима где те казне у овом законнику изложене стоје.

Но, сви преступи и иступи противу личне сигурности и имања, проузроковани неуподребљењем нужне предострожности, казниће се по казненом законнику.

Чл. 127. (пређе чл. 129.)

Ко без одобрења руде и копове истражује, казниће се новчано са 50—500. динара, ко по друпи пут то учини или ко учини под особито отежаним околностима, казна је двогуба.

Чл. 128. (пређе чл. 130.)

Истражиоци, који извађену руду или коп, без одобрења Министра Народне привреде продају, или прерађују (чл. 37.) казниће се с онолико, колико прерађена руда или коп вреди. У поновљеном случају може се одузети право на даље истраживање.

Чл. 129. (пређе чл. 131.)

Ако повластичар пренебрегне да стави нужну објаву у званичним новинама за добивену повластицу на обделавање (чл. 44.) за сједињавање или раздвајање рудних поља (чл. 63. и 64.) и зато пренебрегне Министру Народне Привреде да јави уступање рудника под закуп (чл. 83 Одељак 2.), казниће се новчано од 50—500 динара; у поновљеном случају двогубо.

Чл. 130. (пређе чл. 132.)

Ако повластичар по чл. 59. шуме не премери уредно и по правилима шумарским на сече не подели, не употребљава и не негује, биће кажњен у сваком поједином случају од 50—500 динара, поред накнаде штете, ако какве буде; у поновљеном случају казна ће се удвојити, а може му се и право уживања шуме на време или по околностима и на свагда одузети.

Чл. 131. (пређе чл. 133.)

Ако друштво рударско уговоре и статуте своје не би министру народне привреде на одобрење и потврђење поднело (чл. 69) ако се друштво не би годишње састајало, и о томе претходно не би Министра Народне Привреде известило (чл. 72.) потпада под казну од 50—300 динара; у поновљеном случају казниће се двогубо.

Чл. 132. (пређе чл. 134.)

Ако друштво рударско не испуни услове чл. 70, 71 и 84 казниће се са 50—300 динара; у поновљеном случају казна је двогуба.

Чл. 133. (пређе чл. 135.)

Сваки истражилац, а тако и повластичар који противу чл. 35 и 75 овог закона поступи и неосигурају довољно опасна места, потпадају под казну од 50—500 динара, и у поновљеном случају двогубој казни; а у случају веће опасности, продужене и увеличане нехатости, према приликама може поставити Министар Народне Привреде о трошку рудника лице, које ће радњом руковати за одређено време; или наредити да се рудник затвори, па ако

и то не буде довољно, одузеће се повластица, било за време или за свагда.

Овим се не укида надлежност полицајне и судске власти, да по свом позиву у овим случајима по закону раде.

Казна по одредби овог члана, примењиваће се и на предузимаче каменолома.

Чл. 134. (пређе чл. 136.)

Ако искључиви истражиоци или повластичари раде противу прописа чл. 35, 77, 78, 79 и 80 и радњом престану, а Министру Народне Привреде не јаве и одобрење на ово од њега не добију, потпадају под казну од 50—300 динара; у случају поновљеном, казниће се они са 300—500 динара; а ако и та казна остане без успеха, одузеће им се одобрење или повластица.

Чл. 135. (пређе чл. 137.)

Ко пропусти у означено време план радње, цртеже рудничке (чл. 81.) годишње извешће и статистичка дата (чл. 82.) поднети, потпада под казну од 50—300 динара. Поред казне моћи ће Министар Народне Привреде наредити, да се све то о трошку повластичара изврши.

Чл. 136. (пређе чл. 138.)

Ко пропусти испунити прописе чл. 90. потпада под казну од 50—500 динара; у поновљеном случају казна је двогуба.

Чл. 137. (пређе чл. 139.)

Ко пропусти испунити прописе чл. 91. и ко слабу и недораслу децу на рад у рудницама или на површини земље употребљава, потпада под казну од 50—300 динара.

Чл. 138. (пређе чл. 140.)

Ко поступи противу прописа чл. 92. и ко пропусти са својим персоналџом и радницима бар свака три месеца, а при иступању његовом из службе или рада одмах прорачунати се и наплатити (чл. 97.) или ко пропусти при изласку њиховом отпустну им књижицу издати, или их без такве у рад прими (чл. 100.) и ко пропусти уписну књигу

водити, и ову на захтевање подносити (чл. 99.) потпада под казну од 50—300 динара; у поновљеном случају двогубо.

Чл. 139. (пређе чл. 141.)

Ако повластичар или друштво пропусти испунити прописе о рударско — братинској каси (чл. 101. 103. 104. и 105.) потпадају под казну од 50—500 динара; у поновљеном случају наредиће Министар Народне Превреде да се то ф. трацку, рудника изврши.

Чл. 140. (пређе чл. 142.)

Ко у одређено време не плати регални данак (Чл. 29 и 106) и данак од производа (чл. 107.) да се казни од 50—300 динара. Но ако у току времена од две године после извршења горе поменуте казне, неби ни то помогло, одузеће се повластица. А ко навалице у изводима рачуна о производима, (чл. 210.) покаже мање производа, или неистиниту продају, како би тиме државну касу оштетио, биће кажњен са четири пута онолико, колико је требало да плати; у поновљеном пак случају може Министар Народне Превреде одредити лице, које ће и плати повластичара контролу водити.

Чл. 141. (пређе чл. 143.)

Ако истражилац, повластичар или његов заступник пропусти (чл. 116.) означене опасне случаје одмах јавити рударској, или најближој полициској власти, потпада под казну од 50—500 динара; у поновљеном случају казна ће бити двогуба.

Казне по одредби овог §-а примењиваће се и на предузимаче каменолома.

ГЛАВА XIV.

О престајању, губљењу и напуштању повластице рударске и права истраживања руда и долова.

Чл. 142. (пређе чл. 144.)

Сваки истражилац губи право на даље истраживање; а) кад у почетку дати или доцније продужени рок за истраживање истече;

- б) Кад се сам одрече права на истраживања; и
 в) Кад буде осуђен на губитак права.

Чл. 143. (пређе чл. 145.)

По престанку, напуштању или губитку права на истраживање мора истражилац за време од шест месеци, рачунајући од дана престанка права, сву покварену површину земље, у колико је то могуће, у првобитно стање поставити, и ствари или зграде са земље дићи, иначе после тог рока, припадће ови предмети господару земље, ако их он усхте задржати.

У колико истражилац не би то учинио, а господар земље захте да се површина у првобитно стање доведе па и зграде дигну, Министар Народне Привреде може овластити господара земље, да он сам то учини, ако не би нашао за оправдано како другачије у овој ствари поступити.

Чл. 144. (пређе чл. 146.)

Право повластицара (или друштва) престаје:

- а) кад радњу у року прве године, рачунајући од дана добивене повластице, не отпочне;
 б) кад отпочету радњу обустави, а не би могао доказати да је радњу из узрока, у чл. 79. наведених, зауставити морао;
 в) кад повластици рок истече. (чл. 46).
 г) кад се повластице својевољно одкаже;
 д) кад под стеципште падне, и докаже се ма који од оних узрока, наведених у чл. 150. закона стеципног поступка; и
 ђ) кад по пропису овога закона изгуби повластицу на даље обделавање.

Престанком повластице губи повластицар (или друштво) у свима предреченим случајима без икакве накнаде не само право повластицом добивено на обделавање, но и на цр рудник и на све, што је за опстанак и одржање његово постројено, употребљено или урађено, било то на земљи или под земљом.

Министар Народне Привреде решава коначно о гударским Гласницима

битку права, по саслушању Рударског Одбора. По оваком решењу Министар Народне Привреде у свима случајима, где би се с престанком повластице и разна грађанска потраживања решавати имала, доставља ствар дотичном суду, који ће, ако нужно буде, процену и продају ствари наредити, управљајући се по опредељењима чл. 145. и следећих, као и по прописима законика о поступку судском у грађанским парницама, у колико они нису противни наређењима овога закона.

Против решења Министра Народне Привреде може се поднети жалба Државном Савету и решење Државног Савета по овоме је извршно.

Чл. 145. (пређе чл. 147.)

Процена и продаја рудника не простире се само на дата рудна поља, на утврђене и осигуране руднике, топионице и радионице (чл. 150.) него на све за обделавање нужне зграде, земље, воде, шуме, и постројења, — ако и у колико је повластичар господар истих, — а тако исто и на нужна оруђа, справе и остале имаовине.

Сваки од ових предмета има се проценити, како сам за себе, тако и скупа с рудником, те да се дозна вредност како предмета свакога за себе, тако и у свези с рудником. У осталом и за ове предмете важе правила о експропријацији.

Чл. 146. (пређе чл. 148)

Ако се при одузимању права на обделавање појави сумња, који су предмети нужни за обделавање, и који се као нераздвојни од рудника, и његов опстанак морају узети, Министар Народне Привреде ће пошто вештаци то извиде, то питање решити.

Оставља се на вољу повластичару рудника да остави од имаовине рудничке и више да се заједно с рудником прода.

Чл. 147. (пређе чл. 149.)

Све што руднику припада, и што егзекутивној експропријацији подлежи, мора се без икакве промене или измене до продаје чувати, а за то чување одговара повластичар; но Министар Народне Привреде, ако за сходно

нађе, може се међутим за оно, што би повластичар по овоме закону држави плаћати имао, обезбеђујућим средствима послужити по глави XIV. законика о поступку судском у грађанским парницама.

Чл. 148. (пређе чл. 150.)

По свршеној процени, на захтевање Министра Народне Привреде наредиће надлежни суд продају, која ће се по прописима главе XVIII. општег судског поступка извршити, с објавом да ће се рудник по нужди и испод укупне процене продати, али без пристанка господара не испод процене онога, што се на површини земље налази, и што експропријацији подлежи; као што су: откупљена земљишта, воде, зграде, и т. д. ма да су та добра саставни део рудника; и одредиће рок лицитацији за ствари рударске и фабричке и за права на одржање ових, најмањи од 30 а највећи од 90 дана.

Чл. 149. (пређе чл. 151.)

По свршеној продаји с добивеним новцима учини ће суд распоред по прописима закона стецишног, пошто по чл. 160. овог законика избројана потраживања најпре подмири, остатак издаће се донде бившем повластичару.

Чл. 150. (пређе чл. 152.)

Ако купци не дођу на продају или ако нико не даје ни ону вредност, коју сама земљишта надземна постојења и т. д. као и имовине рудника (чл. 145.) по себи и без спојења с рудником имају, тада ће Министар Народне Привреде по добивеном оваквом извештају прогласити, да је право на обделавање престало и да је повластица изгубљена.

Чл. 151. (пређе ил. 153.)

Тим престанком права и губитком повластице, повластичар губи право на рудник, на дата му у том руднику рудна поља, са свима за опстанак и осигурање рудника подигнутим подземним и надземним грађевинама, биле оне видане или иначе постројене или ма како израђене, а Министар Народне Привреде наредиће, да се све ово у књиге рударске забележи као имање државно, и у исто време

подејствоваће да суд интабуланте извести, да су њихове интабулације на ову имаовину тим избрисане и уништене.

Министар ће Народне Привреде објавити, да је тај рудник слободан и да може други на њега повластицу тражити.

Чл. 152. (пређе чл. 154.)

Но на против све зграде и постројења која се на површини налазе, откупљене земље, воде, шуме и сва остала добра, као прибор, остају сопственост повластичара до ондашњег донде, док се рудник другом не уступи, на по томе остају до овог времена и све на овим добрима постојеће интабулације, као и друга задожна права, ако би каквих било.

Све што би нови предузимач од напред изложених предмета откупити хтео, уступиће му се до процисима експропријације.

Ако се пак не би радња у истом руднику продужила, повластичар ће морати постројења овог рада у туђој, или на туђој земљи подигнута за три године дана оданде дићи ако се он или кредитори његови, на које би прешло право дужничково, у колико се ове имовине тиче, с господарем земље не би друкчије погодили о њиховом даљем оцтанку.

Чл. 153. (пређе чл. 155.)

Чим је повластичару повластица ма из ког од оних у чл. 144. овога законика изложених уврока престала, престају му и права даље водити оне занате и трговине, које је само услед рударске повластице смео упражњавати.

Чл. 154. (пређе чл. 156.)

Ако повластичар изјави, да жели напустити своју повластицу на рудник, то ће на ту изјаву у којој се мора акт повластице приложити, Министар Народне Привреде издати решење, да је повластица уништена, ако на руднику не би било никаквих интабулација.

Чл. 155. (пређе чл. 157.)

Ако је рудник интабулационим путем оптерећен, Министар ће Народне Привреде извести о томе судским

путем повериоце, који могу у течају шесдесет дана, захтевати да се продаја нареди, и ако то учине, суд ће поступити по прописима §§ 145. до 151. овог законика.

Чл. 156. (пређе чл. 158.)

Ако за речено време од шесдесет дана нико од повериоца не затражи екзекутивну продају рудника, или ако се лицитација без успеха држи, (чл. 150,) то ће Министар Народне Привреде пошто о томе од суда буде извештен, сматрати рудник за слободан од сваких терета. Трошкови учинени падају на терет онога, који је лицитацију захтевао.

Кад пак случај наступи, да се рудник дрвине преда, који има право и сопственост овога откупити по процени вештака (чл. 152.) онда ће Министар Народне Привреде и у том случају саопштити ствар суду, који ће процену учинити, па с добивеном сумом сходно прописима закона поступити.

Чл. 157. (пређе чл. 159.)

Пре престанка какве повластице, нареди с Министар Народне Привреде, да се о трошку тадашњег повластичара, и како треба изврши све, што је нужно за јавну сигурност.

Чл. 158. (пређе чл. 160.)

Сви планови радње, белешке мерења и сви цртежи, који се тичу остављеног или ма како изгубљеног рудника, морају се дати Министру Народне Привреде на чување.

ГЛАВА XV.

О залози и осталом праву на руднике и њиховим добрима у случају стечајста

Чл. 159. (пређе чл. 161.)

Производи рудника, подигнуте инсталације, зграде и постројења као и све друго, што се за сопственост повластичара сматра, служи за закону залогу држави за оно, што би по пропису овога закона држава имала наплаћивати.

Но прибор рудника и топионице (чл. 62) као: марве, машине, оруђе, справе, свеколики материјали и друге спреме

за радњу; не могу се узаптити, али у случају стедишта долази и тај прибор у општу стедишну масу.

Чл. 160. (пређе чл. 162.)

У случају стедишта поступиће се, што се тиче расправљања масе презадуженог повластичара или друштва, по правилима општег стедишног поступка пошто се најпре наплате:

1) трошкови, учињени око процене и пописа, и на издржавање и руковање од дана отвореног стедишта;

2) државна потраживања за данак од поља и производа рударских до три године пре дана екаекуције;

3) раденици и званичници рударски за своју заслугу за шест месеци;

4) потраживања рударско братинске касе, ако су за ову од радника улози наплаћивани а непредати, или ако је у истој показан дефицит; и

5) потраживања најдаље за годину дана пре стедишта и за цело време трајања стедишта, док се маса не расправи, која долазе од кирије и уговора за уживање земље воде, шуме и овим подобног, што је за рудник потребно.

После ових друга потраживања ићи ће редом по прописима стедишног поступка.

Чл. 161. (пређе чл. 163.)

Ако би и после отвореног стедишта, радња продужена била, онда ће се сви они, који су ову доцнију радњу потпомагали, првенствено из овога наплатити, а што претече, долази у општу масу.

ГЛАВА XVI

О личним правима рударских раденика

Чл. 162. пређе чл. 164.)

У категорију рударских раденика спадају: надзорници и сви раденици, који су при рударским заводима за сталне уписани и чланом рударско братинске касе постали.

Чл. 163. (пређе чл. 165.)

Законом о устројству војске одређује се, могу ли се а ради одржања рудника, привремено поштедети од вој-

ничких дужности стални рударски радници и настојници, увек и само на молбу повластичара рудника.

Исто тако опредељаваће се финансиским законима у којој ће се мери рударске радње, као и стални рударски радници и настојници моћи ослободити од пореза и приреза државних, окружних, и среских, у колико то овим законом није предвиђено.

ГЛАВА XVII.

Прелазно наређење

Чл. 164.

Све одредбе овим законским изменама и допунама утврђене, важе и за све постојеће руднике и рудишта простог и искључивог истраживања, изузимајући само што је повластицама за сваки рудник другојачије утврђено. Но повластичарима се оставља на вољу, да се и за та другојачија наређења у повластицама у року од три месеца могу изјаснити, да ли се и у том делу прилагођавају новим законским одредбама.

Чл. 165.

Закон овај ступа у живот од дана Краљевог потписа.

Препоручујемо нашим Министрима: Привреде и Унутрашњих Дела, да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају, властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравају.

РУДАРСКИ ЗАКОНИК

ЗА

КРАЉЕВИНУ СРБИЈУ

од 15. априла 1866. године

с изменама и допунама

од 21. јула 1877., од 6. фебруара 1896. и 27. јануара 1900 год.¹⁾**ГЛАВА ПРВА****Управа и надзор над свима рударским радњама.****Члан 1.**

Управу и надзор над свима рударским радњама врши министар народне привреде; он прописује правила за извршење овог закона.

Члан 2.

Ову управу и надзор врши министар народне привреде преко рударског одељења, које је саставни део министарства народне привреде (чл. 2. закона о устројству министарства за народну привреду).

Члан 3.

Рударско одељење састављају начелник, инспектор, секретар, правни референт, потребан број рударских инжењера, геолога, хемичара, писара, који се према потреби, постављају Краљевим указом; даље потребан број практиканата и цртача.

Члан 4.

Рударски инжењери, геолози и хемичари морају имати редовну, факултетску спрему своје струке са положеним, про-

¹⁾ Текст закона од 1866. године штампан је обичним слогом, измене и допуне од 1877. и 1896. год. проређеним слогом, а измене и допуне од 1900. год. курсивом.

писним, редовним испитима. Начелник може бити само рударски инжењер.

Члан 5.

Начелник одељења, инспектор, најмање 3 рударска инжењера, 1 геолог, 1 хемичар, управни референт или секретар рударског одељења састављају Рударски Одбор.

Лични састав овог одбора одрађује министар народне привреде у почетку сваке године. Начелник рударског одељења или његов заменик увек је председник Рударског Одбора.

У изванредним случајима може министар народне привреде позвати у седнице Рударског Одбора и стручна лица ван рударског одељења са саветујућим гласом.

Члан 6.

У рударском одељењу установљава се рударско-геолошки музеј и хемиска лабораторија.

Члан 7.

Краљевим указом на предлог министра народне привреде могу се образovati рударско, засавне управе за експлоатацију појединих рудних камена државна надлежства, и ове управе састављају: управник, потребан број рударских инжењера и административног особља.

Члан 8.

У надлежност рударског одељења спада:

а) да врши све оне послове, који су му овим законом и правилима министровим, као одељењу министарства народне привреде у делокругу рада, стављене;

б) да води бригу о извршењу свију наредба и прописа, које буде издавао, по струци и пословима рударским министар народне привреде на основу овог закона;

в) да води надзор над свима приватним и државним рударским радњама и старца се, да се све врше по одредбама рударског закона.

Члан 9.

У надлежност рада Рударског Одбора спада:

а) да саставља и подноси на одобрење министру на-

родне привреде опште и годишње планове рада по рударској струци, које треба држава да предузима;

б) да саставља и подноси министру народне привреде годишње извештаје о свима радњама рударским, како државних, тако и приватних предузећа, са својим мишљењем о истима, која ће се по потреби и јавности предавати;

в) да оцењује разне рударске извештаје и своје оцене подноси министру народне привреде и

г) да даје своје мишљење по свима питањима, која му буде упутио министар народне привреде.

Члан 10.

Рударске управе имаће дужност, да управљају државним рударским радњама онако, како им буде, по саслушању рударског одбора, министар народне привреде наредио.

Члан 11.

Начелник, инспектор, секретар и писар рударског одељења у положају су истоимених звања у министарству народне привреде. Управници рудника у положају су инспектора, а рударски инжењери, геолог, земичар и правни референт у положају секретара.

Члан 12.

Рударски инжењери и геолог, ма у ком положају били, служе онолико и пензионису се онако, као што је то предвиђено за техничко указно особље грађевинске струке (члан 20. закона о уређењу министарства грађевина).

ГЛАВА ДРУГА

Општа опредељења.

Члан 13.

Рударски законик опредељује правила и услове, под којима је једино дозвољено руде и копове (минерале) истраживати и обделавати.

Члан 14.

Под рудом и копом разумевају се минерали, који, метале садржавају, били метали природно одлучени, суви-

(саморастни, самотворни) или сједињени, као : злато, сребро, никал, бакар, цин, цинк, олово, гвожђе и т. д. у свима својим сједињењима; затим асфалт, графит, стипсе, витриоли, соли, цементне и слане воде, земне смоле, земно уље, *мермер цеметни лапори* и т. д., све сорте мрког и каменог угља, литографско и *воденичко* камење.

Овамо спадају и старе троске и стари топионички остаци.¹⁾

Да ли је што руца и коп, определиће у сумњивом случају *министар народне привреде*.

Члан 15.

Све руде и копови, били они у земљи или на површини јесу добро државно, а не онога чија је земља, и по томе сваки је дужан по пропису овог законика изискати одобрење на истраживање и повластицу на обделавање руда и копова.

Члан 16.

У колико рударски законик не садржава особена одредења, у толико ће се односити и на рударске радње закони : грађански, трговачки и криминални.

Члан 17.

Ко је способан својим имањем управљати, тај може добити одобрење на истраживање и повластицу на обделавање руда и копова.

Члан 18.

Истраживање и обделавање руда и копова од стране правитељства предузета, подлеже овим истим законим правилима.

Члан 19.

Давање одобрења, давање повластица и надзиравање над рударским предузећима, *каменоломима и подземним радовима у отште*, спада у круг министарства народне привреде.

Члан 20.

Рударским законом установљава се за све рударске послове десетична мера метара.

¹⁾ Ова је допуна од 21. јула 1877. године.

ГЛАВА ТРЕЋА

О одобрењу на истраживање руда и копова

Члан 21.

Истраживања руда и копова могу бити двојака: проста и искључива. Прва су она за која се рудни простор само именује, а друга за која се овај ограничава по прописима овога закона.

Члан 22.

Ко жели да добије одобрење за просто право истраживања руда или копова, мора се за ово пријавити писмено министру народне привреде, и тачно назначити атаре селџа или општина, у којима жели предузети истраживања, са назначењем дотичног среза и округа.

Ако је молилац истунио прописе рударског закона за добијање простог права истраживања руда или копова, ово ће му се одмах издати. У противном случају за ово ће му се оставити одређени рок. Ако и у том року не истуни поменуте услове, сматраће се, да је одустао од молбе.

Просто право истраживања руда и копова даје се за једну годину, и то највише на простору трију општина.

Просто право истраживања руда и копова може се пренети и на другу правну личност, која по прописима овог закона може бити прост истражилац руда и копова; оно је и наследно за законите наследнике истражиоцeve, ако ови по закону рударском могу бити истражиоци, и ако у року најдаље од 3 месеца по смрти истражиоца изјаве министарству народне привреде, да се овога примају са свима његовим правима и обавезама.

Каменоломи припадају имаоцу земље. Он их може обделавати или давати под закуп, пошто надлежна полицијска власт, по добивеном мишљењу техничког, стручног лица утврди, да одржање или отварање каменолома на том месту не угрожава околину и у опште личну сигурност и саобраћај. По том се само извештава министар народне привреде, да је каменолом отворен.

Члан 23.

Ко по истеку једне године застражи да му се рок за просто право истраживања продужи, мора за то уз молбу поднети и извештај шта је дотле урадио на истраживању.

На основу поднете молбе и извештаја министар ће о трошку молцоца одредити једног рударског стручњака, да радове истражиоца на лицу места прегледа и оцени: да ли, и на којем простору, треба молцоцу, просто, право, истраживања продужити или не. Према овој оцени и саветовању Рударског Одбора министар ће донети своје решење.

Свако одобрено просто право истраживања руда или копова може се продужавати само за још 2 године. Ако би истражилац и после овога времена захтевао продужење простог права истраживања, мораће се ограничити за искључиво право истраживања руда и копова по прописима овога закона.

Члан 24.

На једном простору може бити само један просто и истражилац руда и копова.

Ако се једног дана пријави више молцоца за просто право истраживања руда и копова за једно исто место, решиће се по чл. 39. овога закона.

Члан 25.

Ко жели да добије искључиво право истраживања руда и копова на неком месту, мора се за то молбом обратити министру народне привреде.

У молби мора молилац изложити:

а, изложити своје име и презиме, занимање и место пребивања, и приложити надлежно пуномоћије, ако се одобрење за другога тражи;

б, тачно назначити окружје, срез, општину, предел и место истраживања;

в, доказати да ли је на томе месту, или у околини коме и какво истраживање већ дато;

г, поднети доказ, да је на томе месту вредно искључиво истраживање предузети, и именовати руду или коп, које и како тражити намерава; и

д, поднети доказ, да је он властан управљати својим имањем.

Ако молилац поднетом молбом није лично потписао рударског закона за добијање искључивог права истраживања руда и копова, позваће се, да у одређеном року исте месту-

ни; ако то не учини, сматраће се, да је од поднете молбе одустао.

Односно преноса искључивог права, као и наследства вреди исто, што је казано за просто право истраживања (чл. 22.).

Члан 26.

Кад се неко пријави са молбом, да добије искључиво право истраживања на месту, на коме је већ другом лицу дато одобрење за просто право истраживања руда и кокова (чл. 22.) и кад министар народне привреде нађе, да му ово гроба издати, то ће му учинити по Пристанку дотичног простог истражиоца, у колико овај својом изјавом од свог простора буде уступио.

Члан 27.

Министар народне привреде моћи ће дати на једном месту једном истом искључивом истражитељу више простора за искључиво истраживање, ако има празни простим истраживањем незаузети места, или ако се прости најближи истражитељи одреку права на ограничење простора у истражујућем се свом месту; а проситељ докаже, да му је више простора нужно.

У свима овим случајима мора проситељ за искључиво истраживање и ситуациони цртеж целог места поднети.

Члан 28.

Простор искључивог права истраживања јесте хоризонтална површина од 500.000 квадр. метара.

Но ако због заузети у суседству простора, не би један простор изнео подпуну количину метара, истражитељ мора и мању количину метара за подпуни простор сматрати.

Границе простора за искључиво истраживање означава истражилац, а ограничење овога врши стручна комисија, коју буде одредио министар народне привреде, у присуству месне полицијске власти и једног полицијског чиновника дотичнога округа. Све трошкове око ограничења простора за искључиво право истраживања сноси истражилац.

Члан 29.

За сваки ограничени простор на искључиво истраживање, плаћаће истражитељ у име регалног данка државној каси годишње, и то у напред, по десет динара, рачунајући од дана, кад је ограничење свршено.

Члан 30.

Одобрење за искључиво истраживање даје министар народне привреде на једну годину дана.

Ко буде искључиво истраживање с подкопом или окном или бушењем одпочео, и годишњим известијем показао, да је истраживање приљезно, правилно и непрекидно упражњавао, *иа представи потребу за продужење искључивог истраживања, министар народне привреде одређиће једног стручњака рударског, да на лицу места, о трошку истражиоца, оцени његове наводе. Према овој оцени и са слушању Рударског Одбора министар ће тражено продужење искључивог права истраживања одобрити или не.*

Члан 31.

Ко добије одобрење на истраживање просто или искључиво, мора се пре сваког рада споразумети са господаром земље о накнади штете, која би се овим истраживањем нанела; а господар земље дужан је истраживање на својој земљи допустити (чл. 49).

Ако се у том не би могло доћи до споразумљења истражитељ обрати ће се министру народне привреде, који ће по чл. 52. и 53. питање ово расправити, а истражитељ неће моћи истраживање на том месту пре одпочети, док по пропису чл. 53. не да потпуно обезбеђење господару земље.

Члан 32.

У зданијама, зградама, кућиштима и кућним плацевима, баштама, воћњацима, виноградима, и тима подобнима, може проситељ тек само онда добити одобрење за истраживање, ако поднесе саизволење господара исти места.

По јавним путевима, црквиштима и гробљу, водоводима и вештачким постројењима, и у опште у простору пе-

десет метара око свију места у овом одсеку именовани, неће се никакво одобрење на истраживање давати.

Члан 33.

Истраживање мора се по правилима рударским упражњавати тако, да се не би опасност људима, ни марви, ни имању проузроковала, нити да се господар земље и без нужде стешњава.

Свака отворена закопина или окна морају ограђена и осигурана бити.

Члан 34.

Ако прости истражитељ противу чл. 33. поступи, и ако годишње известије о радњи својој не поднесе; *министар народне привреде*, према обстојатељству, моћи ће таквом истражитељу дато право одузети и пре истека рока, или продужење рока одказати.

Члан 35.

У сваком за искључиво истраживање ограниченом простору (чл. 28.) дужан је искључиви истражитељ по правилима рударским поред прописа чл. 33. и прописа чл. 77. још у свом поткопу, или окну, или вртлу, и непрекидно сходно чл. 79., 80., 81. и 82. истраживање упражњавати, и годишње известије о успеху радње подносити. Ко противно учини, подпада дисциплинарним казнама, законом овим прописанима.

Члан 36.

Ко једном изгуби право истраживања на основу овог законика, не може га опет на том месту добити у течају једне године, а доцније, ако се нико други не пријави за то место, може му се опет дати.

Члан 37.

Без особитог одобрења *министра народне привреде*, истражитељима није слободно руде и копове обделавати ни, продавати.

По потреби изазиће министар народне привреде једног стручњака на лице места, о трошку истражиоца за оцену:

да ли је дотична руда извађена истражним радом или об-
делавањем.

ГЛАВА ЧЕТВРТА

О повластици на обделавање руда и копова

Члан 38.

Повластица на обделавање руда или копова може се дати:

- а., на копање и вађење;
- б., на испирање и пребирање;
- в., на тошљење и израђивање; и
- г., на једно, двоје, или на све.

Члан 39.

Онај, који пре затражи повластицу за обделавање на означеном месту, тај ће такову пре и добити.

Ако се по случају у један исти дан пријави више проситеља за повластицу на једном истом месту, министар народне привреде узевши у обзир јемства, која проситељ за успех обделавања даје, решиће, по саслушању Рударског Одбора, хоће ли свима, већини или једном и коме од проситеља дати повластицу на обделавање.

Члан 40.

Прозба за ову повластицу, која се има министру народне привреде у дупликату поднети, мора садржавати:

- а., све што је у чл. 25. прописано;
- б., доказе, да на месту, на ком се повластица за обделавање, тражи, није већ другоме дато одобрење за истраживање нити повластица за обделавање;
- в., мора поднети нађену руду или коп са точним описом њиног лежишта, како би се сазнати могло, да ли је колична и каквоћа довољна те да их је вредно обделавати;
- г., доказати, да има сам довољно стручне способности, или да има за тај посао лице, које такве способности притјажава;

д., означити, да ли на траженом месту, или у околини има земље, воде, шуме или каменог угља (ако за овај повластицу не тражи), који се за радњу употребити могу;

е., разложити план целе радње, и изјавити, хоће ли сам или у друштву и с ким и под којим условима радити, као и показати капитал који ће моћи на радњу употребити и примљене обвезности испунити; и

ж., захтевати, да министар народне привреде одреди стручну комисију, која ће о трошку његовом на лицу места све што је нужно, точно испитати, као и стручну комисију, која ће такође о његовом трошку да изврши ограничење терена, на коме повластицу тражи, ако је за то испунио све прописе рударског закона.

Члан 41.

Ако су сви услови у предидућем чл. 40. испуњени, министар ће народне привреде одредити стручну комисију, која ће на лице места изаћи, предмет прозбе точно извидити и о том известије министру народне привреде поднети.

Члан 42.

Комисија ће ова, осим осталог у прозби (чл. 40.) изложеног, нарочито у виду имати:

- а., да ли проситељ захтевану земљу, воду, шуму — заиста и у каквој количини имати мора;
- б., да ли се за исте цели земља, вода и шума, друга, мање употребителна дати може; и
- в., да ли тражену земљу, воду или шуму господар и под каквим условима, уступа.

Све ово цениће комисија према стању рудишта, приликама рударским и капиталу молиоца, те према томе и то: колико рудних поља треба молиоцу дати.

Члан 43.

Ако одређена стручна комисија (по одредби чл. 41. овог закона) на лицу места утврди, да је истражилац истражним радовима доиста нашао повољно рудиште за експлоатацију, министар народне привреде по саслушању Рударског Одбора, а по предходном сазнању Министарског Савета издаће решење истражиоцу, да ће му дати тражену повластицу по прописима овог закона, ако истражилац у одређеном року поднесе ситуациони план рудног простора у дупликату, подељен на онолико рудних поља, колико је стручна комисија

одредила, и министар народне привреде одобрио, да му треба дати, и чим рудни простор ограничи стручна комисија, коју министар буде одредио по прописима овог закона.

Члан 44.

У повластици, која ће се на основу комисионог известија и поднетог цртежа дати, биће означено:

а., име и презиме, занимање и место обитавања обделатеља;

б., каква је повластица дата;

в., број рудни поља са описом руда или копова простор, окружје, срез, општина, место и име предузећа;

г., две сталне тачке, од којих је премерење простора и подељење рудни поља чињено, означене бусолом у правцу и растојању по цртежу ситуационом; и

д., време, на које је повластица дата.

Члан 45.

Рудно поље јест хоризонтална површина у виду правоугаоника од сто хиљада квадратних метара, које хоризонталне стране најмање две стотине, а највише пет стотина метара износити могу, а падне стране безкрајно у дубину иду.

При означавању рудни поља, морају се ова тако полагати, да, колико је могуће, једно до другог леже, те да више њи једну целу фигуру образују; растојање између једне и друге фигуре, ако су рудна поља на више места узета може се поделити међу обделатељима суседни рудни поља.

Више рудни поља, једно до другог састављени, сачињавају простор рудни.

Фигуре старих тросквишта и топионичких остатака не морају бити везане (састављене) једна с другом, па да сачињавају рудно поља једне повластице; но ако су оне у непосредној близини, онда се сматрају као састављена рудна поља и припадају једној повластици.

Члан 46.

Повластица за обделавање руда и копова даје се на педесет година, рачунајући од дана кад је министар народне привреде повластицу подписао,

Министар народне привреде, по саслушању Рударског Одбора, а по одобрењу Министарског Савета, може државне руднике и рудништа дати под закупу за обделовање на уговором одређени број година. Уговорима о закупу служиће за основицу односно рада — експлоатације — прописи овог закона.

Члан 47.

Ко руде и копове, као повластичар на извесном руднику за 15 година правилно обделава и своје обавезе тачно по овом закону испуњава, по оцени министра народне привреде, решењем Министарског Савета добиће право господарства на рудник, ако ово затражи.

Господар рудника плаћа све регалне данке држави по овом закону.

Члан 48.

Онај, који по предидућем чл. 47. не добије право господарства над рудником, а желео би и даље, пошто рок у чл. 46. прописани протече, на истоме месту обделавати, мора се тога ради десет година пре него је рок истекао, обратити с прозбом министру народне привреде. Иначе првенство права на то исто место опредељава министар народне привреде.

ГЛАВА ПЕТА

О одношајима између рударски предузимача и господара земље, воде и шума, о уступању ови и о накнадама

Члан 49.

Земљу, која је нуждна за обделовање руда и копова, дужан је господар исте за пристојну накнаду уступити на употреблење.

Члан 50.

Обделатељ руда и копова само онда, ако је осведочено, да ће моћи постојано обделовање продужити, има право захтевати, да му господар земљу у сопственост на обделовање за накнаду уступи.

Исто тако има право и господар земље захтевати, да му се сва земља одкупи, ако је она тиме тако раскомадана, да се остатком не може користно служити.

Члан 51.

У оним местима (чл. 32.), где није слободно истраживање руда и копова предузимати без одобрења господара земље, моћи ће обделатељ захтевати, да му се дозволи водоводе испод земље провести, и то само у случају, ако би посве немогуће било то учинити другим путем, или би се могло, али с особито великим трошком.

Но и такви водоводи морају се тако утврдити, да не буду ни мало опасни, а да буду дуготрајући; обделатељ и у овом случају остаје одговоран за сваку штету, која би се коме водоводом догодила.

Члан 52.

Ако се дотична лица с господаром земље не би могла сложити о уступу на употреблење (чл. 49.) или у сопственост (чл. 50), онда ће *министар народне привреде*, поступивши и овде, као што је прописано у чл. 41. и 42., ово коначно расправити.

Члан 53.

Ако се пак иста лица о цени закупа или одкупа не би могла угодити, онда ће на захтевање буди које стране *министар народне привреде* поступити по прописима закона о експропријацији постојећег.

Члан 54.

Примеравање и обележење руднички граница за искључиво истраживање (чл. 28.) или обделавање (чл. 43.) на површини земље, дужан је сваки господар земље дозволити, но истражитељ или обделатељ мора му дати сразмерну накнаду за штете, ако тим какве буде (чл. 53.).

Члан 55.

Воде, које би биле нуждне за обделавање, мора господар њихов као и обделатељи један другом уступити, у колико то полицајним наредбама, јавноме реду или користима обште народне привреде не би било противно.

Извиђење тога бива по прописима за земље (чл. 52.), а што се накнаде за то тиче, по прописима, по којима се опредељује цена за земљу (чл. 53.).

Члан 56.

Ако је рудни простор на земљи правитељственој или државној, обделатељ има право да располаже, како њеним природним силама тако и плодовима, као : водопадима, рекама, травом, жиром, воћем и т. д., но то у колико не би задобивеним правима приватни лица или општим законим прописима противно било; за подизање пак зданија и зграда мора обделатељ увек имати предходно дозволење од *министра народне привреде*.

Члан 57.

Ако је на рудном простору, био он на земљи правитељственој или државној, или земљи која припада приватном лицу, постојало већ обделавање руда или копова, па би се на истом налазило зданија и зграда за рудничке цели потребни, а нови обделатељ с господаром ови о цени за одкуп или закуп не би се погодити могао, поступиће се по прописима, како се цена опредељује за земљу (чл. 52. и 53). Зграде и зданија на правитељственој или државној земљи без одобрења *министра народне привреде* подигнута, не мора нови обделатељ на себе примити.

Члан 58.

Ако се у рудном простору налази правитељствене или државне шуме, оне се уступају на употребљење према потреби обделатељу без икакве накнаде за чисто рудничке цели под условом, да уступљену му шуму он о свом трошку премери, цртеж начини и шуму на сече подели, па да тако поделену шуму строго по правилима за подизање шума употребљава, *подиже и негује, као што ће се поступати са шумама вршити у опште по закону о шумама.*

У колико ће се и под којим условима дрва из ови шума смети употребити и за ванрудничке цели, зависиће од нарочитог решења *министра народне привреде*.

Но правитељство задржава право, да може у уступљеним обделатељу шумама потребну гору бесплатно сећи за своју или опште народну потребу.

Члан 59.

Ако не би на истом рудном простору дозвољено или никако правитељствене или државне шуме било, а у око-

лини истог простора би се такове налазило, онда ће *министар народне привреде* према потреби рудника одредити потребан простор ове шуме, коју ће обделатељ под условима, у предидућем члану изложеним употребљавати.

Члан 60.

Ако на уступљеном рудном простору и у околини не би било ни правитељствени ни државни шума, него би се могле употребити шуме манастирске или општинске, *министар народне привреде* може према потреби манастирској или општинској одредити обделатељу количину дрва, коју он у истој шуми сме да сече, под условом, да он за то по процени вештака (чл. 52 и 53) господару шуме накнаду даје.

Члан 61.

У колико би потребно било обделатељу из шуме приватни лица дрва узимати, зависиће јединствено од њине међусобне погодбе.

ГЛАВА ШЕСТА

О правима рударски предузимача и о рударским друштвима

Члан 62.

Ко по чл. 47. не добије право господарства над рудником сматра се само као закупац (чл. 677. и остали законика грађанског) рудника (чл. 46), и он ће моћи ово право на другога пренети само у толико, уколико то одобривши *министар народне привреде*.

Члан 63.

Рудна поља, копаоници и топионице и за њи заузете земље, шуме, воде, зданија и зграде подземне и на површини земље, за рударске цјељи одређене, сачињавају непокретно имање рудника и морају се у рударске књиге завести.

Чим једно или друго зданије не буде на рударске цјељи употребљавано, има се то у рударским књигама исправити.

Члан 64.

Као прибор и покретно имаће рудника каквог сматра се: марва, машине, оруђе, грађа, справе, помоћни свеколики материјали и друге сиреме за радњу.

Члан 65.

Одвојено дата, рудна поља или простори, припадали они једном или више обделатеља, могу се уједно саставити по молби дотични обделатеља:

а., ако непосредно једно до другог леже;
 б., ако се копаоници и топионице сјединењем про-
 битачније могу обделавати; и
 в., ако и у колико одобри *министар народне привреде*.

У молби за сјединење морају се поднети ситуациони цртежи рудника, који се сјединити имају, повластице и план целе радње као и извод терета из интабулациони књига, ако би на њима интабулација било.

Члан 66.

Исто тако и тим путем могу се сједињени копаоници и топионице (чл. 65) раздвојити, но у једном и у другом случају има се *министру народне привреде* јавити, да би се по одобрењу у књигама рударским то завести и исправити могло.

Члан 67.

Повластицом добија обделатељ искључиво право не само на означене руде и копове, но и на остале, које би у датом му времену и простору пронашао.

Члан 68.

Повластицом обделатељ добија право:
 а., да своје копаонике у свом простору развија, од колоне, закопине, подкопе и окна отвара;
 б., да топионице, самокове, зданија и зграде за радњу и за персонал свој подиже;
 в., да подземне зграде и сваког рода машине и справе за олакшицу радње постројава;

г., да прави водоводе и јазове, путове и железнице на терену своје повластице и ван ове у колико то буду захтевале рударске потребе, мостове, сместишта за измет руда и копова и места за жежење угљена.

д., да упражњава у својим радионицама занате нуждне за рударску радњу;

е., да подиже магацине, баракe и гостионице искључиво за снабдевање свог персонала и раденика раном и осталим потребама, без да при продаји ови предмета раденицима и персоналу сме рачунати за себе занатску добит; и

ж., да одкаже радњу у оним рудним пољима, која су исцрпена, или која су се показала непотребна руднику, и онда тим губи искључиво право на иста поља, као што му пада и дужност на та поља, даље регални данак плаћати.

Члан 69.

За извоз своји рударски производа, били они још у виду сирове руде или копа, или ма у ком виду израђени, као и за увоз машина, оруђа, грађе и помоћног свеколиког материјала, које обделатељ или искључиви истражилац за своју рудничку радњу потребује, неће он плаћати ни извозну ни увозну ђумручину.

У погледу свију ових и других олакшица, поступаће се на царинарницама по одредбама закона о потпомагању домаће радиности (индустрије).

Члан 70.

Право на обделовање руда и копова могу поједина лица или више њи у дружини добити.

Члан 71.

Уговори и статуту друштва, као и преиначење ови, морају се свагда министру народне привреде поднети на одобрење и на завођење у књиге рударске, и она писмена тек ће важити од дана овог одобрења.

Члан 72.

Друштво рударско мора имати своје име и свог управитеља целе радње, потребне заступнике и пуномоћнике а тако исто и стручне предстојнике поједини стручни радња.

Члан 73.

Уговори и пуномоћија како управитеља тако и остали органа друштва, у којима се сва овима дата права и наложене дужности изложити имају, као и измене у овима доцније учињене, мора друштво подносити *министру народне привреде* на одобрење.

Ова одобрена писмена мора друштво и путем званичних новина обзнанити.

Члан 74.

Друштво се мора сваке године један пут у скуп састављати. Место састанка одређује само друштво или управитељ.

О овоме мора се предходно извести и *министар народне привреде*, како би и он свога комисара у скуп послати могао.

Члан 75.

Прописи трговачког законика односе се и на ова рударска друштва, нарочито о књиговодству, у колико није што особито предстојећим закоником наређено.

ГЛАВА СЕДМА**О дужностима рударски предузимача**

Члан 76.

Сваки истражитељ и сваки обделатељ обвезан је у радњи својој:

а., старати се о свакој могућој сигурности за лица и имања; и

б., радњу своју по прописима овог законика одпочети и непрекидно водити.

Члан 77.

Нарочито истражитељи и обделатељи дужни су ради безбедности (чл. 76., точка а) строго на то бдити:

а., да су сви отвори површни (закопине и окна) ограђени и осигурани, да не би људи и животиња у њи упадали;

б., да су копаоници сваког рода подупирањем или подзиђивањем осигурани од сурвања;

в., да се тавани у окнима дубљим од двадесет метара сходно оплате, лествице и у обште све справе за извлачење и спуштање осигурају, и да се сваки дан ове прегледају;

г., да се особито обрати пажња на запаљиве материје и набаве средства за брзо гашења;

д., да се предострожно пази да буде промаје ваздуха у копаонцима; и

е., да се употребљавају сходне лампе у копаонцима где би запаљивог гаса било.

Члан 78.

Министром народне привреде постављена надлежна власт, чим опази или дозна, да је нешто у каквом руднику противу прописа сигурности учињено, или пропуштено да се учини, дужна је сама непосредно, или и средством вештака одредити начин, како ће се неуредности одклонити, назначивши рок за то; а у случају, који одлагања не трпи, власт ће и сама наредити извршење о трошку обделатеља.

Члан 79.

За непрекидни рад (чл. 76. точка б) у простору искључивог истраживања (чл. 28) или обделавања (чл. 45.) мора се сваког радног дана употребити толико радника (рачунајућа надницу осам до дванаест сати) колико изискује потреба места и целј рада.

Најмањи број надница дневни опредељава *министар народне привреде* по саслушању истражитеља или обделатеља према поднетом годишњем плану радње (чл. 83).

Осим тога мора се сваки главни подкоп или окно увек тако обдржавати, да се кроз њега безопасно може пролазити. Одкопавање пак мора се тако вршити, да даље откривање руде не буде без нужде отештано. Као противзаконо отештање сматраће се и онај случај, кад истражитељ, обделатељ или ма ко с његовим знањем хотимиче затрпа и прекрије место какво, да други не може руду наћи.

Члан 80.

Ако се прописана непрекидна радња (чл. 79) у датом рудном простору не може одржати, и обделатељ докаже, да је та немогућност настала због спољашњи препрека, као н. п. због обште сметње у трговачком обрту нарочито због рђаве проодње производа, због политичне сметње или рата у околини предузећа, или обште глади, или због подземни препрека у самом раду, као: непредвиди-мог сурвања, навале воде и т. д., добиће он од *министра народне привреде* допуштење, да може радњу обуставити за неко опредељено време, које се по околностима и продужавати може.

Продужење обуставе преко једне године дана може само по точном комисионом извиђењу (чл. 78.) *министар народне привреде* дозволити. Но и кад се обустава радње допусти, обвезан је обделатељ рудник у добром и употребљивом стању (чл. 77.) обдржавати.

Члан 81.

Догађаји, који радњу копаоника ма и за кратко време немогућном чине, морају се за петнаест дана *министру народне привреде* доставити, и он ће или истраживање (чл. 78.) на лицу места наредити или истражитељу или обделатељу наложити, да од времена на време о успеху за продужење рада известије подноси.

Члан 82.

Нађе ли *министар народне привреде*, да су прописана непрекидна радња (чл. 79.), или припреме за продужење рада (чл. 80.), недостаточне или невероватне или непоуздане, или ако се суседи буду жалили, да им се тиме препреке или штета причињава, он ће посредством вештака (чл. 78.) предмет извидити, и по томе управу и величину рада прописати, по којој се истражитељ и обделатељ морају управљати. Ко по тому не поступи, казниће се по чл. 136.

Члан 83.

Сваки обделатељ обвезан је годишњи план своје радње бар месец дана пре истека године *министру наро-*

дне привреде подносити на увиђај и одобрење, о томе цртеж сачинити и на истом сва окна и подкопе са крацима назначити тако, да се свака даља подземна радња видити може.

Министар народне привреде има право и преко године ове цртеже прегледати, копирати и њима се ползовати.

Члан 84.

Сваки искључиви истражитељ и сваки обделатељ дужан је министру народне привреде доставити од целокупне радње своје годишње известије, у коме ће сва послена одношења разложити; к томе назначити број и својства своји раденика, њихови фамилија и остала послена одношења, нужна за статистичне податке.

Годишње известије заједно са цртежом (чл. 83.) мора се најдаље по истеку рачунске године за три месеца министру народне привреде подносити.

Члан 85.

Сваки искључиви истражитељ и обделатељ одговоран је министру народне привреде за неизвршење прописа рударског законика.

Обделатељ је и онда одговоран, кад свој рудник другоме под закуп уступи, али му у том случају припада накнада по грађанском законикау од закупца.

Члан 86.

Сваки обделатељ, који у окружју, где се рудник налази, не станује, дужан је имати у истом окружју свога пуномоћника, који ће обделатеља представљати и за њега одговарати.

Овај исти пропис односи се и на друштва, који представник не обитава у том окружију.

Члан 87.

Ако обделатељ умре или под стедиште падне, или под старатељство дође, то ће надлежни суд о томе министру народне привреде извести и јавити му, ко је постављен за старатеља рудника.

ГЛАВА ОСМА

О међусобном одношају рударски предузимача

Члан 88.

Сваки обделатељ, чим дозна за какви несрећни случај у суседном предузећу, дужан му је у помоћ притећи са свима својим радним силама, које му на расположењу стоје, у колико тиме не би његов рудник штету трпио, за што ће сразмерну накнаду добити.

Члан 89.

Исто тако обвезан је сваки оделатељ за пристојну накнаду, у колико то не би његовом руднику на штету било, по нужди дозволити.

а, суседном обделатељу, да се послужи његовим подкопима, окнима, машинама за вађење руде, воде и промају ваздуха и гашење пожара, путевима и т. п.; и

б., да се кроз његов рудни простор помоћни подкоп или окно или одушка за промају ваздуха отвори, и преко нужни путови и водоводи на површју проведу.

Руде или копови, у помоћним подкопима или окнима извађени, принадлеже ономе чији је простор, и морају му се по накнади трошкова, око вађења учињени уступити, ако ји он устражи.

Члан 90.

Ако се дотични обделатељи не би споразумети могли, да ли је у горе поменути приликама (чл. 88. и 89.) случај нужде *министар* ће *народне привреде* посредством стручне комисије (чу. 52.) то решити. Што *министар народне привреде* реши, то је коначно.

Министар ће *народне привреде* у исто време, ако се дотичне стране не би могле за накнаду споразумети, наредити, да се накнада определи преко вештака прописаним начином одређени (чл. 53).

Незадовољна страна с ценом, коју вештаци одределе, може се надлежном суду обратити, и тражити, да се питање о количини цене пресуди (чл. 53).

Члан 91.

За штету, која се учини предузећу извршењем ове службености (чл. 88. и 89.), одговара обделатељ, коме је службеност дата.

Члан 92.

Ако се подземним копаоницима суседни копаоници сукобе, дужни су суседи посредством рударског индминистрацијера означити себи границе и ове се држати.

Не сложе ли се обделатељи у томе, *министар народне привреде* одредиће рударског индминистрацијера да границе определи, и о томе ће једног и другог обделатеља у знање поставити.

До овог опредељења морају обе стране радњу у сукобним копаоницама зауставити; али ове такође држати отворене, да се кроз њи пролазити може.

ГЛАВА ДЕВЕТА

О одношају рударски предузимача према њиовим званичницима и радницима

Члан 93

О службеним одношајима надзиратеља и радника при сваком руднику мора се прописати ред, који ће се *министру народне привреде* на преглед и одобрење поднети по одобрењу овом у заведењу обзнанити, и у радионици испуњавања ради држати.

Тај ред садржаваће нарочито :

а., списак надзиратеља и радника по класама, њиове послове, употребљавање на рударски рад жена и деце с призрењем на дечју дораслост и време одређено законом за обучавање;

б., одношаје између надзиратеља и радника;

в., време и трајање рада;

г., обхођење у раду и изван рада.

д., опредељење плаћања;

е., накнаде у случајима болести и онесређења;

ж., казни, биле оне новчане или рад без плате; и

з., случаје, кад одношаји службе престају.

Члан 94.

Уколико уговором или распоредом рада није условљено, могу званичници и надзиратељи само после тромесечног, а радници после петнаестодневног одказа рад оставити или из рада отпуштени бити.

Члан 95.

Званичници, надзиратељи и радници учинивши се повиним преступљења по закону кривичном, могу одма из службе отпуштени бити, ма да у службеном уговору какво друго наређење о томе постоји.

Члан 96.

Исто тако могу се одпустити без одказа и они, који су се показали неверни, који нису прилежни и који су рђавог понашања према старијима; даље који са својом дужином не слажући се споредни посао воде, или се оним што су у својој служби дознали и искусили, на штету свог господара службе.

Члан 97.

Договарање рударски радника у тој цјели, да се противљењем у раду и дужности, или употребљавањем други средства изнуди повишица плате, или други услови рада, казниће се по казнителном законнику чл. 382. точки 1.

Члан 98.

Без одказа могу из службе изаћи радници и надзиратељи због злостављања; званичници због понижења; даље због неиздавања уговореног продовољства, точног и на време неисплаћивања наднице и плате; и у обште због неизвршења други точка уговора могу радници, надзиратељи и званичници службу оставити, само кад просто то господару јаве.

Члан 99.

Сваки истражитељ и обделатељ дужан је са својим персоналом и радницима бар свака три месеца, а при иступању из службе или рада одма прорачунати се и плату

им издати. Зато, што се раденик код истражитеља или обделатеља задужио, не може се раднику иступање из рада закратити.

Члан 100.

На заслугу раденика и настојника, који под платом месечном или годишњом служе, не може се више него на четвртину заслуге запт ставити; на заслугу пак они раденика, који као надничари раде, не може се никаква забрана ставити.

Члан 101.

При сваком руднику има се о радницима и надзиратељима уписна књига водити. Ова се мора на захтевање и рударској и полицајној власти подносити.

Члан 102.

Сваком раднику или надзиратељу мора се при изласку дати одпусна књижица, у којој ће му се означити категорија, у коју спада, време, за које је у братинску касу улагао и којој братинској каси принадлежао, и дан ступања и изласка из рада.

Рударски радници и надзиратељи без одпусне књижице не смеју се у рад примати ни из рада отпуштати.

ГЛАВА ДЕСЕТА

О рударско-братинској каси

Члан 103.

За потпомагање рударских надзорника и раденика, њихових удовица и непунолетне деце образују се рударско-братинске касе и то:

I. Рударско-братинска каса свију рударских надзорника и радника у Србији за инвалидску помоћ и пензије; и

II. Рударско-братинска каса при сваком руднику или више спојених по одобрењу министра народне привреде за помоћ у случају болести и смрти.

Рударско-братинска каса ослобођава се свију државних и општинских терета.

Члан 104.

Сваки стални рударски надзиратељ и раденик, примљен у рудник као члан, и сваки обделатељ као основатељ морају у братинску касу улагати одређене прилоге:

Рударски надзорници и радници улажу од своје зараде 3% за рударско-братинску касу инвалидску и за пензију; а 2% за рударско-братинску касу за помоћ у случају болести и смрти.

Господари, повластичари или закућници рудника додаваће још 50% од целокупног улога својих рударских надзорника и раденика од које суме 30% иде у рударско-братинску касу за инвалиде и пензије, а 20% у рударско-братинску касу у случају болести и смрти.

У рударско-братинску касу за инвалидску помоћ и пензије има се унети $\frac{3}{4}$ садањег капитала свију рударско-братинских каса, а $\frac{1}{4}$ оставити сваком руднику за рударско-братинску касу за случај болести и смрти.

У рударско-братинску касу за инвалидску помоћ и пензије, имају се уносити, поред одређеног улога још и све казне прописане и изречене по овом закону и правилима за обделаоце; а све новчане казне изречене од стране обделаоца над њиховим раденицима и надзорницима уносе се у рударско-братинску касу за помоћ у случају болести и смрти.

У току 1900. године имају се по пропису овог закона и правила, која буде министар народне привреде прописао, образовати рударско-братинске касе ва све руднике у Србији. У именутиим правилима биће предвиђено, како ће се и где депоновати капитал братинске касе и ко ће њима руковати.

Члан 105.

За сваку братинску касу за помоћ у случају болести и смрти морају обделатељ или управитељ предузећа са садејством одбора, који ће раденици саставити, статуте начинити и министру народне привреде на одобрење поднети

Члан 106.

Ови статути морају садржавати:

а., услове за улог у братинску касу, установљење књига за уписивање уложника и улога, као и начин, како ће се те књиге у добром стању и поретку држати;

- б., начин наплаћивања;
- в., правила, по којима ће се подпомагања из братинске касе чинити;
- г., услове под којима се добија и губи право на подпомагање из братинске касе;
- д., начин осигурања и управе капитала братинске касе, јемство за исту, испитивање и одобравање рачуна;
- е., уплив, који уложник може на то имати;
- ж., међусобни одношај више рударско-братинска каса, које су сједињене; и
- з., располагање с капиталом у случају престанка рудника, за који је братинска каса основана.

Члан 107.

Сваки повластичар или закупач обвезан је, да одмах при отпочињању свога рада на руднику по пропису овога закона образује рударско-братинске касе, а ако стање ових каса, у почетку радње, не би било довољно, да даје потребну помоћ за лечење и издржавање оболелим радницима, дужан је повластичар — односно закупач, да то сам чини у колико је то предвиђено правилима братинске касе.

ГЛАВА ЈЕДНАЕСТА

О плаћању рударских такса

Члан 108.

За свако дато рудно поље (чл. 45) плаћаће обделатељ државној каси као регални данак по 12 динара у напред годишње и то свагда у почетку рачунске године, радило се на њему или не радило, било користи или не.

Члан 109.

Осим плаћања у чл. 108. изложеног, плаћаће обделатељ још један по сто од вредности продати или без продаје ма како употребљених производа, били они у сировом стању т. ј. у стању, у ком се производи зову руда или коп, или били они у израђеном стању н. пр. претопљеном, кованом, или ма како прерађеном.

Цена продаје разуме се свагда цена на месту произвођења, дакле у руднику; но ако би се производи из копаоника, топионице или радионице даље куд носили, па тамо продавали, тад се имају од цене продаје одбити превозни трошкови, и остатак ће се сматрати као горе речена цена продаје.

За прерађивање старих згура и топионичких остатака оставља се министру народне привреде да повластицом уговори, колико ће обделалац згура плаћати било на вредност саме згуре било на вредност продукта, који се добили буду*).

Члан 110.

Обделатељ плаћаће такође законима обштим прописане данке и прирезе у оној општини, којој рудник припада.

Члан 111.

У случају, кад радња у руднику у првом развоју свом не може због важни узрока никакву асну давати, или ако се у радњи доцније појаве такве сметње, да радња не може никакве асне имати, онда се може, пошто се о томе посредством вештачке комисије уверење прибави, по одобрењу министра народне привреде обделатељ предпоменутог плаћања, (чл. 109), за извесно време од части или свим ослободити.

Члан 112.

Да би се ово плаћање (чл. 109) уредно извршити могло, обделатељ ће дужан бити министру народне привреде од целокупне радње своје поднети точан извод рачуна из књига своји, у коме ће изложити каквоћу и количину извађене руде или копа, од ови израђене производе, затим количину и цену продате руде, копа или производа и то, да ли је у земљи или изван границе коме продато и на коме је месту извезено, као и количину заоставшег; к томе, количину употребљеног горива и осталог материјала у радњи својој,

*). Ова је допуна од 21. јула 1877. године.

Извод рачуна, заједно с припадајућим исплатама, поднеће се *министру народне привреде* с годишњим известијем (чл. 84.).

Члан 113.

За испитивање и уверење о тачности извода има право *министар народне привреде* захтевати од дотичног обделатеља објаснења, а по потреби наредити и само прегледање књига.

Члан 114.

Ако је од горе поменути исплата више урачунато и наплаћено, обделатељ може у течају године од поднети рачуна с доказима захтевати, да му се вишак врати, као што и *правитељство* има право, за случај, ако је мање наплатило, него што му припада, овај ненаплатени остатак накнадно тражити.

ГЛАВА ДВАНАЕСТА

О надзорној власти, као и о ислеђењу и суђењу дисциплинарних иступљења

Члан 115.

Министар народне привреде има настојавати, да се дужности, које су рударским истражитељима и обделатељима овим закоником прописане, точно извршавају, и он ће у сваком случају дејствовати, где се потреба покаже, за одржање и унапређење рударски предузећа, а особито стараће се за јавну сигурност.

Све, што се на то односи, има се званичним начином упражњавати.

Члан 116.

Министар ће *народне привреде* посредством вештака:

- а., све копаонике, топионице и остале радионице од времена до времена проматрати и о њиовом се стању уверавати;

- б., одређивати комисара, који ће сваку радњу прегледати; таквом комисару дозвољено је у планове радње

и пртеже (чл. 84) и књиге рачунске (чл. 112) рудника за-
гледати, и о томе *министра народне привреде* извештавати,
али он је обвезан сваку и најнезнатнију тајну радње чувати;

в., чинити сва расположења, која су нужна, да се
закони прописи точно извршују;

г., за случај опасни догађаја, који би се распрос-
трети и тиме у руднику у обште зле последице принети
могли, власт ће рударска, била позвана од кога или непо-
звана, настати, да се за одклонење све могуће учини; но
тим не допушта се власти ни комисару, да се мешају у
чисто манипулационе и економне послове рудника.

Члан 117.

Догоди ли се при руднику случај, који прети сигур-
ности личној или сигурности имања, водни извора, шума,
зданија или други зграда, *министар* ће *народне привреде*
и средством надлежне полицајне власти предузети нужна
расположења за предупређење (чл. 78).

Члан 118.

Сваки истражитељ, обделатељ или њиов заступник,
дужан је догађаје овог рода (чл. 117) одма јавити најбли-
жој рударској или полицајној власти.

Члан 119.

Министар народне привреде има право производе до-
маћи рудника за правитељствену потребу куповати по цени,
која ће се одређивати узајмним споразумљењем с дотич-
ним обделатељем.

*У случају неспоразума важиће цене признатих метал-
них — берзанских пијаца у Европи, по одбитку свију трош-
кова преносни до узете пијаце за продају.*

Ако би каква места, која исте руде и копове про-
изводе, ближе лежала, онда ће се при одређивању цене у
рачун узети и средње цене ови места с изоставом из ра-
чуна они прво поменути пијаца по реду њиове веће уда-
љености.

Члан 120.

Министар народне привреде прописаше правила и формуларе за поднашање:

а., цртежа ситуациони и копаонички, известија годишњи о радњи;

б., извода рачунски о производима продатим и заоставшим; и

в., *Министар народне привреде* прописаше формуларе за вођење књига код свију рударских предузећа. Ове ће књиге министар и потврђивати.

Члан 121.

Код министарства народне привреде водиће се особене књиге, у којима ће се заводити;

а., свако одобрење за истраживање, свако овлашћење за обделавање, преиначење, продужење и одузимање ови;

б., свако одобрење и овлашћење заводиће се у целом свом садржају и према предмету остављаће се један или више отворени листова за преиначења, продужења и одузимања;

в., ове рударске књиге министарства стајаће сваком отворене на увиђење и копирање с тим, да се за сваку копију и потврђење плати прописана такса; и

г., водиће се дневник о приходима регалних данака, о приходима и расходима свију рудника — приватних и државних, као и о свима казнама, изреченим по прописима овог закона.

Члан 122.

Ислеђење дисциплинарних рударских истица и изрицање казне по истима врши министар народне привреде. Против решења министра народне привреде осуђени може се у законом року жалити Државном Савету и решење Државног Савета извршно је.

Но ако је кажњиво дело такве природе, да потпада под закон кривични, онда ће се извиђај и суђење дела упуштити на даљи поступак полициској власти, која је и по својој дужности дужна да чини потребне кораке по оваким делима.

Члан 123.

Министар народне привреде, чим му случај рударског иступљења до знања, дошао буде изискаће од обвиненог изјаснење о делу, за које се окривљује, а по потреби и природи предмета учиниће нужно извиђење посредством једног или два вештака

Издоговање пак посредством три или више вештака чиниће се само онда, ако је кривица већега рода, и предмет је од веће важности.

Сва исказивања обвиненог као и сведока, који се по потреби имају код суда заклетн, као и само вештачко извиђење стављаће се на протокол.

Члан 124.

На основу извршеног ислеђења од стране рударског одељења министар народне привреде, по саслушању Рударског Одбора, изрећи ће казну по прописима овог закона, у колико то њему спада у надлежност.

Члан 125.

Противу решења министра народне привреде може се оубени жалити Државном Савету.

Члан 126.

Министар народне привреде решава и о накнади трошкова, које обделаоци рудника имају да накнаде за извиђај по њиховим кривицама.

А ако је кривицом и штета коме учињена, расправа о томе припада у надлежност грађанских судова, по тужби оштећенога.

Члан 127.

Трошкови око ислеђивања кривице падају на осуђеног, а трошкове око приватни расправа и послова плаћају стране, које су дале повода тој распри.

ГЛАВА ТРИНАЕСТА

О казни иступљења законика рударског

Члан 128.

Сва дисциплинарна иступљења против овог законика казниће се новчано од 50 до 500 динара, у повтореном случају, т. ј. ако би се ко у течају исте године више пута повиним такови иступљења учинио, могу казни двојином веће бити по оне у истој години због предходеће кривице изречене; не могу пак никако у једанпут више од 1200 динара износити.

Највише дисциплинарне су казни пак одузетак права на даљу радњу, било на време или за свагда, у случајима где те казни у овом закону изложене стоје.

Но сва преступљења и иступљења противу личне сигурности и имања, проузрокована неупотребљеном нужне предострожности казниће се по казнителном закону.

Члан 129.

Ко без одобрења руде и копове истражује, казниће се новчано 50—500 динара; ко по други пут то учини или ко учини под особито отештавајућим околностима, казни је двоуба.

Члан 130.

Истражитељи, који извађену руду или коп без одобрења министра народне привреде продају, или прерађују (чл. 37) казниће се с онолико, колико прерађена руда или коп вреди. У повтореном случају може се одузети право на даље истраживање.

Члан 131.

Ако обделатељ пренебрегне да стави нужну објаву у званичним новинама за добивену повластицу на обделавање (чл. 44), за сједињавање или раздвајање рудни поља (чл. 65 и 66), и ако пренебрегне министру народне привреде да јави уступање рудника под закуп (чл. 85, одељак 2), казниће се новчано од 50—300 динара; у повтореном случају двоубо.

Члан 132.

Ако обделатељ по чл. 58. шуме не премери уредно и по правилима шумарским на сече не подели, не употребљава и не негује, биће казњен у сваком поједином случају од 50—500 динара, поред накнаде штете, ако какве буде; у повтореном случају казни ће се удвајати, а може му се и право уживања шуме на време или по околностима и на свагда одузети.

Члан 133.

Ако друштво рударско уговоре и статуте своје не би министру народне привреде на одобрење и потврђење поднело (чл. 71), ако се друштво не би годишње састајало, и о томе предходно не би министра народне привреде пзвестило (чл. 74), подпада под казну од 50—300 динара; у повтореном случају казниће се двогубо.

Члан 134.

Ако друштво рударско не испуни услове чл. 72., 73. и 86., казниће се са 50—300 динара; у повтореном случају казни је двогуба.

Члан 135.

Сваки истражилац, а тако и обделатељ, који противу чл. 35. и 77. овог законика поступе и не осигурају довољно опасна места, подпадају под казну од 50—500 динара, и у повтореном случају двогубој казни; а у случају веће грозеће опасности, продужене и увеличане нехатности, према обстојатељству, може поставити министар народне привреде о трошку рудника лице, које ће радњом руковати за опредељено време; па ако и то не буде довољно, одузеће се повластица, било за време или на свагда.

Овим се не укида надлежност полицајне и судске власти, да по свом позиву у овим случајима сходно закону раде.

Казна по одредби овог члана примењиваће се и на предузимаче каменолома.

Члан 136.

Ако искључиви истражитељи или обделатељи раде противу прописа чл. 35., 79., 80., 81. и 82., и радњом престану, без да *мичистру народне привреде* јаве и одобрење на то од њега добију, подпадају под казни од 50—300 динара; у случају повторења, казниће се они с 300—500 динара; а ако и та казни остане без успеха, одузеће им се одобрење или повластица.

Члан 137.

Ко пропусти у означено време план радње, цртеже копаоника (чл. 83., годишње известије и статистична дата (чл. 84) поднети, подпада под казни од 50—300 динара. Поред казни моћи ће *министар народне привреде* наредити, да се све то о трошку обделатеља изврши.

Члан 138.

Ко пропусти испунити прописе чл. 92., подпада под казни од 50—500 динара; у повтореном случају казни је двогуба.

Члан 139.

Ко пропусти испунити прописе чл. 93. и ко слабу и недораслу децу на рад у копаоницима или на површини земље употребљава, подпада под казни од 50—300 динара.

Члан 140.

Ко поступи противу прописа чл. 94., и ко пропусти са својим персоналом и радницима бар свака три месеца, а при иступању њиовом из службе или рада одма прорачунати се и наплатити (чл. 99), или ко пропусти при изласку њиовом одгусну им књижицу издати, или ји без такове у рад прими (чл. 102), и ко пропусти уписну књигу водити, и ову на захтевање подносити (чл. 101), подпада под казни од 50 до 300 динара; у повтореном случају двогубо

Члан 141.

Ако обделатељ или друштво пропусти испунити прописе о рударско-братинској каси (чл. 103, 105, 106 и 107),

подпадају под казну од 50—500 динара; у повтореном случају наредниће министар народне привреде, да се то о трошку рудника изврши.

Члан 142.

Ко у одређено време не плати регални данак (чл. 29 и 108), и данак од производа (чл. 109), да се казни од 50—300 динара. А ко навалице у изводима рачуна о производима (чл. 112) покаже мање производа, или неистиниту продају, како би тиме државну касу оштетио, биће казњен са четири пута онолико, колико је требало да плати; у повтореном пак случају може министар народне привреде одредити лице, које ће о плати обделатеља контролу водити.

Члан 143.

Ако истражитељ, обделатељ или њиов заступник пропусти (чл. 118) означене опасне случаје одма јавити рударској или најближој полицајној власти, подпада под казну од 50—500 динара; у повтореном случају казна ће бити двоуба.

Казне по одредби овог члана, примењиваће се и на предузимаче каменолома.

ГЛАВА ЧЕТРНАЕСТА

О престајању, губљењу и напуштању повластице рударске и права истраживања руда и копова

Члан 144.

Сваки истражилац губи право на даље истраживање: а), кад у почетку дати или доцније продужени рок за истраживање истече; б), кад се сам одрече права на истраживање; и в), кад буде осуђен на губитак права.

Члан 145.

По престанку, напусту или губитку права на истраживање мора истражитељ за време од шест месеци, рачу-

нећи од дана престанка права, сву покварену површину земље, у колико је то могуће, у првобитно стање поставити, и ствари или зграде са земље дићи, иначе после тог рока, припашће ови предмети господару земље, ако ји он усхте задржати.

У колико истражитељ не би то учинио, а господар земље захте да се површина у првобитно стање постави, па и зграде дигну, *министар народне привреде* може овластити господара земље, да он сам то учини, ако не би нашао за сходније, како другчије у овој ствари поступити.

Члан 146.

Право обделатеља (или друштва), био он закупитељ (чл. 46) или господар (собственик, чл. 47) рудника престаје:

а., кад радњу у течају прве године, рачунајући од дана добивене повластице не одпочне;

б., кад одпочегу радњу обустави, а не би могао доказати, да је радњу из узрока у чл. 81. наведени зауставити морао;

в., кад повластици рок истече (чл. 46);

г., кад се повластице својевољно одкаже;

д., кад под стециште падне, и докаже се ма који од они узрока наведени у чл. 152. закона стециштног поступка; и

е., кад по пропису овог законика изгуби повластицу на даље обделавање.

Престанком повластице губи обделатељ (или друштво) у свима предреченим случајима без икакве накнаде не само право повластицом добивено на обделавање, но и на цео рудник и на све, што је за обстанак и одржање његово постројено, употребљено или урађено, било то на земљи или под земљом.

Министар народне привреде решава о губитку права, по саслушању рударског одбора (чл. 122.). Против оваког решења има места жалби државном савету*. По оваком решењу *министар народне привреде* у свима случајима, где би се с престанком повластице и разна

* Ова је допуна од 6. фебруара 1896. год.

грађанска потраживања решавати имала, доставља ствар дотичном суду, који ће, ако нужно буде, процену и продају ствари наредити, управљајући се по опредељењима чл. 147. и следећи, као и по прописима законика о поступку судском у грађанским парницама, у колико они нису противни наређењима овога законика.

Против решења министра народне привреде може се поднети жалба Државном Савету и решење Државног Савета по овоме је извршно.

Члан 147.

Процена и продаја рудника не простире се само на дата рудна поља, на утврђене и осигуране копаонике, топионице и радионице (чл. 152), него на све за обделавање нужне зграде, земље, воде, шуме и постројења, — ако и у колико је обделатељ господар исти, — а тако исто и на нуждна оруђа, справе и остале принадлежности.

Сваки од ови предмета има се проценити, како сам за себе, тако и скупа с рудником, те да се дозна вредност како предмета свакога за себе, тако и у свези с рудником. У осталом и за ове предмете важе правила о експропријацији.

Члан 148.

Ако се при одузимању права на обделавање појави сумња, који су предмети нужни за обделавање, и који се као нераздвојни од рудника, за обстанак његов нужни, узети имају, министар ће народне привреде, по предходном преко вештака извиђењу, о томе решити.

Господару рудника или обделатељу слободно је оставити од принадлежности руднички и више, да се заједно с рудником прода.

Члан 149.

Све што руднику припада, и што егзекутивној експропријацији подлежи, мора се без икакве промене или измене до продаје чувати, а за то чување одговара обделатељ; но министар народне привреде, ако за сходно нађе, може се међу тим за оно, што би обделатељ по овоме закону др-

жави плаћати имао, обезбеђујућим средствима послужити по глави XIV. законика о поступку судском у грађанским парницама.

Члан 150.

По свршеној процени, на захтевање *министра народне привреде*, наредиће надлежни суд продају, која ће се по прописима глае XVIII. обштгев судског поступка извршити, с објавом да ће се рудник по нужди и испод купне процене продати али без саизволења господара не испод процене онога, што се на површију земље налази, и што експропријацији подлежи; као што су: одкупљена земљишта, воде, зграде и т. д., ма да су та добра саставни део рудника; и одредиће рок лицитацији за ствари рудничке и фабричне и за права на одржање ови, најмањи од 30, а највећи од 90 дана.

Члан 151.

По свршеној продаји с добивеним новцима учиниће суд распоред по прописима закона стецишног, пошто по чл. 162. овог законика избројана потраживања најпре подмири; заоставши пак рест издаће се донда бившем обделатељу.

Члан 152.

Ако се при продаји не нађе купац, или ако нико не даје ни ону вредност, коју сама земљишта, надземна постројења и т. д., као и принадлежности рудника (чл. 147) по себи и без спојења с рудником имају, тада ће *министар народне привреде* по добивеном оваковом известију прогласити, да је право на обделавање престало и да је повластица изгубљена.

Члан 153.

Тим престанком права и губитком повластице обделатељ губи право на рудник и на дата му у том руднику рудна поља, са свима за обстанак и осигурање рудника подигнутим подземним и надземним грађевинама, биле ове задане или иначе постројене или ма како израђене, а ми-

министар народне привреде наредиће, да се све ово у књиге рударске забележи као имање правитељствено, и у исто време подејствоваће, да суд интабуланте извести, да су њиове интабулације на ову имаовину тим избрисане и уништене.

Министар ће *народне привреде* објавити, да је тај рудник слободан и да може други на њега повластицу тражити.

Члан 154.

Но на против сва на површин и лежећа зданија и постројења, одкушњене земље, воде, шуме и све остале принадежности као прибор, остају собственост обделатеља дондашњег донде, док се рудник другом не уступи, па по томе остају до овог времена и све на овим добрима постојеће интабулације, као и друга заложна права, ако би какви било.

Све што би нови предузимач од напред изложени предмета одкупити хтео, уступиће му се по прописима експропријације.

Ако се пак не би радња у истом руднику продужила, обделатељ ће морати постројења овог рода у туђој или на туђој земљи подигнута за три године дана оданде дићи, ако се он или кредитори његови, на које би прешло право дужниково, у колико се ове имаовине тиче, с господаром земље не би другчије погодили о њиовом даљем обстанку.

Члан 155.

Чим је обделатељу повластица ма из ког од они у чл. 146. овога законика изложени узрока престала, престају му и права даље водити оне занате и трговине, које је само услед рудничке повластице смео упражњавати.

Члан 156.

Ако обделатељ изјави, да жели напустити своју повластицу на рудник, то ће на ту изјаву, којој се мора акт повластице приложити, *министар народне привреде* издати решење, да је повластица уништена, ако на руднику не би било никакови интабулација.

Члан 157.

Ако је рудник интабулационим дуговима обтерећен, *министар* ће *народне привреде* известити о томе судским путем поверитеље, који могу у течају шездесет дана захтевати да се продаја нареди, и ако то учине, суд ће поступити по прописима чл. 147. до 153. овог законика.

Члан 158.

Ако за речено време од шездесет дана нико од поверитеља не затражи егзекутивну продају рудника, или ако се лицитација без успеха држи (чл. 152), то ће *министар народне привреде*, пошто о томе од суда буде извештен, сматрати рудник за слободан од сваки терета. Трошкови учињени падају на терет онога, који је лицитацију захтевао.

Кад пак случај наступи, да се рудник другоме преда, који има право и собственост овога одкупити по процени вештака (чл. 154), онда ће *министар народне привреде* и у том случају саобштити ствар суду, који ће процену учинити, па с добивеном сумом сходно прописима закона поступити.

Члан 159.

Пре престанка какве повластице наредиће *министар народне привреде*, да се о трошку тадашњег обделатеља, и како надлежи изврши све, што је нужно за јавну сигурност.

Члан 160.

Сви планови радње, бележке мерења и сви цртежи, који се тичу остављеног или ма како изгубљеног рудника, морају се дати *министру народне привреде* на чување.

ГЛАВА ПЕТНАЕСТА

О залози и осталом праву на руднике и њовим припадностима у случају стецништа

Члан 161.

Производи рудника, подигнута зданија, зграде и постројења као и све друго, што се за собственост обделатеља сматра, служи за закону залогу правитељству за

оно, што би по пропису овога законика правитељство имало наплаћивати.

Но прибор копаоника и топионице (чл. 64) као: марва машине, оруђа, справе, свеколики материјали и друге спреме за радњу, не могу се узаптити, али у случају стецишта долази и тај прибор у обшту стециштну масу.

Члан 162.

У случају стецишта поступиће се, што се тиче расправљања масе презадуженог обделатеља или друштва, по правилима обштег стециштног поступка пошто се најпре наплате:

1., трошкови учињени око одузимања повластице, око процене и пописа, и на издржавање и руковање од дана отвореног стецишта;

2., државна потраживања за данак од поља и производа рударски до три године пре дана егзекуције;

3., раденици и званичници рударски за своју заслугу за шест месеци;

4., потраживања рударско-братинске касе, ако су за ову од радника уложи наплаћивани а непредати, или ако је у истој показан дефицит; и

5., потраживања најдаље за годину дана пре стецишта и за цело време трајања стецишта, док се маса не расправи, која долазе од кирије и уговора за уживање земље, воде, шуме и овим подобног, што је за рудник потребно.

После ови друга потраживања ићи ће редом по прописима стециштног поступка.

Члан 163.

Ако би и после отвореног стецишта радња продужена била, онда ће се сви они, који су ову доцнију радњу подпомагали, првенствено из овога наплатити, а што пре тече, долази у обшту масу.

ГЛАВА ШЕСНАЕСТА

О личним правима рударски раденика

Члан 164.

У категорију рударски раденика спадају: надзиратељ и сви раденици, који су при рудничким заведењима за сталне уписани и чланом рударско-братинске касе постали.

Члан 165.

Законом о устројству војске одређује се, могу ли се, а ради одржања рудника, привремено поштедити од војничких дужности стални рударски радници и најстојнији, увек и само на молбу обделаоца рудника.

Исто тако опредељаваће се финансијским законима у којој ће се мери рударске радње, као и стални рударски радници и настојници моћи ослободити од пореза и приреза државних, окружних и среских, у колико то овим законом није предвиђено:

ГЛАВА СЕДАМНАЕСТА

О прелазним опредељењима при постојећим рударским уговорима и радњама

Члан 166.

Закон овај ступа у живот од 1 јула 1866. године. Препоручујемо Нашем министру финансије, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара, властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

15. Априла 1866. год.
у Београду.

М. М. Обреновић с. р.

(М. П.)

Видио и ставио печат државни
чувар државног печата
министер правде,

Р. Лешјанин с. р.

министер финансије

Б. Цузић с. р.

ГЛАВА ОСАМНАЕСТА

Прелазно наређење

Члан 167.

Све одредбе овим законским изменама и допунама утврђене, одмах важе и за све постојеће руднике и рудницима простог и искључног истраживања, изузимајући само оно, што

је повластицама за сваки рудник другачије утврђено. Но повластичарима се оставља, да се и за та другојачија наређења у повластицама, у року од три месеца могу изјаснити, да ли се и у том делу прилагођавају новим законским одредбама.

Члан 168.

Све садање државне рударске управе у почетку 1901. године имају своје радње отпочети саобразно прописима закона рударског и његових измена.

Члан 169.

Министар народне привреде овлашћује се, да у току 1900. године отпочне извођење ових законских измена и све рударске радње до краја исте године постави на основицу рударског закона и ових његових измена.

Члан 170.

Свуда у закону речи: „министер финансије „заменили са „министар народне привреде“ и све главе означити по новом редном броју, а све параграфе означити као чланове према новом редном броју.

Закон овај ступа у живот од дана Краљева потписа.

Препоручујемо Нашим Министрима народне привреде и Унутрашњих дела, да овај закон обнародују и о извршењу се његову старају, властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покорвају.

72. јануара 1900. год.
у Нишу.

(М. П.)

АЛЕКСАНДАР с. р.

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,

Ђ. Стефановић с. р.

Министар
народне привреде

Жив. Живановић с. р.

Министар
унутрашњих дела,

Ђ. А. Генчић с. р.

БИЛАНС ГЛАВНИЈИХ РУДНИКА 1906. ГОД.

1. Бакарни рудник у Бору

а.) Биланс радње.

Примање. Вредност продукције и неутрошеног рударског материјала износи . . . 1,915.646·19 дин

Издавање. Утрошено на рудничке зараде чиновничке плате, на разне таксе и набавку материјала за рудник и рудничке инсталације износи: . . . 2,444.850·05 дин.

Привидан мањак долази на нова постројења за проширење радње.

б.) Обрт радње у земљи.

НА ПРОДУКЦИЈИ.

Производња. Произведено је 749·316 т. бакра у вредности 1,535.348·48 дин.

Трошак. Утрошено је при овој продукцији у земљи:

1) на радну снагу у рударској и топионичкој радњи: . . .	493.996·45 дин.
2. на плату стручног и административног особља . . .	56·155·50 "
3) на таксе државне . . .	22.995·61 "
4) на улог у братинску касу . . .	8.691·07 "
5) на материјал у земљи . . .	225.997·40 "
Свега . . .	807.810·01 "

Новац остао у земљи. Према показаним трошковима око продукције види се, да је остало новца у земљи 807.810·01 дин.

Чиста добит на продукцији. Кад се одбије

уtroшена од примљене суме, изилази, да је чиста добит на продукцији била: 727.538·47 дин.

Закључак. Из ових података види се, да рудничке зараде на руднику и топионици као и издаци на административно особље износе више од $\frac{1}{3}$ вредности продукције. Ово је сталан фактор, и може се, с обзиром на мањи рентабилитет на осталим нашим рудницима, с поузданошћу потврдити, да је земаљска радиност у рударству заступљена најмање са $\frac{1}{3}$ вредности продукције. —

2. ТИМОК

на Вршкој Чуки са брикетницом у Радујевцу

Примање. Вредност продукције и неутрошеног рударског материјала 1,168.915·11 дин.

Издавање. Утрошено на рудничке зараде, плате, на разне таксе и набавку материјала за рудник и рудничке инсталације износи: 983.469·13 „

Привидно мали приход у суми долази због трошкова око нових постројења 185.445·98 „

Обрт радње у земљи

НА ПРОДУКЦИЈИ

Производња. Произведено је 52.400 t. угља у вредности . . . 882.933·42 „

Трошак. Утрошено је на овој продукцији у земљи:

1. на радну снагу у рудничкој и фабричкој радњи 227.503·10 „
2. на плату стручног и административног особља 24.160— „
3. на таксе државне 9.797·94 „

4. на улог у братин. касу	2,526·83	„
5. на материјал у земљи	127.874·49	„
Свега	391,832·36	„

Новац остао у земљи. Према показаним трошковима око продукције види се, да је остало новаца у земљи 391.832·36 „

Закључак. Из ових података види се, да радничке зараде на руднику и брикетници и издаци на стручно и административно особље износе приближно $\frac{1}{3}$ вредности продукције, а укупни издаци у земљи износе приближно $\frac{1}{2}$ вредности продукције.

3. Пек

(у Нересници, до Кучева)

(повластица Франц. синдиката за испирање злата)

На багеровању злата у реци Пеку раде три багера, од којих су два са 80, а један са 100 коњ. снага. Испред њих ради машинска бушалица са 10 коњ. снага, која детаљније сондира речно корито.

Поред ове повластице постоји у близини (око 15 км.) и повластица „Раденка“ истог друштва за експлоатацију угља, потребног за машине.

На свима радовима: багеровању, сондирању, и преносу угља има око 150 раденика.

Биланс ове радње за прошлу годину стоји овако:

Производња: Израђено је 535.696 м³. речног наноса, из којег је испрано 123.763 кгр. злата у вредности 360.766 дин.

Примање: За произведено злато примљено је и то је целокупно примање 360.766 дин.

Двање: На 105 раденика, који раде око багерисања на разне

материјале и како код багери-
сања тако и код преноса угља
издато је 236.923 дин

Чиста добит. Према овом
примању и издавању изилази за
1906. год. чиста добит 123.843 дин.

Но, од бруто производње
припада још држави 1% а то је 3.607 „
и тако остаје чиста добит 120.236 дин.

4. Сењски Рудник

(угљени рудник)

(у експлоатацији Дирекције држ. жељезница)

На овом руднику било је 1906. г. 402 радника.

На њихову зграда пада 402.130 дин.

На разне материјале 551.480 „

На ручно и административно
особље 28.879 „

На грађевине 14.257 „

На администрат. и опште тро-
шкове 5.000 „

На одржавање домене и путова 15.746 „

На регалне данке 9.038 „

На улог у брат. касу 8.267 „

Укупан издашак, дакле износи 1,034.797 „

Производња. Извађено је угља 86 932 тоне
у вредности 609.882 динара. Једна тона угља хзата
се 7,03 дин.

Примање. За продати угаљ,
материјал и друго примљено је 650.033 дин.

Давање. На радничке за-
раде, стручно и административно
особље, материјал, грађевине ад-
министрат. и опште трошкове,
одржавање домене и путова, ре-
галне данке и таксе и улог у
братинску касу издато је 650.033 дин.

Закључак. Као што се види, приход и расход у овом руднику поклапају се. Али то није резултат правог стања ствари, јер је ту урачуната просечна вредност угља само 7 дин. од 1 тоне, и ако је она много већа. Тако рачуна управа рудника по налогу дирекције железница, да би она руднички приход показала у приходу железничком — а то је неправилно и неоправдано.

5. Костолац

(рудник лигнита)
(повластица Ђ. Вајферта)

На овом руднику било је прошле године 107 раденика.

На њихове зараде пада	97.115	дин.
На разне материјале	130.626	"
На стручно и адмистрат. особље	10.100	"
На грађевине	7.891	"
На администрат. и опште трошкове	11.216	"
На регалне данке и таксе	1.764	"
На улог у брат. касу	1.882	"
На амортизацију	4.819	"
На остурацију	665	"
<i>Укупан издашак</i> износи	<u>366.078</u>	дин.

Производња. Израђено је 32.998 тона угља у вредности 171.993 дин. Једна тона стаје 5.21 дин.

Примање. За продати угљ и вредност материјала примање износи 203.655 дин.

Давање. За радничке зараде, стручно и административно особље, материјал, грађевине, администрат. и опште трошкове, регалне данке, улог у брат. касу, администрацију, остурацију (као што је то све горе поређано —

сем материјала, који је утрошен (34.511 дин) — издато је: 188.240 дин.

Чиста добит. Према овом примању и давању чиста добит изилази 15.410 дин.

Закључак. Кад се састави издатак на наднице са осталим издацима учињеним у земљи, изилази, да $\frac{3}{4}$ вредности годишње продукције остаје у земљи.

6. Краљевац и нови Краљевац

(алексиначки угљени рудник)
(у повластици белгиског друштва)

Прошле године на овом руднику било је 248 раденика.

На њихове зараде издато је	70.988	дин.
На разне материјале	99.941	"
На стручно и административно о- собље	26.441	"
На грађевине	13.719	"
На домене и путове	7.513	"
На транспортне трошкове.	130.487	"
На регалне данке и таксе.	2.419	"
На улог у брат. касу	3.000	"

Укупан издатак износи: 354.508 дин.

Производња. Извађено је угља 42.640 тона у вредности 341.684 дин. Једна тона угља стаје 8 дин.

Примање. За продати угаљ и материјал примљено је 365.433 дин.

Давање. На све горе поређање издатке, изузимајући материјал, којег је утрошено 28.652 дин., пада у тој години 300.779 дин.

Чисти приход износи. 64.654 дин.

Закључак. Укупни издаци на радничке зараде и остало набављено у земљи износи преко $\frac{3}{4}$ вредности годишње продукције.

7. Ртањ.

(рудник каменог угља до Бољевца)
(у повластици Браће Минха из Параћина)

На овом руднику било је 196 радника прошле године.

Укупан издатак прошле године био је на радничке зараде, материјал и остало 198.912 дин.

Производња. Извађено је угља 8660 тона у вредности 55.528 дин. Једна тона угља стаје 6.41 дин.

Примане. За продати угаљ примљено је 55.528 дин.

Давање. Трошкови око експлоатације стају 46.419 дин.

Чист приход износи 9.109 дин.

Закључак. Издатак на радничке зараде и набавке у земљи износи више од $\frac{3}{4}$ вредности продукције.

Из суме укупног издатка у тој години пада велики део на отварање угљеног слоја и даља истраживања.

8. Костајник — Зајача.

(антимонски рудник код Лознице)
(у повластици белгиског друштва)

На овом руднику било је прошле године 247 радника.

На радничке зараде издато је 79.995 дин.

На материјал 75.167 "

На стручно и административно особље 23.300 "

На грађевине 11.200 "

На администр. и оп. трошкове 21.239 "

На транспортне трошкове 29.277 "

На регалне данке и таксе 6.018 "

На улог у брат. касу 1.953 "

На администрацију 28.000 "

Укупан издатак износи 277.149 "

Производња. Израђено је 1705 мет. цената антимона у вредности 314 170 дин. Једна мет. цента стаје просечно 183 дин.

Примање. За произведени антимиони примљено је 314.170 дин.

Издавање. На горње издавке изузимајући материјал, који је утрошен 52.699 дин. — пада 254.685 дин.

Чисти приход износи. 58.485 дин.

Закључак. Издатак на радничке зараде, превозе и остало што је у земљи набављено износи преко $\frac{3}{4}$ вредности продукције.

9. Мајдан — Пек

(бакарни рудник)
(у повластици белгиског друштва)

У овом руднику било је прошле године 660 радника.

Укупан издатак био је на радничке зараде око рударских, топионичких, инсталационих полова на грађевине, материјале, путове и домену, улог у брат. касу, административне трошкове 1,646.351 дин.

Производња. Произведено је 13.787 тона црна бакра у вредности 31.046 дин. Једна тона бакра стаје 2249 дин. (У 100 делова црна бакра има: бакра 96,09 %, сребра 0,0239 % и злата 0,0027 %.

Расход износи 1,615.305 дин. који пада на нове инсталације.

Према овоме види се, да је ове године експлоатација стагнирала услед великих припрема за велике радове.

Закључак. Кад се узме издатак, учињен на радничке зараде око 660.000 дин. и издатак за набавке у земљи, изићи ће, да је око $\frac{3}{4}$ укупног издатка остало у земљи.

10. Раденка

(угљени рудник)

(у повластици франц. друштва које има »Пек«)

Било је раденика пр. год, 50, на чију је зараду издато 24.916 дин.

Производња. Извађено је 4402 тоне у вредности 22.010 динара. Једна тона угља стаје 5 дин.

Примање. За продати угљ друштву за багере урачунато је. 22.010 дин.

Давање. Издато на раденичке зараде, материјал, грађевине, регални данак и улог у брат. касу 164.559 „

Расход 142.549 „
који пада на инсталације рудничке.

Закључак. Са малим изузетком издатка за узети материјал на страни, целокупно давање остало је у земљи.

Метална и угљена пијаца

из извештаја В. Фолца кр. ц. трг. саветника
за прво пола године 1907.

Метална пијаца почетком ове године и поред разноструких шпекулација да је потисну, одржала се на постигнутој висини. Постигнута продукција прошле године показује сјајну слику развића металне индустрије тако, да одговарајућа конјуктура почива на здравој основи, која је ујемчена са поступно све већом потрошњом.

Угљена пијаца под тако повољним условима индустрије одржала се такође добро.

Гвожђе. У тако исто повољним приликама налази се А-угарска пијаца гвожђа у почетку нове године. — Немачка пијаца гвожђа такође је у непромењеном стању али, остаје још једнако тешкоћа за сировину. — Француска пијаца гвожђа налази се у најповољнијим приликама. Домаћи конзум развија се врло добро, али зато, што је потрошња у одређеном односу са сировинама, извоз мора бити јако потиснут. — У Енглеској је пијаца гвожђа отворена са очекивањем понуда у варантима, те се није могла никако за све време умирити. У колико се даје досадашња ситуација прозрети, изгледа да су рђаве американке вести, које су пуштене о американској пијаци учињене само стога, да би се пијаца потисла и велике количине сировина гвожђа на нижу цену обориле. — О американској пијаци, поводом поменутих тенденциозних вести круже различити гласови. Новине извештавају о мирној пијаци са ниским ценама и тврде, да ће оскудице у сировом гвожђу престати и према томе и увоз истог престати.

Светска продукција сировог гвожђа прошле год. била је:

Сједињене државе	26,000.000	тона
Немачка	12,400.000	"
Вел. Британија	10,000.000	"
Француска	3,100.000	"
Русија	3.000.000	"
Аустроугарска	2,800.000	"
Белгија	1,400.000	"
Канада	575.000	"
Шведска	535.000	"
Шпанија	400.000	"
Италија	140.000	"
Јапан	250.000	"
Индија	60.000	"
Свега	60,660.000	"
Док је 1905 год. била	53,997.965	"

Бакар је варирао од почетка године до краја јуна као што се види:

Standard 107, 109, 98, 102 до 98 ф. шт.

Tough сакс 113, 114, 110, 111 до 103 ф. шт.

Best selected 113, 115, 112, 111 до 103 ф. шт.

Олово се кретало од 53 до 55 круна.

Цинк " " " 66 до 66 и 61 круна.

Калај " " " 472 до 463, 460 и 470 кр.

Антимон се кретао од 252 до 240, у мају 175 и јуну 140—150 круна.

Жива се кретала од 20.16.0—20.11.3 ф. штер.

Сребро се кретало од 31²/₁₆ d.—31 d.

Угаљ се стално држи са добром тражњом и ценом.

Кам.

НЕКРОЛОГ

† ФРАЊА ШИСТЕК, директор борског рудника на-
прасно је преминуо на вршењу службе у руднику у
Бору. Губитак у овом човеку за српско рударство у
толико је већи, што је његова смрт дошла изненадно.

Пок. Шистек отпочео је своју рударску ка-
ријеру у Србији још пре 25 год. у костолачком
руднику, који је отворио, растворио и припремио
за експлоатацију, која и данас траје. После тога
отварао је рудишта око Стола и Дели-Јована и
ударио темељ руднику Св. Ане на Русману у Гло-
говици крајинској. Као директор овог рудника
истраживао је руде око Брестовца, Бора, Кри-
веља и Оштреља, докле није отворио борски руд-
ник са богатством бакра, развио га уредио и до-
вео до јека експлоатације бакра, па онда напрасно
умро и ту крај њега легао, да последњи сан почива.

Из пијетета према сени овог заслужног на-
шег сатрудбеника на српском рударству, уредни-
штво Рударског Гласника приредило му је у кругу
најближих рудара и рударских стручњака и пре-
дузимача на авалском руднику достојан помен по
рударском обичају, те се ма и на тај начин одужило
овом заслужном, српском, рударском стручњаку.

Вечна му памет и помен међу нама, а нека
му је лака српска земља, којој је био и свој жи-
вот посветио!

Кам.

